पार्ट-११

का॰ नै॰
२१ टी॰
१

श्रीलक्ष्मीनृसिंहो जयतः ॥ द्वितीये सर्गे सर्वसर्गान्तसमस्तावृत्तमध्या कृत्वा नादेवपञ्जादिवर्ण्यनार्थमेकविंशतिमे सर्गे प्रारभते तमिति
विदर्भेरमणपाभेष्या सोधान्मतिवदमुधावलितमासादात्मकाणाडुजि हानेवहिर्निर्गच्छन्तेन लमनुलत्सोकल्पदर्पितोत्माल: पुरन्दरि
मणिमादिना शापितासेनायैरवसरपर्यन्तं नवद्विस्थिते रंगे नेरं दैनेन दस्तावलंबनार्थ्या निजकरस्यार्पणं कृतेती: स्त्रमनः स्वस्यकरद
माणुनरचेपुनरुक्ताचक्र्रत्यर्थः पर्वसर्वेपितात्मानः वलिकपकरसमर्पणात्करद्वान्श्रभवनद्वाभीनैनुसोपान मार्गेणभरोहन्तो नल
स्यहस्तावलंबनार्थ्या निजपाणिसमर्पणात्करदानाताइतिच्छलेनोक्तेत्यपेतेननलस्यचक्रेवर्तित्वं १ तमेति इतिवलनुइतिवन्वि
तीवहेतो: ऋभितः पार्श्वद्वयेपिमणमंतोराजराजिर्नृपरंपरानम्रचिचयेवकृाम चित्तवृत्तिं सारसागमार्घै: कृतसिद्भुतामि: अप्य
मालाभि: पाथतन्माछादयतिस्मइतिकिं चीनाक्रियये: दणविशेषोङ्वे: स्फुत्मतुभि: वनेचैकन्ततोनाभ्याद्यादिताविस्तीर्णपद

ध्यागत्यति तं विदर्भरमणीमणिसौधाउज्जितद्धनमनुदर्पितसैवे: अर्पणान्निजकरस्यनरैद्देरात्मन: करदतापुनरुक्तचे
१ तस्यचीनसिचयैरपिवकापदृति: पदयुगात्कलहिंनेति ताप्यधत्तविरसारवनुमालैराजराजिरभित: प्रणमंती २ मा
गुणोक्तियत्ततस्यनयैस्ताद्दृशिदानवदमानकृतार्थै: स्वस्वदिप्रणमपवरत्नमस्वं यत्नकल्पितगुणाधिकचित्तम् ३॥ ॥

५८ तौ तस्यनलस्य पुगमत्ककापात्किंनेतिमदृतरपोर्ह्वरणयोर्मदृतरणृप्यवस्थायां भुविगमनं युक्तं विरोधतणुप्यसंसनेया
मकवितिताव यथैतेमध्ये मार्गेतस्य सारेदेडवत्मणामंसर्वोविवकृरित्यर्थ: २ त्वागतिति अप्यप्रणामानंतरस्तेनकृतंदृष्टिदानमेव
तिरोत्तणं नत्सदाणेनवदमानेन कृतार्थै: सपदृशमेनरपे: देशोपवदेपां सस्वस्वदेशपं स्वीयस्वीयदेशभवंरत्नमन्यत्नेरा: पर्वतुलेमन्यान्
नर्सनयप्यपूलेनवुद्धिपूर्वोपहाराववानकल्पितेरारोपितैर्गुणत्वोज्वलत्वादिरमणीयगत्वादिगुणविशेषेरधिकंवितैरंचित्रमाश्च
पेस्वंसहजेराद्दिते प्रगुणैरतिनरापाश्चपेकारिपाणिगुणकाकारितुरगादिरत्नवस्तुतस्यनलस्यप्राकृशोर्घ्यंप्रणामानंतरमवहित
मेवोपाक्रियेतउपैलैलतेरत्नाजानेदृष्टिदानमेवकुमानइतिवाकेनेदं पिदमागैतमिति पाठेकलितगुणाधिकचित्तनमवतीति
तुस्वाभाविकगुणाधिकचित्तमेतत्कृत्वंतितिसेवेयु: स्वंपंभवार्थे द्विगादित्वान्द्वेदशप्रामितियादेपिरत्नजातानातावेकवचनमानकुमारं

का॰ नै॰
म॰ टी॰
२

कपिलादि वा सितजलैः शिशिरं ष्यं गज लो नव लघ्नं दमे नमुगंपिरू वेण कृत्वा मद्यपान तथा पानैर्दत्तं ग्रंगयस्पन पापन्न्यात् कुरंग
दैवदेवस्य रिकृतामीलितः तं वंधवादिसो लियंस्य कर्त्तरिका निर्वासित तैला भोरमस्मिति पाठांतरं तद्व्याकरे रमणगः श्वेवक तरीवं द्वनेन त्या
कौलेवमेवदेहिनः पत्र पिधं लवं दंभरंति विष्णुपुराणं ७॥ ॥ भगवत्त्वाविनि ग्रामं गंगास्नान मंतरे गुरुविः साचारः आमोदितः पर्वप्रायातः
७ तोधाः जलधरंजन एषां स्वर्णकलता तत्व लक्ष्मी पतनो धाः से ननध पारपर यथा माताः प्रयागादितो यांगा रीतं लहरी तैरंगानुपरिष्वास्त
दधस्मतिपतन्मन् एवनातपसा वा बुधयला द्विजस्य भन्चनभ्रंकन घनं ० गीतं भस्मतेन तत्स्नपयति भपर्वमुश्रो दक स्नानेन शरीरं धृपद्मवार यि
त्वासकल्प एवं पीतलोदके देवेदौ जमत्रस्ना नमकारयेदितिभावः मुविपवोदः एवनातमा माघमासे मघनं माघमारभ्य तद्स्नानं गति
नवकृत्वात् भागदनेन एवं भते पर्वनमभिविंचतीतिविशेषलद्रौरूपरिधास्यन्न व जलदि स्नपनस्नानाटः एवन नपोयेवांते स्नप

७ भवभतं दत्तं यो घनमास तं गुरुविः स्नपयति स्मप्तरोधाः मंदभजलधरस्खलदेवास्तीर्णवारिलहरोरूपतिष्ठन् ८ प्रेयसो कु
चा वियोगहृदि भुक्त कज मध्य मवितनी रिवु विभ्रतु स्नापयिनः कुसुमोरु युग्मं तत्मामभुयत्नर्दर्भमराजन् ९ कल्पमानममुना च
२ मनाप्यंगांगमेष्वधुलकोदरं तुवति निर्मलत्वमिलितमप्रतिविंबांघामयच्छुपनीयकरेन १० मुनसा माध्यदेमनस्यमानाभ्रमिरा
त्मदर्विते धनरागा भ्रंगमंगमनुवंपरिरेभे ते मुदानलमहर्षरुहपालुम् ११॥ त्वियि मृधेनानिरंतरंपार्श्वपर्वत मभिविंचतोतिवामया
माधवस्य मरः प्रवित्त्वया बाहरतिच ८ स्नानं ... प्रेमीति स्नापयेन्मुखवती पजलावगाहनस्नानं वेष्टिना स्नानेरुवाणस्य
नस्य कुरस्मतोरुद्युग्म गर्भयो स्तं नानोरुनिर्छातरप्लयोः एतौ दृष्टौ येन एवं मतमराजन् पुष्पमे विश्वमनोमुवात्म दनेमेयस्याः कुचवियोग
एवहृ विभुकृतस्या नमयासनामस वितनौ विभ्रमदिव हर्भौ येन स्पामृत्वा कुमतति त्वं पुत्र ९ कल्पेति प्रमुना आच मना पूर्वः भयो
ज्नेयस्य मत्या जघनं कर्तुं वा कल्प्य मानं स्वोक्तिपूमाते वृत्लुकोदर राजुं विचुलुंकमध्या वर्तिगांगेश्वर्ध नं निर्मलं नमिलितः स्वाम रम
नजातः प्रतिबिंबोयस्यास्तां यां स्वर्गे उपनीयसमायस्तादृह्लसमाया सत्वा वरं प्रायच्छत् तदा गणदायेनुउन्मेतां तां त्वां मारं भाचमनं च २
कारयदंः अयदपि दुर्लभं वस्तु इत्यभिनायदेयाते १० मुक्तमिति भ्रमिः आत्मनोभ्रमयति त्वादृयितं प्रियं भवंति स्नतं स्नान काले

स्योऽपि ३॥ अंगुलीति अयमन्त्रिरकालेन सेविनस्तदानीमेवागतावानरपान्अमन्दयेष्टंकितेरूपदोकृतेतत्रवीनंसतिमुक्तादिरत्नजा
तमेवतस्मन्लस्यमसादेपारितोषिकंदानेअलभन्तदिम्भतंगुलीचलनेनलोचनभंग्याप्रसादस्तस्कृतेनवीनसुवर्णविशेषेणअलंकृ
तेनचएतस्मैएततस्मैएतस्मैएतत्तत्देहीतिसेवकानितितत्तंगृहीतवन्तःतापतिरजोअन्येनकुमुदिगणनिवेदितेदानंयस्यअम्बै
रानोतमन्येभ्योदत्तवान्तन्तुकोशागारेनिवेशितवानितस्मैतोदापीतिपाप्यश्चात्पंचत्वतंचतुर्भागदितदानिसेवकस्मैनदत्तानिअंगु
ल्यादिचालनेनदानंनिवेदनंईश्वरजातिः ५ तावदितिअयमर्थःतदागतराजसैन्यलोपदानंतरंनिरागतराजम्यो विसर्जनंतरंअसौ
तौजाःअतुल्यपराक्रमोनलःकृतनागतान्राज्ञःकुशलमस्तदस्तस्मैकेकुशलमप्रश्नसंबंधस्त्यप्रियवचनान्तस्मैकेवचनैःभवतांरा
चकुशलंभवतांकार्यकरिष्यामोत्यवंरचयेःकृत्वातान्पितान्प्रीणितान्सबहुमानंस्वस्वशिबिरंविसृज्यसेवकेनाशिक्षाभावेनप्रयोजनो

अंगुलीचलनलोचनभंगिभिर्भूलरंगविनिवेदितदानं रत्नमन्यनृपढौकितमन्योतत्ससारमलभंतनृपास्तत ५ तानसौकुशलस
त्तसेकेस्तपितान्यापितेवविसृज्य अस्तुशास्त्रसुरलोकविनिन्नपापकोपनमितोजाः ५ मुलडुःप्रसरसस्नेविचारचारुशिष्य
जनतामनुशिष्यस्वैवतिंकृतगोविरधीरंसमसमकम्भवदास्यनोकुः ६ पदकदंमस्मृस्मृदितंगोभ्रांकुरंगमदमोलितमोलि
गंधवाप्रिस्तुवधितमगैरंगनाःस्फिलिविकुरुच्चरुचास्ते ७॥ नोपनमितान्समीपमानीतान्अस्ताद्विलिहार्थसमीपमागतान्
नयनपानअलाज्यकामेपाहीनिशास्त्राणिवाणालोनितेषांसुरलोकसंचरणाद्दिव्यस्थानचानुशीलितवेशुनेयत्तविषयेकौशल
मयोतायतिस्थःकदचितितेवाणिष्केतिभावेस्वोपधाकृजोपाशांतसिद्धपाठः ५ मलेति मलतःआज्ञनेजलायगाहनायसाभि
लाषेभवतकिंभूतमलीपुडःप्रचरमदिप्रमानप्रसरसम्नेःडःभचेयंतेडःप्रयंनलातिरिक्तमर्त्यमाचेरस्नानाशेषविशेषंअस्त्राणांअवि
धायस्त्राणांविचारमाहेवसहपापायशकारवेशेषचारुःओष्टप्रतिभःशिष्यजनस्तस्मसंचारसमध्यगतस्मानुशिष्ययित्वास्यतोनं
नरअमवपाजातायस्यैदविंकृतास्तसंजातायस्यतारकंगोधिःललाटंयस्यअतएवधीरंदोष्ठेनधीरमलंघोरगर्त्यप्रसन्नादेहकेनत्रा
पेरुन्नतारकादित्यादिचलाटमलिकंगोधिरित्यमरः ६ पदेति उचकुचाःअंगनास्तंवहलयरिमलेनअनुवेपिताःअंगापवतेगंधवारिभिः

[illegible] सौंदर्य [illegible] मभजन्माग [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] पूर्वकाले [illegible] १३ [illegible]
[illegible] विभागं
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] १९ [illegible]
[illegible] १६॥ [illegible]

[illegible] १४ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] १५ [illegible]
[illegible]
[illegible]

त्रि

ॐ

रमन स्य म [illegible] मैया मु [illegible] रदि तमा [illegible] तोरमेनो तौ दि [illegible] सानुरागा [illegible] दि [illegible] विधा [illegible] विहा [illegible]
श्री [illegible] त्रोतास्र [illegible] :शि [illegible] नायमानी ता: सुदेगेगा [illegible] तिका: [illegible] तमनु [illegible] ।
मलंगंग विरे [illegible] लिलिं गंति [illegible] मा गं [illegible] कालग [illegible] जे [illegible] लं
गेति भाव: [illegible] मा नो [illegible] लं भं विरा [illegible] सानुरागा सती [illegible] गति [illegible] सुवेल [illegible] सुवो [illegible]
विंगेति [illegible] विम स्य [illegible] तुल [illegible] यस्य [illegible] दउ [illegible] शति सम ले: [illegible] भि [illegible]
[illegible] तिसा [illegible] मिति [illegible] लं [illegible] म [illegible] ११ [illegible] भि रग [illegible] स्य [illegible]
[illegible] मं लं [illegible] च तरं [illegible] जे न मंत्र [illegible] चिकारे [illegible] मलि [illegible] सुरा मले [illegible] पाम [illegible] मादेन: ॐ [illegible]

[illegible] लर स्थितनेयः [illegible] मुकरकां [illegible] रथ्ये: त [illegible] चकेश [illegible] गांगे: १२ [illegible] नवतः
[illegible] मध्य मे [illegible] जे [illegible] रग्र [illegible] दरप [illegible] कालमु [illegible] स्य [illegible] २३ म [illegible] लोक मद न: सद [illegible]
[illegible] तारं [illegible] तरं पारि [illegible] स्य [illegible] वसन २४॥ [illegible] मो देवा: [illegible] स्थिता [illegible] मले मध्ये [illegible]
रेच [illegible] नामो [illegible] पः [illegible] रिं [illegible] विसुह रातां [illegible] मेण [illegible] मंडलो [illegible] वदि [illegible] पराण [illegible]
तैरे वं मका [illegible] स्म [illegible] गंगा [illegible] रो [illegible] तानि [illegible] लादि स्थित [illegible] दिदेवता [illegible] इति [illegible] गांगं
तरंगम [illegible] भ्रमजले: [illegible] गं [illegible] तेम जे नमकराद्दि [illegible] मंडलो [illegible] पर: [illegible] दिव्या [illegible] वेटक [illegible] स्य
विभा [illegible] तिविशाणा [illegible] त्व १२ [illegible] पुनर्ण [illegible] तेन [illegible] पक [illegible] नम [illegible] कुर [illegible] ता [illegible] जलम [illegible] या
[illegible] सा [illegible] जि [illegible] तिरति [illegible] प्रति [illegible] संमु [illegible] नि [illegible] ग्राण [illegible] म [illegible] मानो [illegible] मा [illegible] या [illegible]
नवत: [illegible] नवत: जलमध्ये [illegible] ग्रहे न [illegible] सामृत [illegible] सनि [illegible] सर्व [illegible] तन [illegible] रति [illegible] एवं [illegible]
[illegible] स्य जलां [illegible] तिमु [illegible] भाव [illegible] स्य [illegible] समुद्र स्य [illegible] मे प्रवाह [illegible] काल [illegible] स्य

का॰ नै॰
२९ टी॰
५

स्मातिरिति तेजस्त्वात्प्रियमाणे तेजा यन्ते नन्नो न्येताः इतिवा अपर्वस्थानं सर्वोपस्थानं च स्फुरतानामिति भावः स्फुरिते जयोति पाठे नलविशेषणं
१८॥ ॥ सेगमपहिति श्रुतिमंत्राः समस्यज्जपरः सा विष्या द्विमंचो पांगुजारयतः अस्य करणे असन्निधाने मलभेन किंमलाः शुद्धे रागमोक्षमो
ह्वारणे विमलैर्बद्धिवारुणा द्विवीमैः स्तवाविमरा स्फुटाः माज्ञादिसारस्यो ह्वारणे आसे द्विष्याः वर्णाः अक्षरालि पंच अथ च शुद्धे जासादिदोष
रहिते शुभ्रीजे शस्फटिकतु टिकासु विषदो धवलः प्रकारो वर्णः कांतिर्येषां वद्धा निर्दोषस्फाटिकबीजान्येव धवलाः प्रकारा वर्णाः अक्षरालि अ
क्षराणि येषु तथा स्फाटिकास्तासां वलयस्य माला मालाया उक्तमंत्रं तिते न प्रकारेण परिणताः अन्यालि शया अक्षमालिका यता प्रालि प्रवेवंतिस्तोति
भावः उपध्यानं तरं च सा विश्रीजपं कृतवानिति भावः १९ पाणीति अस्य पाणिपर्वणि हस्तांगुलीनां मध्ये कोडे वर्तमानो एकाकारः सामुद्रिक
लक्षणं मतस्तु भवेत्तो विन्यासस्ते प्रोयवः देवतर्पणं अत्र यवा पर्णं कर्मीम तं पुनरुक्तं आप्यते अस्करोदिह सर्वः देवतर्पणं देवेभ्यः क्रियते तेनेवांगुली
पर्वमेव न तेन एताव लेवपोन सक्तं सम्यानुष्यमाणो न विलभ्योसीय माने वजले नयोगिभिः सन्देहं पमारणेः हति लोपैः हत्वा सनलः छित्वाः पुन

4

स्रग्धारमस्य जपतः श्रुतिमंत्राः सन्निधानमभजं न कराः ते शुभ्रबीजविशदस्फुटवर्णाः स्फाटिकाक्षवलयत्वलभाजः १९ पाणिपर्व
तिमवः पुनरयं देवतर्पण यवार्पणमस्य लुप्यमानजलयोगिति लोपैः सन्धितिक्तिकरतालुतिलोभृत् २० प्रपाणि चरणः शु
चिनोद्वेरमानानिरपादहतेन ब्रह्मचारिपरिशुरश्वीवेषणा जश्चस्फिरवविवेश २१॥

न्नः करतालकिलः करकमलमध्यवर्तीसा।
मुद्रिकलक्षणमतः सत्त्वकालाभिलाकारः अकोपस्य ताहृत्लोभृत् पितृतर्पणं हि तिलैः क्रियते सच तिलस्तहस्तमध्ये वर्ततएवेति पं
नरुक्तं वलयशोपितेनाकारीति भावः आद्यं तयोर्द्वंवपितृतर्पणे तत्र मध्ये वर्तमानेनास्तिन तर्पणं कृतमिति शेषं नुप्यमानं व यवशब्दे सांस
प्रमाणं २० मलेति एषः राजा ह्वासो न्नृपितृश्रुतिर्धमोंचरणो सोमनलः देवपूजाम्रहम्येवेषो चिंत्यार्पणतं जलजालितं पाणिचरणं पे
तेवं मतः सत्रशुचिनागोमयलिप्तेन पवित्रेण तत्प्यानित्यस्यमलातिरेकस्य पादेनाहतेः अयं चरणस्पर्शो हंसितेनेमर्थः उच्चैः ऊर्ध्वं अयं ब्रम टम
सो पमवेदमार्गेण यथा नित्यपादहतेन अलरवो श्रेतिनिरंशुचिनाधनायत्लतारिणं उपनीतानां हिजाः परिणो देवसेवाकारिणोपनएवं ५
भूतं सुराज्ञो वेषमसुवर्णं हि तिनिर्मितमेव संस्कृत पतिमागृहे देवपूजामंदपिवागृहे विवेश २१॥ ॥ ॥ ॥ ॥

ध्वनौ गौरस्मृतिलकविंदुः गंगातीरमृत्स्नोपचंदनादिरचितो वर्तुलतिलकः सएव गौरश्च तत्वान्मृदेर्दुर्यस्याः पातप्यारक्तवस्त्रैर्नमाजैर्ये इति आसवचनेनतवे
ध्वन्नानन्तरं वस्त्रादिना केशाम्बुजनस्यानिषेधात्केशगुंफोबंजलं केशपातेः यो गलद्यज्जलबिंदवस्तएव मौक्तिकानि ताश्च यस्याः सा जलमौक्तिका
निमुक्तावत्स्थूलजलबिंदवस्तएव बुद्बुदाः यस्याः सा एवंभूता रमणी यदशना तिलकं दधारेति भावः मुख्यो ध्येयं विधानतरुणीकेचिद्गजन्ते इति १६॥ ॥
स्नेत्येति ध्येत्येन शेत्येन नच जलं दैवतं येषां तेराप्येजैर्लोदैवतं वरुणं स्तत्संबंधिनिर्वारुणैर्मंत्रैः प्राणात्मकैः स्वादुतयामधुरस्तस्तथाच्छेजलंगत
विशिष्टरूपस्पर्शशब्दलक्षणस्वस्वविषयलाभेनप्रमुदितानां तिलरामसेतुशंचतुरात्ती इंद्रियचतुष्टयीक्रमेणच स्तुवर्जोनरसनमाहारनूपांनेत्रादि
चतुष्टयीवी सास्य घ्राणेन्द्रियं सदृजगंधस्यप्रथियाःसाधारणगुणत्वाज्जलेन दंसंभवात्कर्पूरादिवासितस्यचजलस्यादेवस्ताएना विधर्मकर्मसुपतिवेधा
दोपाधिकस्याप्यसंभवान्मोदोनिःफलएवधलःसोरभेणोमननापेलोभोयेनलोभसजातोयस्पर्शोविगलितविवेकंसतज्जलंचेस्मादे संध्याघमर्षणेचलु
मैत्यपोस्पजलदैवतमंत्रस्वादुतामसुदितां तनुरागां नो नासा धुनसौरभलोभेषाणमस्त सलिलत्स्पृशुगितामस्त्र १७ राज्ञिभा
नुमङ्गुपस्थितयेस्मिन्नास्तमंजुकरातिस्वकरंणं भानयःस्फुरतितेजासि चक्रस्येनतुच्चलदहीवेतकं १८॥
कस्पर्शमिवेणसलिलंजि
घ्रती तिसलिलघ्रंजलं घ्राणं कुर्वदिवामृतलोभस्पर्शोभ्यां विगलितविवेकंसत् जलंतेसाहिसंध्यावियोपिप्रवर्तितेसंध्याघमर्षणेच कारेतिभावः मैत्येतिवर्णं
वाचित्वाप्यत्र चतुरक्षीसमाहारद्विगो द्विगोरितिङीए सलिलं प्रंस्मारं तत्वात्रक्स १७ राज्ञीति अस्मिन्राज्ञिभानुमतः स्पर्श्यस्योपस्थितये उपस्थानार्थं पात्रं
गृहीतमध्येदानेसंवेषिस्वकरेणस्वपाणिनाञ्जलिदानानंतरं वा सा वादित्योवत्यादिमत्रर्षंजलं शिरः परितः स्वपाणिनास्फुरतिप्रकाशमाने तेजसि सौरप्र
भाप्रसरे मध्ये गलद्बिंदुकामेणक्ष्रितिसतिभान्तयः स्तिमोदके स्वयं पादितव्यपरिभ्रमणानिलोकस्यत्वद्वविध्यकर्मणःकृत्त्वःभाणचक्रंतत्रार्धचलवणात्
लोभाष्पतोविस्वकूपलनशीलशीलतेजःकणस्पन्मर्कस्यवितर्कंतादृक्षं विशिष्टमहं चेकुःप्रकाशदानसौरमन्दिप्रागलादिंदु जलत्प्रमणद्रीनेमविप्र
कर्मेणास्पर्शःप्रजरपिशाणच्चक्रेपरतःकिंपनद्वतल्कणपतंतीनिलोकस्यतत्राणंगुल्फिरन्दित्यर्थःभानुमदुपस्थितये गृहीतमंजुस्वकरेणविदिप
त्यस्मिन्राज्ञि विषयेलोकस्यतदानीं भ्रान्तयः नलांगभाप्रसरे थकाणमानेसविताराणच्चक्रेपरिभ्रमस्पर्शसंभावनं लोकस्य चेकुरिति वा राज्ञायदं
कृगृहीतंतस्मिन्दिये जलेस्फुरतिप्रतिफलति रविते जसिजायमाना भ्रान्तयो भ्रमणानित्यर्थः स्त्नु चेलद्दर्कं वितर्कंच क्रुः उन्दिप्रान्यापोदिधयति

का० नै०
२९ टी०
५

कुमेनउपलक्षिताः सत्यः मोत्ति कमणेर्विरहेण पूर्णं मध्यमनुभवेस्य इव पुष्पुभिरेइतिमतो यमानोत्मेदा वा प्रीतेतिपाठेस्वोहोपवत्वेन मीनाका
मात्रं स्तनद्वयेण ... क्रिपर्दयेनेत्यर्थः सुकोपकसोत्यतिदेतुभूताः पुत्रत्वपः पुत्रविरहे तमाप्तरोयद्याह्नवयांनहोहं वहं तितयात्रकेनुमनर्पमनत
हीस्ववेसः स ... इतिवा २४॥ ॥ अवोनि पत्रदेवागारेऽय कंचुकि मध्यवर्ती घनपुष्पं दनपंको यस्य तत्तगारूडशीलाजमतिनील स्थल
गरुडोकार ... इतिमममनकेत्या लीलामात्रेण कवलीभवनगार्भीभव नमुख मध्यवर्तिर्भागे रेंडुर्यस्येलस्य सिंहिकासुतमुखस्य राहुवदनस्य
णीतलान्त ... मुखोनिमापनत्समममभटिस्वर्थः गारुडमणिग्णावालिपत्रेचंदनमत्रामितिनाशाएवचनभवविशेभात्रितंपुंकम् २५
गर्भीमि ... बाणारेणमदकर्दमेनमस्तरोपकेनसांद्रपलंगर्भमध्यमभजेतिविभागानिरजतं नृपहितानिभाजनानिपात्राणि कोः
रेकः कलेव ... कलुषीकृतोमलीमोद्धृतः कुक्षिर्येष्यतस्यमृतांशोश्चंद्रस्यसाम्यमगामनूदेवपूजार्थरजतपात्राणिकस्तरीपूर्णानि

... नपूर्णंयत्रागारुडशिलाजममयत्रं प्रापकेलिकवलीभवदिंदोः सिंहिकासुतमुखस्यमुखानि २५ गर्भमेणमदकर्दमसा
... सामयमगमन्नमृतरोचिरेकं कुक्षिकलुषीकृतकुक्षेः २६ उन्निद्रानमुखनृत्तकुरशंकायत्र धर्मस्वेदे
त्वलुतेन ... पापकृद्भवलीनामालिभिःसुगतेसौधसत्त्वानाम् २७ स्वर्णमात्यर्थमुनोर्यनिवासेपर्वतंकचनचंपकसंपत् मल्लिको
कुसुमराशिरकाषीयत्रचस्फटिकसानुमनुष्यम् २८॥ निषसंनीति २६ उन्निद्रानेति यमीणगहनेनिबिडेमय यवणएषकाननन्यप्यत्र
देवगृहे अत्यवर्तुलयकलातराणांसुगतसौधानांबौद्धदेवालयानांसवावयःसहृष्यास्तेषांभरिप्राण्युक्तायेषुतेषांकरभवलीनांहृपिशोलय
हाराणांसुगतसौधानांबौद्धदेवालयानांसवाय :सहृष्यास्तेषांभरिप्राण्युक्तायेषुतेषांकरभवलीनांदृषिशालक्यहाराणांदधोदनोपहा
राणांवाआलिभिः उन्निद्रम :उत्कटनसुहृतांकरत्तस्पर्शेकासंभावनावलुनिश्चितलेनेयावत्रि :आम्रादिवनोहि आम्रादिकुरएवाकुत
नस्याधर्मज्ञाननेधर्मांकुरएवेतियत्रशालेराभिश्चितंनृत्यादनवलिश्रतायः उपकल्पिताः संतीत्यभावः सत्योगराजो २८ २७ स्वर्णमिति यत्र
कंचनप्रदेशेविकसितचंपककुसुमानांसंपत्उज्ज्वलपंजःक्रमेणधारणांनिवासभूतेपर्वतमेहंस्वर्णत्वमावत्सौवर्णमेरुत्वंपकेराशिभिःमेरो
रणुत्वतेरोयत्रासीत्यर्थः तथामल्लिकाकुसुमराशिः स्फटिकाएवशिलायस्यतंकैलासंपर्वतमनुसरत्वंकेलकाषीतपुष्पतरस्फटि

राम
५

केति यस्य देवप्रजागृहस्य नभसि तत्र वराककाशे क्वापि कस्मिन्नपि प्रदेशे सुमनसां देवानां प्रजा अर्थमाला सुमनसः पुष्पाणि तासां स्रक्दामानि माला
परंपराः मृक्तास्रजः कं मालां ता मानि शिरोमाल्यानि तेषां धामानि स्थानानि गम्यं स्थापित पुष्पवेणुसुवर्णादिपात्राणि तेषां पटलेषु समूहे विद्यते येषां मु
परिष्टात् मेचकागरुसमूहे तस्यागरुसमूहे वर्णपुंजेः मोगंधार्थे रचितैः एवोद्याने जाता इत्यर्थः सुमनसो मालत्याः पुष्पाणाम् उपरि भ्रमरैर्भाव्यत
स्याच पुंजश्च माएव तत्स्थाने जाता इत्यर्थः सुमनसो मालत्याः पुष्पाणां मालाः परंपरास्तासां स्थाने तद्वत् इति यावदेव पटलं वितानं पम्नगार
रोचके वा भ्रमर उपरि पुष्पवितानमपि निबद्धमित्यर्थः देवप्रजार्थं उपहृत पुष्पमालापरंपराणां स्थाने तत्पटलं द्राक्षाच्छादितं तत्र प्रदेशे यस्यास्तत्र
प्रदेशे देवतागारे हृष्टेदिः प्रांते सोपभ्रमरपद्मपुष्पमालोदयाते तासामुपरि स्थ माएव भृंगजाता इत्यर्थः अलिनाबहुतराः पुष्पाः पुष्पमालाभ्रमन
सेतीतिभावः सुमना मालतीजातिरित्यमरः पटलं छदिरित्येकवर्गोतिपावदाद्विकुलकं २२ सोकुरेति यत्र देवगृहे तेद्रोपाः हेमतिलकाइवात्रि
क्वापि यत्र नभसि प्रपञ्चपुंजेषु मेचकागरुभवे भ्रमराणां भ्रमये तु स्म सुमनसा मुदस्रग्दाम धाम पंक्ते पटलेन २२ सोकुरेवस्तु विपीततमायै
यैः पुराणित्यत्र प्रज्वालनेन श्वासवितरितुत्रिदशाभोवने हेमलतिकाः स्वदीपाः २३ यत्र मौक्तिकमणिविरहेण पीतितिकामपत्नववहिपदे
नकुंकुमे रितमंत्रैः मुकुन्दः मुमुक्षुभिरनुभवेत्यः २४॥
तिलकं
इतरेषां वितरीतुं समर्पयितुं पलाः स्थापिताः संतिकेये दीपैः रुच्या दीप्त्या पीतेन
स्तेनमोयस्य गोपालसाधविद्यात्रिवारजनीया वि संकुरे वोद्भिन्नप्रत्ययसंकुरमहिलेव पुरा लिम्भमनमविद्यातिवातप्याये कृत्वा कांतापीत
तमा स्मृति मेवर्णिम त्यं लगेरी एवं उद्भिन्नप्रत्ययांकुरा रजनीव हरिद्रेव मनभविद्यातिवारात्रिः पीतिमेनतया हरिद्रावत् मदीपकलिका
तदंकुरा श्वेत गौरीमुखा कांचनमीपीते त्यमरः पीततमापत्ते सांतप त्सनमवंसंपुरा स्तोत्रिपुरिनद्गे चेति यावत्तस्रे रेति मविद्यातिवात्स्यं २३।
यत्रेति यत्र देवप्राकारे मौक्तिकमणेः प्रियतमस्य विरहेण कुंकुमस्य स्वारोपनदेतुतया याप्रीतिस्तयाकामदर्त्तं कामेन कृष्णोवाद्दत्तं तद्केः पद्संबद्ध
कृत्वा स्थितं पीतरत्नेन इद्मपि च कुंवाय त्यतेन कुंकुमेन केसरेणापरि शरीरे तन्त्रे तमभ्यधमणिमनुभवं त्यो विश्राणमुकुंदः मुमुक्षुरेकुंकुमवर्णाः मु
कुंद योविद्योगिनः कनेन वर्णितेयत्र मौक्तिकमणेर्विरहेणोपलक्षिताः मुकुन्दः कुंकुमस्य कामोहीपनहेतुतया या प्रीतिस्तया युक्तेन कामेन तु
नदाह कृत्वस्पाधिकारेण कुंकुमेन ऐयपिपरितेत्यत्रेन तमनुभवं त्यः सत्यः मुमुक्षुरित्यति वा मोत्तमहे लिंचेत्यदद्दाति मुकुंदः विशिष्टकुं

का॰नै॰ नदिति तेषां तेषामर्थमसंबंधिनां रहस्यानां श्रोतस्मार्त्तमंत्राणां जपे भुक्तौ पंचमंत्रो वर्त्तितविषये मुद्रामयः जपमालिकान्यपः रक्तचंदनकाष्ठजा
२०टी॰ नां कनकनिर्मितानां फलमपवदति बीजानंभसा समाजः समरः जपतोः भृष्णंतरस्य यथायं तु संवमानस्मितेते उत्ते तेत नवरे वर्त्तमानं उद्धेरतिपर्य
६ नरक्तिमानेरक्तत्वपि चित्रभिवत्र न्याशिष्य उपाध्यायं सेवनेन वरक्तचंदनबीजजपमालिका जपेन मूरमंत्राणां फलं दत्वा तु सोरमंत्रा भरक्त
चंदनमालिकया जपामेत्यर्थः स्वरूपयः एकान्यत्वाम्पयद् २२ इत्यर्थी श्लोका एकेन दरप्रजामाह देमिति देमिनाउ धरतस्यतरो। मस्रवेन विकसित
कुसुमेन कृत्वा तेन नले उपरक्षिता ए जायस्य सत्त्वये को राजते पुष्पमेउ मेसे तेकूपवरतो संपुरिचितिरित्यत्येलोतङ्गातयथा हीलवषंकुसुम
न्येपयाकाहलयाधतरुधाकारवाघावेरोषेणेव कुसुमसंपन्नमकाहलयोपलद्वितलउवेलिमरा राणांकासुमत्वात्तवादित्राणां भूपितौ सुमतया पु
ष्कोत्वात्काम का हलयाः कौसुमत्वमुचितमेव परात्कामिधला कुद्दी नयाकौसुमकाहलयेवधन्त्र२७ घोण राजते रत्यर्थः अयोपिशनजित्वाव

6 तमदर्पमरवस्यज येषु पुत्रभूयः पापमसुष्यवमाक्ष रक्तमानमित्रपिदितु सुवैरक्तचंदनजबीज समाजः २२ हेमनामकृतरुपस
देनत्रैयवुकसेहुयकलियलभजः स्त्रायमुपिवि जेत्वरतोपराजितः कुसुमका हलयेव २४ अर्चयकारकरास्मितभोजामाग केसरत
रोः प्रसवेन सोयमापयद् तिर्यगवादिक्पालपोडु रुकपालविमर्षा अ॥ २५॥ लाफुहीतेन छत्रवादेन्द्रविनापोभतेषो दर्यस्वसार्द्धिन्याव
स्यपि वभनन्तयथामस्य चापिवृवेरोधिवात्स्व विरोधिनं स्वामिविरोधिनं च स्मरणं युरोजित्वा तु स्मा हलाः अनेकरदीनया कुसुमकाहलयाध
तरुपव्याणहत्वा मले नउपक्षलितप्रजः सुषुमुभेमकोदि स्ववितेयिनस्वामिविरोधिनं रणे जित्वा तच्छत्रवादिवेलाकृहीत्वा स्वामिय उ
पटोकरोति लैमच स्वामिप्राभृतेइति वाप्रियतरेण धन्तरुपव्याणसराजानलुः शिवमपूज दितिभावः धन्तरकेरनकाङ्कय इत्यमरः वा
घमंतुविशेष तुकाहलेति विष्वः २४ अर्चयन्निति विस्मितभाकृत्स्नं विकसितेन नागकेसरात्यसतरोः प्रसवेन पुष्पेण कृत्वा हरस्करं राम
सुवर्णदिहदितन्दृतिगामनत्वा दिविपितपतिमापाणिं अर्चयन्पूजयं स्थलतरप्रभुतरकेसरतरुकुसुमतया एतेस्थापयन्सोमं नलः ६
तिरश्चादिशः दिर्यम्कर्णमानमाचार्यादिदिग्ग्रहकानुअवान्याः अधोदिशः सकाशाद्या अतिर्यगवादिकृत्तस्यापालः रक्तकोश्च
नस्याचिरकालघर्षि ॥ कमल तिर्यक् उरयवलनरे कपालपोरः तेनत्रसकपालेन हत्वा विमर्षात्अलंकृतिं कपालन्यविमर्षात्आपे

स्वात्मनः इति यत्र हृस्थाने वर्णैः स्वामिनाम मनोहारिणं देवतः संवेपितं निवेशनं पंचकलाधाकृपरूपाणां निवेदयस्यामन्नादेतोः किलममात्रावकाशे मा वि
संरिम्भारहिताभूमिः स्वात्मनः शिवनलंप्रत्य जिलसीकृत्य गुभिंसर्वांगसवर्णनरूपं गोपनं कुर्वतो यो मनस्य स्वस्य वा देहस्य गोपनं कुर्वतो वा तिसमा [illegible]
प्रदेशं [illegible] मद [illegible] नासनो कुलवधूमवज्ञो [illegible] कुलस्त्रीतुल्या [illegible] २७ यत्रेति यत्र वर्तिना [illegible] तिशु चंद्रकांतादि [illegible]
[illegible] देवप्रजाव सरेमात्मणं गायकामां [illegible] तिधुतेः [illegible] यस्यानु विंदात्मति [illegible] नीलग्रावरथमयो [illegible]
किरणैः [illegible] चिकुराः सुनीला [illegible] यासौ ललतके च यहासस्याः सुवनादि परिहाराय [illegible] तिमानामाणिव [illegible]
वैसव कामायका [illegible] तीनिमा वः २८ नेति सत्सितौं [illegible] तन्नो [illegible] रूपेदेव प्रजागदे [illegible] मलं माणिमा रत्नैः मचितं पीठमध्यतिष्ठत्कि
भतेः नैकवर्णमणयो [illegible] देवार्थी मल्लितैर्नानाववर्णैर्भर्षणोः पर्लीतप्यास्नव [illegible] निवेद्यानि यत्र [illegible] नानावर्णाभा [illegible]

स्वात्मनः प्रियमपि [illegible] कुर्वतो कुलवधूमवज्ञो [illegible] निवेद्य निवेशाय [illegible] २९ यत्र कांतका [illegible] भावर
[illegible] जनीवे [illegible] ३० नैक वर्णमणि [illegible] निवेद्य [illegible]
ध्यति [illegible] सिचयोच्चयचारो ३१ [illegible] तिनले के [illegible] किंगे [illegible] कलिकर्णः [illegible] हृदयं प्रति चां
नःपश्यो [illegible] निरचेष्टीत् ३२॥ कारिणं देवार्थमानीतानां सिचयानां [illegible] उच्चयेन राशिना चारो रमणीयेः [illegible] पीठमुक्तिर्षणी [illegible] ति
[illegible] ३१ पंचायतनप्रजायां [illegible] स्वयं प्रजामा [illegible] ति नले [illegible] न
[illegible] तिमान [illegible] तस्मात् [illegible] स्थिर कालेन्यैच तिस ति [illegible]
[illegible] त्यां प्रस्ति [illegible] नलोपेत [illegible] तिदो [illegible] ने [illegible]
[illegible] सतः [illegible] हृदयं प्रति [illegible] चेष्टा [illegible]
[illegible] नलवद [illegible] ति [illegible] उभाभ्यामिति [illegible] संसदि [illegible]
[illegible] अर्चतो [illegible] चौरा [illegible] दर्च तेः [illegible] हृदयं प्रति [illegible] भावः ३२॥ ५॥

[illegible]

का० नै० २१ नै० दर्शनस्य वितरो संतापकारित्वमिपाध्यानम् छेनत्या जेननेत्रे विमो लितकृपितस्यर्थः दृजानंतरं शिवस्य ध्यानं चकारेति भावः कल्पधा सिताापियः शिरस्थिरनः
नः तस्मादपि कं भयं युक्त मिति सच यिं पुष्पलिपदं प्रयोजितं लग्नं हृदं स्त्रग्स्वतस्येयोगेहि तीया विद्या योगं गलोकेति वष्ठी निषेधार्थे इतो या ३८॥ ॥
दैत्यवदिति सनलः दैत्युनेयो गेनभ्र विलुण्ठनं स्वत्येव कं न नाम किं कृत्वा तस्महरस्यपारस्य गेपु ष्यांजलिना कुसुमानि स्यस्य समर्पितत्वोपेक्षते तान्येव कुसु
मानि स्मालनः शास्त्रा वज्रवा दि विपिवास नंधनुः बाणानं स्वशस्त्रमतानि ओष्याति नस्महर स्य पद्युगेस्य समर्थ्यशरण भावकामः इव अथपभति
शास्त्रनधारया भिदासो सिद्धं स्त्राणि त्वमेव महाशोभ्यादि वचनन एवं वि शरण युग ममीपे स्व एवा स्त्राणि कुसुमानि परित्यज्य परे दैत्य वक्ष विलुष्ठनं स्मन् ।
शालेत्यादि वदनं ष्णारणेरसितारे शिवमेव भजमानोनस्य सा प्यात्कामइवेध्यानां वैनरं पुष्पांजलि रावणस्वें कं भक्त्या तिष्ठ येन दैत्य वस्मणामानपुष्कारो
दित्यर्थः विपिवासनेत्रणी रवात्मनो पि शरणागतं इवमेवकरोति ४९ एवके ति हेपकः सेपइत्यत्र सोन्वि लोपे दिति सुलोपः एवं श्लोकोक्तेण या

दैत्यवक्त्र विलुण्ठनं सन्नामत्र्यंवकं शरणभागिवकामः आत्मशस्त्रविपिवासनवाणानन्यसमत्यदयुगे कुसुमानि १९ स्वयंवकसपदयोः कु
सुमानिन्यस्य सेपनिजशास्त्रविभानि दैत्यवक्त्रविलुण्ठन् किमु काम संशरण मुपगम्य मक्त्रानि ५० आपरेन्स्य पातकृद्वियजस्रो पाणिमस्त्रनवपल्ल
वलीलम् भृंगभेगिरिवरुद्रपरान्तश्रेणीरायतरुद्रपरस्य ५१॥ र्थ ५०॥ आपरणेति रुद्रणस्त्रान्येवापश्चादुच्चार्यमाणानांमत्राणांरुद्र ।
त्राणां सम्रात्ताराण मित्यर्थः रुद्रपरं दैवतं येषां वा रुद्रपराः शिवभक्ताः तस्से वंशिनांतैर्धार्यमाणान्नामितिपावत् लासानां वा मद्राणां भणीनां श्रेणिमा
लाभृंगभंगिभ्रमरपंक्तिरिवसस्य नलस्य नवपल्लवलीलापस्यतत्सदृशमित्यर्थः एवं विधं पाणिं कस्मिन्नपत्तमिषुवे किं भूतस्य रुद्रपरस्य
शिवभक्तस्य अतएव पातकृद्वा देवताअस्यरातरुद्रसंवंधिनः पातकृद्वियसंज्ञस्य नमस्तु इत्यादि शिवसत्कजसोजपेविषयेष्याप्तस्यसख्यापारस
रुद्रा लाणीरुद्रपरत्वात् नमस्तइत्यादि खुदे गरुद्रजपरुद्राद्वा जपमालयाचकारेत्यर्थः भृंगमालादिनवेपल्लवंसेवनशतरुद्राक्षश्चेतिवल्लयाद्वः
श्री जप्योतितुलोणि वेधः पंक्षेष्वरुद्रा देश्व रित्यादिहंगीतोक्तश्च जपमालाविधिर्द्देच्छा अतिमारिति द्वयपाश्रेरो रुद्राक्षे श्वेतिज्ञातव्यम् ५१ रुद्र ७

पतत्स्थले भयत्रस्तहरेणाक्षणः पंचमं शिरः छिन्नं सत्साथस्थितां कुर्वतो हस्तस्याभिलाषं करोतीति तत्र स्थलतां तिमाप्या सपितेन अभयं चेत्तुमुखमिति नामकेमप
प्यन्नपेण त्रस्यपोले । तत्र एव मंत्र कारेस्यर्थैः चांपेयः पेत्र रेनागके सरः कांचनाकृष्य इत्यमरः हर कर गर्वेना पेत्स्या कर्मत्वं प सेन्य मोनेध्म
र्थ्यत्वात्लोकर्तृणौ कर्मत्वेति यंगत्वागितिवा स्थर्यं तिर्यगवाचासौ दिक्चेति समासः १५ ॥ ॥ नीलेति सनलः तस्य दासस्य म्लष्टिक निर्गि
मपि तनुं दरमतिमां नीलनीरुहाणां मालयमालानन्मयी गलनालः तस्य विभ्रमं यस्य स्थावध्यं नीलकंठत्वात्चेकं मत्यतं तस्य सामान्य तत्र यंत्रा
देत्या स्फनीलः कंठोयस्येति संबंधस्याप्यर्थं कृत्या विनिर्मा सौत्रनिर्मितवान् नीलोत्पलमालांकंठेचधास्फाटिकी मपि शिवमत्तिमां नीलकंठपदस्पृहेना ।
मकरोदित्यर्थः कंठेएव नीलोत्पलध्वजौ चकारत्यन्यत्र तु चंदनस्येति ७ व्याधिभिः प्रज्जितवामितिभावः ३६ मीनेति मितिपुराणां दैत्य विशेषाणां
रिपुः तथा मदनस्य अरिः शिवः मम सतेर्ष्यस्मात्मेणाघरकाम शरवाद्नत्यपापोरेणमौतिमेष्यातिप्रसन्नोभविष्यतिष्यतोऽहं तारिवइतिव्र

नीलनीरुहमालयमंगौ सन्यस्ततस्य गलविभ्रमं स्फाटिकीमपि तनुं निरमासो नीलकंठपदमान्वयतामे ३६ मीतेति मेष्यतिकृतेन मम दक
मेणाघुरिपुर्मदनारिः तस्य एषु रमतो यमघोन्नो ईश्वरस्य पम पकामशरं च ३७ तन्तु दूर्वामपि भीमतनुजाविप्रयोगगतस्य हि ज्ञानवाये प्र
लिमोलिपशिभीति तनयाम्बुजाच्च्युतमर्छितमनिमोलिस्मनेनः ३८ ॥ अपेतव्ययं नलस्तस्य ईशेरिपोः कामारेः ध्यनत्वं ध्यस्वत्वं न्यायश्च परणवे प्रथपि

णं पुरे रिपुमालंभयात्तौ नलात्स्वघ्नवतद्दाहत्वेनतं रूपशिशो पुरपं कामस्य पारं च दत्त्वा हृदयस्माद्रिपुः घोरस्यस्योयेन दत्ते तेमनस्मिमौ यत एव वाणिक्यपि
न नेत्रां च रथारिणां पुरं देसं कामबाणं च मोदेनाद्यं स्वदाहे तयोः ध्यपसमर्पणं नो शिवं स्नामम्म रोदिति भावः ३६ मोऽप्य एजा नेनभक्तिः युक्तो नापि कर्म
णा पुरारिपुः कामारिः शिवो मम मत्ते मद्यै में प्रियं विषयं पौतिन यास्यति ए तावता पि संतुष्टो न भविष्यतीत्यतः कारणाद्वितदर्थं पुरं कामशरं चेद
दाहं एवं कृतेन्तं न तोषं विष्यतीति ध्येयेति भावः इति वाणुरारिपुर्मदनारिः इति च योग स्येगात्न मापाप्यात्रयोन रुत्येषु गुलोकचितः ३ रजतिविषः न
पुरः शोचश्चष्ठी समासः अन्यथा वायेन सहत्वष्ठीसमासनिषेधः स्यात् तद्भितिलक्षणषष्ठीक विभक्तिप्रतिरूपकमव्ययः ३८ रूपदेश ३७ नवीति
सत्यासौभृत्ये स्पातमपि तनालिदेवहजास्तत्यार्थः भीमतनुजायाः विप्रयोगं सहिष्णुः स्वयं नलः पूतिमनोवनमाभाद्धाशिनः भीतनयेन
नेत्रथ्यानेयमुदुर्हंनं कामलाल सेनः प्रत्ययः लेन देहमानेमौलितोमं तोषचेन पदमौ रुतेने नेयनेयेन तोऽमरेवेदहे तत्वात हविरस्पद

काव्ये० २९१ मा० वि०

अथ मल्लिकेत्यादि मल्लिकेति म नल इत्यादि मणेः वेष्टने वलयिते न त्वलयाकारीभूतेन मल्लिकाकुसुमसंबंधिना धुंडुभकेन मवे विव विष विफ लमूलराजिलतुल्ये न पवनस्थूलतर रम्या कृत्वा नले नैव क्षेत्र रचिते आसने निहिते स्थापिते त्वं प्रभो तमंसा सानत्वतः कुंडलिनां वक्षः अवसा निलये पत्त स्पतनुः शरीरं तस्य कुंडलेण कृते हिता वलयाकार शरीर भागं त्व जल इति कुंडलाकारे शोषशरीरे वर्तमान मिव हे त्वत् दंभस्य गतां तया सा सहस्रम स्थल धन तरेण व्याप्ता कुंडुभय वंशात्वा ताभिः कुंडुभवति तस्मिन् कुंडुभकं स्वमाने तत्ता चिति कनू उदितिप्रज्ञाते कुंडे नोतिकुंडुभः इत्यामरकोशः रावेरादिर्वा ४३ मेचकेति मेचकोत्पलानि नीलोत्पलानि तन्मयी तद्दलिस्य कृते स्वस्ति समविताल्पकृत जामा लावलिवपुः वले इव करिणः श्रीविसो रूपविस्फुरति स्म शोभते उरश्च तत्कौस्तुभाख्या मणेः संबंधिना हि कर्मको स्तुभमणिरूपम्‌ वलो लसणा धास्तु वसति स्थाने यस्या तस्याः श्रियः रत्ना णां विकसितानि विसारा नीलांतर नेत्र गोलक विस्फुरित वलि रणात्म का कोटि परप रेव नीलोत्पलमालायाः वक्षस्थ वर्तमान त्वात्‌ तन्वेव चलत्‌ सापि वर्तमानत्वात्‌ साम्यात्‌ कल्पितको हि रिवशोभत इति मनीय

मल्लिका कुसुम धुंडुभके सभमीलवलयितेत्तम आसने निहितमेतत सादालंडलीं इत्कुंडुभाजे ४३ ॥

मेचकोत्पलमयो वलि वपुः स्तबकेस्वश्रुराये स्फुरति स्म कौस्तुभाख्य मणि कृरिमवाः सुश्रीकरात विकसायितकोटिः ४४

स्वर्णकेतकदलानि महेत्स्पुंडरीक घटनो रजतस्य मालया रूणमणेः करवीरं तस्य मूर्ध्नि इन रत्न मकामकाषीत्‌ ४५॥ मानोत्पेसाव लिवपुः

नमिरवे त्व हितो ये तियोग विभ्रान्तसमासः विकसायितं आधारवपुं ज्ञेताज्ञो वेनिष्टा ४४ स्वर्णेति स्वर्णैः त स्पर्शरूपोत्तमस्य मूर्ध्नि हेम्नः सु वर्णैः घटितपुष्पाणां मालया सत्वा स्वर्णकेतकी पुष्पाणां पातानि तथा रजतस्य रूप्य घटितपुष्पाणां मालया रत्वा पुंडरीकाणां सितांभो जानां घटना समर्पणा मणि शब्द रूणमणेः समर्पितमाणिक्यपद्मरागादिरत्नवती मणीनां माल्या च हरु वा करवीरपुष्पाणि एतत्सर्वे ण रत्नमकाषीत्‌ स्वर्णरामप्येन वृषजायाः स्मि कृत्वा स्वर्णकेतकादि भिरर्पितं च कारस्य पः स्वर्णकेतकादिभिः स्वर्णघटितपुष्पादिभि श्च श्रीपुरुषोत्तमस्य पुजादितिभावः विष्णुपूजार्थे कमलकरवीर जपाबाणपुष्पं व्यतिरिक्तानां रक्तपुष्पाणां निषेधः तदा तेषि तकरवीरकुसुमपूजानिवृत्य विरोधः उनतत्‌ समर्पकमनवं सर्वेत्यपेक्षेकवज्ञातो ४५॥ ११ ९ ११ ११ राम ८

उत्तममिति समहीभ्रत्त्वलः उत्तमे परमं षोडशं पुरुषोत्तमं पुरुषसूक्तसमस्तसहस्रशीर्षेत्यादि षोडशर्चस्य विधानैः स्नुहनप्रकारविशेषैः इष्ट्वानुकृषस
नेनयः पुष्पाल्पप एववा अर्चितः साजागदिदेतेन सर्वे चराचरं आनुष्टुभस्य सूक्तस्य त्रिष्टुबंतस्य देवता पुरुषो यो जगद्बीजम् ऋषिर्नारायणः तत्र तः तथा
ॐकारपूर्वकैः श्रीवसवैर्मंत्रैः एवं क्रमावाहनासनं पाद्यमर्घ्यमाचमनीयकं स्नानं वस्त्रोपवीतं च गंधं माल्यादि च क्रमात् धूपदीपं च नैवेद्यं नमस्कारं प्रद
क्षिणां बोद्धव्या । आसनं कुर्यात् स्नानासमये णिविधिरित्यादि स्मृतिवाक्यविहितं प्रत्यृचं कृत्वा मंत्रविशेषैः षोडशोपचारैः मह इति समुत्तरपूजनं तथासन
लोपवादे सुवाते आभमेमन ॐ इति पुरुषोक्तं द्वादशाक्षरं वासुदेवमंत्रविद्यागमोक्तक्रमेण उदीर्य संपूज्य द्वादशापि केशवादिमूर्तीः वेम
वी द्वादशापालयामापि लाम्रुशिवे वेदेनु शावपणानामूवालाम्पापद्वजयदि निभावः शिला द्वादशभो वे स्पपाल्यामसमुद्भवाः विधिवत्पूजितायेन स
स्पर्शपणं वशामिते कोटिद्वादशलिंगैस्तु पूजितैः स्वर्णपंकजैः यत्स्याद्द्वादशकैः दिने नैकेन तद्भवेदिति विष्णुपुराणादिनि भावः प्रवोक्त द्वादशाक्षरमु
च्चारण

उत्तमे सहृति समहीभ्रत्त्वरूपं पुरुषसूक्तविधानैः द्वादशापि च सके शावमूर्तीर्याद्वादशाक्षरमुद्दीर्य वचः इदे धर ॥ ॥ ॥ ९

आर्य द्वादशसंख्याका अपि केशवसंज्ञितौ मूर्तीः नामध्यादेन नामा तत्क्रमसंज्ञिताः ॐ केशवाय धात्रे नम इति प्रकारेण द्वादशादित्य
महिताः मूर्तीर्द्वादश विन्यसेत् केशवाद्याः क्रमाद्देवं वक्ष्यमाणविधानतः ललाटे केशवं ध्यायेन्नारायणं पुनः । अथ मं हृदि मित्रेण मा
धवं कंठदेशतः वरुणेन च गोविंदं पुनर्दक्षिणपार्श्वके अंशुना विष्णुमंसस्थं भगेन मधुसूदनं । गले विवस्वताप्युक्तं त्रिविक्रमं मनंतरं वामपार्श्व
स्य मित्रेण वामनात्व्यमथांसके इत्याद्योधरनामानं गलपर्जन्यसंयुतं हृषीकेशं कर्णे तु पद्मनाभं ततः परं त्वष्टा दामोदरं पश्चादि मु
क्तं दिन्यसेत् १२ द्वादशाक्षरमंत्रगर्भितमिति ज्ञातव्यं द्वादशार्णमंत्रेण ततो मंत्रविन्यासं इति प्रकारोत्तरमागमोक्तं द्रष्टव्यं महे
श्वरः शिवाधिनिनेराभागमपणास्त्र कोविदः परमेभक्तध्येयपदः पुरुषपाण्डुसमानरत्यमरः धर ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

का॰ वै॰ २९ टी॰

स्थपतिर्या योभस्त्या तिशायथ्र सचिनः ग ह्व विरस्ता निद्धी रातिस्व स्मिन्न रवायो नीरनिधि श्वेतिका ४८॥ ॥ गत इति अत्र स्रजे
जपमालानां गतानि श्रुत्या प्राप्तानि सन्ते विमानानीति यावत् ईदृशानि पापिभुक्करवी जानि कमलवी जानि तेषां श्रेणिः यत्रास्ति तज्जपमो
लिकां शिरस्रजं पितुर्विसृष्टं मस्त्यादि विधुं सत्तं जपशीलस्य अस्य कलमाकर संकरं पाणिपद्म संबंधं प्राप्यतुरगपि पद्मरूपेण
शानिस्वर्गदेवि रंवासः स्थितिस्तेन कृत्वा यो विलासः शोभा तं प्राप्त प्राप्त विभु मंत्रादिपयात् मालया जप्यते न लकस्य पत्रसदृशः
नत्संबंधात् पश्चात् मालापुत्र परिपद्मपत्र निवासप्राप्तेवेति पत्नीयमानात्मेसामुखरं भोरुहालिचेत्पमरः जपितं ना श्लोल्यारतनि
द्धिती श्वेति योग विभागात्स्वर्ग संपात् धृ४९ केटभेति अत्र नयना आर्यं प्रामेव वरल समीपे प्राप्य यत्नामुखेन समुणालो कनाय
न न तुमस्तांन प्राशिरसाय णामलत्वर्णं प्राप्य मुपचारं कुर्वता अनेन मस्ते केटभारेः श्रीविभो पदयोः सन्निलाउष्यां जलिवत्त्व समर्थि

७ अलसवगन उष्णरवीज श्रेतिरस्य करसंकरसेयं शो रिसरतजपितुः उनाणपत्य अचिरवास विलासम् धृ५० केटभारिपदयो
नेत्र सङ्गसंनिता विचलित स्वर्गेन नमदुजेवमुकमप्रमुखा भालेखितात्र नयना यतमाना ५० आनुरागमन्याः कमलायास्त्व
वनपिहितदिव्यसनेन गौरवं प्राप्त सवागरिदे त्वाः श्रीगत्सांकनिजकं ठ निवेशात् ५१॥ नात्याय तमाना आयतं वा चरं तो आय
तप्रमाणा या ईदृशो दीर्घा विचकिलसकमल्लिका माला जवु आगे गोवांमान् चारणसंबंधात् लिट्यप धवलनरत्याक्तं गेयमुभ
इत्यर्थः साप्येवं विधा अथवा अन्याविमानिनीनां पिकाण एवंविधा त्रियेण नम नुनीयते अथ च भलोकं प्रतिगमनार्थं प्रयतमाना प्रयत्ना
अनत एवानुपश्चात् यतापरात्ववक्षम शविन्न सलोकं प्राप्य तनाछन स्मागन ल्पमितिया आर्थयमाने नु तेमर्शलोकनायेन स्रग्लाणास वितजा
कथीवमुख नमप्रमुणारुदेणवाउत्कविशालाण विशि हेमजलप्रमुणा वक्षोन समुद्रेणवा से विते तिवाघणा सातेषोउणोनवरत्रंस
मापयदितिभावः सरस्रो विचकिलो मल्ली प्रभेदे मदनेपि चेति विश्वः ५२ रोमेति इतीति उपमम् सजलः इति सवीर्ण श्रीविभो शिया
यंत्रावेस्य शाला बहुला बहुनापि वस्तुक स्वर्णमतिवसमादि ना लक्ष्मी स्थानीयेन तावामात्र चेमालया मुदत प्राप्तवन् हर्षमलभमभः
अयपश्चात् सरलयः सरस लोभन पदबंधा सत्ह्णा विमोक्षि कानि नमये हरिरे कावल्यादि हारे रेव उपहारेः प्रजनेः कृत्वाहरे भक्तिं गेरस्र

नालेति सपुरुषोत्तमः तस्य नलस्य अन्नानिवेद्यैः तेन सत्समर्पितैः नानाविधैः नाना उपहारैः सत्कृतो ऽल्पो ऽपि महान् गजः बलिः अयोदनो
परे तो पत्र अपचय अति मत्स्य भूमाव अग्नि द्वीप तो बलिर्वैरोचन निर्यस्य वेम तो ऽभूत् तथा नलसमर्पितं महारितामहे [illegible] हस्तवर्णो ऽथ
[illegible] सलिलनामभूत् तथा रेमरूप्यादेव [illegible] वत्तीदिशो वानं चक्रं समहस्तपुस्थितेन जलेन कृत्वाधार जन्मा अभिषेकाद्यैः समादि सालि
मारुत्वा पांचजन्यं जलेन जातवती संपन्ना ऽर्चा रङ्गायस्य अयं च शंखः पांचजन्यः चक्रं सुदर्शनं जलजो नल पद्मनाभि विधेनेय स्यास्तोह
पी। पायेच अपयाधुक्ता अर्चा प्रतिमा यस्य एवं विधो ऽनन्तपुरुषोत्तम सर्वविनामे तेषां पालना नामन्त्र [illegible] ते च मेनं कला अनिवेद्यादि सम
र्पणे नरदानी [illegible] दिव्यर्थः एतन्निवेधना एवास्य एतानाः संज्ञाः इति वा अनन्तो यमनो त्ये ता प्रतिहारिर [illegible] सिंहस्ता मरः नालेपिति न समासः
हारिलो निसेवे धेतत् ४६ राज्ञीति [illegible] गुः [illegible] स्यात् पन [illegible] सकस्मात् से वांधे नो [illegible] आलिंभराज्ञि नलो भदिरि पूजार

नाल्पभक्तबलिरन्ननिवेद्यैस्तत्समाहारिणमदेन सरूपः पांचजन्यजलजातवदङ्गैः शंखचक्रजलप्रजनयामृत ४६ राज्ञि कमलपुष
पनप्रमाः पूजयंत्य हि रिपुधर्मस्मिन् निर्णय [illegible] भुजगाभोगतोयो मलिनिताउज्वलतोः ४७ अर्थमीः स्वमतिमा सत्य [illegible]
भैः स्मरं जाति मयदाम सद्सः तं पिधायापिदधे बकुरत्नसीरनोरधिनिमग्नामिवेन्दुः ४८॥

[illegible] नयन [illegible] स्वपोपचारेण

रंजयति स तिज्ञाले गेवा सेवेदिष्टिर्दि [illegible] नभीरेवं नयणो मरुकुः सेति [illegible] तो [illegible] मलिनिताः स्या
मीकृताः [illegible] स्थितेन हरेण [illegible] त्वेन यन्ताः वासुकि [illegible] तागा इव [illegible] केतु [illegible] मलो रिपुनिकटे स्यात्
मशस्य [illegible] स्थिताः [illegible] मलिनिता इव [illegible] मानने [illegible] गालोर्वे [illegible] रित्यर्थः अर्थो [illegible] मलिमोजा
लाटिकारेण [illegible] तिधमज्जे स्यापिपाठः [illegible] लघुश्लः तेन [illegible] गुरुरित्यर्थः ४७ अर्थमिति [illegible] स्वः [illegible]
रिक्षसे [illegible] माने [illegible] मालीभिः [illegible] स्मरजाति मयदामसद्सः [illegible] मालती [illegible] मालातस्य [illegible] तेषामित्यपि
धायः [illegible] निरमाणि यस्मिन् [illegible] नीरधिः तत्र मयमिव [illegible] मालाभिः सं
वेष्ट्य बकुरत्नसीरसमुद्रणापिनमिवचकोरस्यर्थः रत्नस्याने रत्नान्यं [illegible] मानेन [illegible] जदितिभावः स

का॰ टी॰
२ टी॰
१०

५४॥ ननु यदि त्वं जडो मदीयं स्वरूपं न जानासि तत्त्वदीये वाङ्मनसे कथं पारायणे इत्याशंक्योपदिशन्नस्तु मेव सर्वदा तु माह मैवेति
भगवन्न त्वं यतो वाचामतिवर्त्तिने अभाव्यमनसा सदेत्यादि श्रुति प्रमाणत्वात् वाङ्मनसयोर्विषयागोचरो मैव मं लाभ्यां गृहीतं न वा
स एव यथा पि न पापि तेवाङ्मनसे पनः त्वां कथं नो दिशतीत्यपि तु अविमृश्य मपि त्वा सं पूय यतेना मैवत्यर्थः दृष्टांतमाह अ
नि इवति त्वात् घनं मेघं अनामुव नलभमानस्य उत्कस्य जनोजनस्य पुरु कंठितस्य चातकस्य स्तूयमगस्य घनो मेघो जल
दाने न तत्प्रत्यर्थि त्वादेवे ति दृष्टांतेन अविषयापि भवान्न लालोथ्यान ध्वमाह देतुः स्वयमेव भावानुग्रहं प्रतीति न वक्तु तिः कंतु
मैवेति भावः वाङ्मनसयोः अथतु गेमाद्धिनासाधुः ५५ ख्यातिदेहे तत्त्वासुरावहन्त्वदेहे ऋण एन्येतच्छून नामा
अपुर्यं स्पत स्पन नव छेना स्फालनात् आघातात् अर्द्धमुद्धे लिखितिनं अपि सागरस्य जल मेव गगनांगणस्य संगात् संबंधा

मेव वाङ्मनयोर्विषयो मत्स्याप्यनेकपयनु दिघातं ते उत्कृत्वा नकपुणस्पवयत्रः स्या तत्र पपघनमनाभुवनोपि ५५ ।
छेमं मत्स्यावचपमत्तवछेना स्फालनाज्जलं भिवो तमथ्यो ५ मैत्यमेव गगनांगणस्य संगात् दाविरस्तिविद्युन्मालय संग
२६ भरिस रिचयन मनलया नाथ सोमनेकिलेरिव के द्युतिना व भुजगन्दृतिनि रत्नां कमेठस्य कमठस्य च मंत्री

तद्भ्वे तेषधलनामेत्य प्राप्यविद्युन्मालयस्य गंगामंशकिनीमाविर्भवति प्रकाशमान इति नदेव जले मंदाकिनीमयः गगने स्फुरतीत्यर्थः वर
मेव सगणहारालोकामृतक्रमं स्फुरमेव त्वयात दृशं धार्य ते इति भावः एवमुत्तरत्रापि ज्ञेयं चैतस्मैवेति वान्वयः मेरातरादि परं पूज्यत्वादेव
व तिभासते त्वादि श्रीलक्ष्मणवचनमेव प्रस्तुत प्रश्न स्वाचितं सागरोदकस्य आप्योपाधिकत्वयाप्रतिभासमानस्यापि गगने द्विगुणमानि साधि
कं स्तुत भेवायात्रयं प्रकटितमित्यर्थे ज्ञेनातिस्थूलवत्त्वं पारीरत्वं सचितं नदीवाद्याया पि तथैवतिष्ठतीत्यन्वयः पततीति सामर्थ्याति
शयः स च्यतेयघति नलः पोव इति प्रथा तथापि शिवस्य विष्णुभक्तत्वाद्विष्णुभक्त्यैव शिवस्य प्रीतिसंभवादेवं तत्प्राप्त्यर्थं नलस्य विष्णु
स्तुतिकरतो प्यी हर्षं स्वचपूर्मवे स्यत्वात्त्वात्स्थान त्समस्तु तिविधेयं न पुनर्मवेति न केचिद्दनुपपत्तिः एतत्त्वोपमेहोपि शिरस्सु राम
रिपूजोपयुक्तं ५६ कूर्मं वर्णयति भरीति हे भगवन्नत्र वकमठसंज्ञात्मक्तिं जगन्मवलुलिंभलाभ रिशि सरिदि धनानां प्रतिसर्गं १०

प्रति किं न विषयेभ्यः खंडः खं पापं दारि द्र्यं च स्या द्वेतोः सो ऽनवद्यः तु ल्य श्लोकः श्री विष्णुः हृदि न्यसने न स्थापने न रूत्वा कमलां लक्ष्मीं विषये
स्वस्यानुरागे प्रेमभरं तो प्रतिलोकं प्रतिया स्वच्छन्दपि पद्मी गृही लिजः हृदयाद् ध्वे उपरिभागे वर्त्तमाना निजके स्तनने वेशान् स्याच्छ न्दे तोः
वाणा पि देव्याः सरस्वत्याः गौरवं व्यधित बहु सेभा व नम कृत स्मनो पि राजा दि एकां पियाम धो भागे स्थापयन्ना लिंगना भावे वन्नत्या त स्व
ली प्रियत मां तदीय मूर्द्धस्याद्र्ध्वे देशे स्थापयन्नकं ताम्ले षं च कुर्वं स्तस्या गौरवं करोति तस्या विलोवदन्त सिल न्मौति तत्र ति लघु परिभाग वे
ऽसरस्वती ति चनीति विष्णोः सरस्वत्यां गौरवमधिकमिति ज्ञाता सरस्वत्या कृत्वा स्तुति चक्र इत्यर्थः सो ऽनेक न्रूपरो न स्तनौ नेम् लं सचा
स्तुत्या वलक्ष्य भवत्यानिपाय श्च ५१॥ स्वामी मृगं संपरिहरन्स्तुतिमारवरत इति अयेनवः इति उक्त एवं यथा तथा ऽर्थमेव बहुक्ता
एत्त स्वसमाप्य वाच न इतिकिं हे स्वामिन् ते तव स्तुतिः ईरती निसरी अवाङ्मनस वाचामगोचरः यतस्त्वद्रूपं यतो वाचो निवर्त

उत्पत्यथ कृत्वाय सुनापि प्राप्तुयन्नमदमर्चनयासः स्तन्मितो निकमेयरथ्य ह्रारे भं न्विते हलदहे रेखह्रारः ५२ प्रगुणं दुर
लः स्तुतिरवाग्विषयस्ते रूपमस्मद्विधा स्ववाने द्राः तत्ते मस्वपदं फल्या मीतु न्किं एवं मयमतद्योचत ५३ स्वप्रकाशजे
उएष जन स्तेन वर्णनं कर्तुं यदमिल च्यति कर्तुं न चाह्यति मद्ध्यातिः स्यान्नमकायान रसस्तम सांकिं ५४ मेनकाङ्क्षाचोर्वि
पगोभरत्वं प्रवनेनिकयपश्यदेप तां ते उरूचात रुगुग स्वप ग नः स्यात् रूपय पनमना मुक्तोति ५५॥
इत्यादि श्रुतेर्थोजे चरानेति वदे

वास्तुतिः कथंकारं कर्तुं शक्यास्तव रूपकथने पयसा मत्वान्सस्तुति रण्यथा कृत्वा यणे वेत्यर्थः अतत्त्वास्माभिः कृता ऽभिः धामवद्रकव
ऽन विषया वाणीन वानिर्दे ऽन्यसे न स्यात् स्तावक त्वाद् वागोचर स्यापि नाम्ना चरकरणे वेत्यर्थः एवं सत्यपि न हृदंतया पदद्वंद्वस्या
पि स्वरूपा ज्ञानमन्तिरर्थकं वदामि तत्स्तमस्येति फल पामी स्येन तत्र प्रमो दं संस्यति ५३ स्यति मनु हस्वप्रकाश स्यो दिने सका
शांतरनि रपेक्ष परमात्मन् एनः मल्ल दे ण ऽल्पदः अविद्या ज्ञान दितचेत संज्ञकस्त व वर्णनं कर्तुं यदमि लषति सः अरयते तन्वेस्या र
ति मंत्रमिति तीक्ष्ण त्यमस्य तेजो ऽपूर्व प्रकाश ऽपिप्या मी तिन्तमसा ऽन्धकार स्वप्रकाशान रसा ऽनुरजः किं नसान् अपि तु सम
तव रूपेंजड स्वसमा मिलापः सर्यतेज प्रकाशांचे तमसां मिलाप स्या तं तमनुचितमेवेत्यर्थः आत्मा स्वप्रकाश इति वदंत वि

कालि.
२५ सी.
११

रण्यकशिपुविदारणलीलारम्भप्रकाशस्मेरसृक्कणं यं प्रतीत्य निर्घोषेन नारदेन स्वं घस्मरे प्रपन्नो हरिर्गर्भौ रैनो विदैर्भवितो ऽस्वधारवैः सिंह
नादे मीयतं किं भसे वैरिणः प्रसन्नस्य यं तिन्नो ला दिनि हि विघृणं प्रभुनेभ्यां देवा गां च मुकुन्ता निःश्रमस्तो णि च तेषां ग्रामः समवसे
स्मात्सं भवति उत्पत्तिं स्यतादेशोभ यत्र संप्रणमाभो मनुष्य एवाई। एकदेशो यस्य दान यादृति पादे हम ता नोपापाति तेनांश द्वलेल
क्षणयाकुल्यं तेन मभ्भवोयस्य दान वं डरितो देकान्त निर्मुक्तोनि: सिंह रूपत्वं दिवि च हं मुलये देका श्रोत मध्यानि मनुष्यरूपत्वं मित्य
र्थः हरिवाना माद्यस्य हिरण्यकशिपोर्गं हने सम्भ्रमहोग्रम मभयः प्रकृत्येन यस्य वा एते स्कंधा सिना एवते रन्ध्रे अस्त्र मनुष्याई देह:
स्वतेजो निर्मित स्तसिंहार्द्धम्मनरदरि विहिरण्यकशिपोः देहासमोपयत्ने एतावत्तनारेति सवलेण्वराण संवादः प्रकाशितः स्तम्भादिति स्वात्मानं
इति भागवतविरोधाऽपि सा ६०॥ ॥ देवोति हे श्रीकरस्ते ह्लैपात्रि संगतोनां स्रजीनां तोस्तगन्न रवनवरयाणां मे तुरगानां पंच वक्त्रमस्या
नृपातु किं भ्रलस्य वनत वटे स्यभर्तुः हिरण्यकशिपोः उदस्ल तो त्र धोरूपनि विडप तितांपाक संपदे ऽडरत्न इव तस्मान्नवहि नि गमय्यत

हे त्यभर्तु नरदं संपु निवि छांपा कये संपद्दि गोश्च तस्ते पातुपालि स्तालि यंच कमस्मान्नाक्षि न्नरजनु नि भ लस्न तदेवम् ६१ स्वेनपूर्व
नइयं सकलाशाभो वलेनमम विभवते ति त्वेवहुः कपटवामन्वि परो यान्तदेहि वा मन नमन प्रमदेनः ६२॥

इव विभ्रतं पंचके छिन्नरजनु निभाति मध्यस्थे पूर्व व पतितुदोरक तुल्या लग्ना वित स्वदैत्य रिपोः उदरस्य चान्तराणि पत्र यस्य वा नया
ख्यपतिते व वस्तु मम कृतं लोहमि मितां कुपाप चक्रु स्वप मध्ये निहित प्य चालयित्वा स्वराज्ञो रूपपतिता मिंह संपदं मुहुर्द छिन्नरजनु निभ
लग्नतदे नमतरमामवान्वितयर्थः रुत्तानि हिन स्तोनि पाणि रोणाचिह्नकः स्मात्ल स्मस्त्रो हृयो श्वेति वदन्त ६१ श्लोकचतुष्टये
न वा मनं वर्णयति स्वनोति देवामन इति प्रवो सो काया वपटे वाकुनस्यां विषये पदौ यान् क्षतिविष्णो वटवेषु चारि विषधाति चय
यन स्वं नो स्मदा ग्राही मां मम वामन माः प्रमदे दृष्टि थे हि सर्वाभिलाष परणे कुविर्यर्थः वट हे स्व कपट वामनो भवति इति विपारस्यय राज
मात्र स्यन यावि निवामने किमेतद् लोभ स्वयोनितं सकलमेत देव वैरम्हास्मत्सर्वस्वामीति दम प्रपेत्वा दिते वक्रवर्ति निभाषमाणो ११
श्लेषकवक्रो मेवळले न वा मन स्वप्रयुक्तरमे न तु ओवलेव वक्र वर्ति न भवता स्वेम प्रादमनाहे मरत्ला हि पृच्छ्य वाइयं मदीया सकला
ग्रा

भवलयानां किं तौः अतिघर्षणेनि उरोम्लस्तेजास्वैव एवत्वमुत्तेरिव चन्द्रैः चक्राकाररेखा विन्यासविशेषैः उपदर्शीमनिष्यलेनेवुविनाशस्य
किंभूतस्य दिंतौ सये भलये एलायावनमेत्स्य लक्ष्मं पुस्करशेषा रणेन द्विनिरंतमस्य पृथ्वीधरणादा वलोकानुयशर्मवचमस्य वेवधानु
नाभिति भावः मलयासानलनोसरल्लणा मंउलेग वो बोधवं विभर्ति तत्ता पृथ्वी मलुत्तं उत्तावरल उल्लादस्स पजलेस्मं राजो वनत इतिपुष्पं
एलेन प्रति सर्पिम तं नयमंडलधारणेन मनिर्वीचमपि मनं सचितेन मध्ये स्वस्वभावेन प्रकाशिता भवंति ५७ ॥ ॥ कोमलये गंभीरंवर्ति
यति स्थितिं भिनत्तंच नसं तुष्यामारिं दुःचनु ते विमम दम्य यस्य वारा हस्य खुरा णां तल धास्य कुड्मं विन्यास स्यापि तत्वरणा तिभार संजात
भराति अयं प्रथ्वंचे भिजानेन स्यपो तिवप सो मरा वरई देहमम्लव दष्टा गमनं नु क्लेशाम रसी ल्यामेवाय मल मृदितं भला भृष्टा जनताम
नत्वाला उई स्वागरारे दुष्टाया मन्नणात् समेवास्तेवसतो भेदं धनतमा मिति सर्पः कोल पानी किरि किटि रित्यमरः सो गीति तल पर्यस्तस्य
क्लिलाय तल्वर च नुष्ट मुद्रामयुपैमित्व अति विसमुदान् तल्पपोत्रि सपुषकव दंष्ट्रानु छयेमुख मनवास्तज मल्या ५८ उत्कृतिरस्तुनिदिं
लायरिरंभा सोमसि वेदि रिलेवुकु त्रुटे वास्ये उ ममवेधलितीये के लिके लतावलमनमालः ५९ सानवाचागहन प्रभवक सिंहेमा
मवरये घनघोरैः वेरिडार दिविय स्लुलतास्ते यायस मयमवन्नजार्थः ६० ॥ वति व्रजिति अल शनिः स्तिल्लमा क्षो योगिल्वबालदंष्ट्रा ५८
उत्कृतीति देवकेल्या क्रीडामात्रेण कोलस्य तव वाह नस्य भग वज्जदिरण्यलं दे संदत्या पातालात्सका पादुक्तो उद्धरणस मन्ये स्व लेल्या वृत्तया
इलायाः भुवः परिरंभाम्नु समारंभे समाधारणा प्रणालिभ्यो स्वदेतः म दु निरर्दतेः उल्लो भलेः अतएवमसांडे निर्गेच बदिरिव तो निर्गलैर्निर्गते
लोमभिः क्त्वा चास्लंडितलवलेः एजायाः संवलितो यंतः कोलविवासिलकदं वकुडुंम विकल्पमवन्न किंभूतेस्य कलमसांडे स्थलतरदे हस्ता न्न
मानः समानुमपर्यास्य एवं विधं कुसुमिर्ताजाया यस्य भवेन्नवसो स्यपीः अप्यायित्यो जिसालिंगया उदितरोमांचो भवतिपसिद्धानो किनि साधुमातः
समानल्पस्यांछेना ५९ श्लो कदये नयोर्दितिद्वेदे रुलेयति शमनेति नलिंसनवचानामा ध्यस्य मध्यम स्यादि स्त्यां कंकपोर्ग हन म रणास्ये लके ब
नदर्थ प्रभवउत्पत्ति मार्कंडेय सात ममरणार्थी कलता बताः आप्यायित तया मवोल्लिंस्य पुक कशिप्रा लरूप मायं वेपुरातन प्रय इ दनवनं तत्र प्रम वोयस्य पुर
तने लिवतेसि दसयवो युक्तो यच सामवानामायमेलः योदरिमेनमचात्युले मकाज दल्लकस्य देनेपितृ कारित वाक्या दिनहः तावतिमित्तेदि

का॰ रघु॰ १२ कालं दितितनयानां लोके दिवि वा ध्रियमाणोऽपि रुध्यमानत्वं तत्वं गोगोभिः सुरविमिश्रैर्ग्राम्यादिभिः सह संबंधं संयोगं तेषां सिवापस्य किय
त्कालो येऽत्र स्थिति सन्दिह्य तत्र यदि दिवि तदिह तत्र वाग्मियादिभिः सह सुखेन चिरकालमवस्थिति प्राप्नुयुरित्यर्थः। तस्मात्तेषां प्रतीत्य
हार्येण सार्धमाणः। अत्यन्तं हृष्यो मधुरो स्तिस्तस्मात्तत्र पालो पदत्रयदे। न संबंधि भुवने जलं वितरदेहीति अपच स्तियास्तलया ताल
लच्चाणो दिवि रमणी मत्वा तत्स्वर्गे गोभिः सर्वैर्ध्रियमाणो व धामामः सरूचि स्कालं वा सं डबध्य दुत्यात् क्रमति त्रपवं धर्म प्राप्यस्य सियक्काचि
रेजो वनु पातमले सर्वैः सख्या संबंधं च तथ्य सिवाऽस्यार्थं वयस्लोचे त्यथी य प्यासु तिभिः सह स्कोत्ति फ्ल संवेधमानो सित येदानो मेवपः
ताले सर्पैः सह संवेधमिदाणि पदादिवि स्वर्गप्राप्ति रित्तेपा तालेत्तत्तेयपादार्थे स्वर्गात्सका प्रात्ताम्ल्यगेरेपपाताले पात यिष्यामीत्यर्थः
एवं कम् विचेष्टरत्वरेण पकरोमि इ ब्रह्मणस्तु तीर्तन् भुवनेत्रेलोकरे देहिपुनस्तस्मे समर्पयेति भुवनं वितरेत्यवतारमयोजनेत्तत्र्यतेजो वनं भुवनं विश्वं
भुवनं इतिवा ६४॥ ॥ एवं वामनपोतो बलिं उवराह आपायस्यति देवामनमणेन पावनबलिनाऽतिस्वोत्कप्रकारेणऽपमिदिवऽ त्त

१२ आत्मयस्य वृत्तिः क्रियतेऽस्मिंदितुसुरक्षि हिमवन्धुरतो ऽप्याः दिवामित्यमिहितो बलिना स्मात्वामनमणेनपावनपायाः ६५ चत्र जा
त्तिरुद्दायभुजाभ्यां यालये रसभुवने सजतः साक्षाञ्जामदग्न्यवपुर्वस्त वन स्या स्तोलयार्थमुच्चितो विजयेतां ६६॥ अस्मान्पायास्त्वर
त्तिर्भो वामनत्वयाणायस्यपारो विरक्तिः प्रसारणावेक्षियते ऽप्याऽपि तु तन्नकर्तव्ये आपाद्यो ऽप्रयोगप तया। दिरः कंपपूर्वकं वारत्रामिनये आ
नुचितमत्रकर्तव्यमित्यर्थः आसाम स्वमनिलरोधायस्य विवरणं क्रियते अपितु तत्र कर्तव्यमिति वा अर्धा रयो राधिमस्मात्र वेश्वर
तेऽप्युः रजो भोभवन्माः विधृतः सकले देमरञ्चादित्सुर्दातुमिच्छुः रमिचरण पादैः रजार्थैः अर्हत्स मिदा नीमेव ददामि किमितियाणिप
साणिनेनेत्वेदर्यमिकृतीन्द्रियतत्त्वत्वर्थः अयच सरस्वपात्वात वहुभ्यो भवहोयपादेभ्यः सर्वं दिस्यु रस्मि सर्वस्वदानेन गवश्वराण स्वर्जयिष्या
मितस्मात् तत्प्रसरणं क्रियते ६५ श्लोके क्षत्रियेलत्परशुरामस्तोति जामितिसे भगवान् नवतो भुजा विजयेतां सर्वोत्कर्षेण वर्ततां तौ कौ राम १२
प्राकृते रणे भुवनं सजतो भ्रम पिलारसवे व वाहुराजन्यः क्षतं रक्षितुः प्रभात्या तोभुजाभ्यां सकापाणी च क्षत्रजातिः क्षत्रियमात्रे उदि
याय उत्पन्नेन स्यात्तत्रजातेनया यंदिसयार्थजा म तस्या वउध स्तत्तेतयोयोऽ उचितो नकरणे कार्ये लयस्यो चियात्र आंदा निर्भ स

आशासर्वा प्रमिलाषो न पर्यन्ते अपि तु परिरक्षितो विहारिण्यरएव परं ममरंस्तस्यापि सो निस्पृहस्य ममापि प्रयोजनमिति बोध्यः त्वं सर्वं दातुं समर्थ
एव परं तु मम प्रयोजनं नास्ति कुतो निर्माणं यंपदस्य मितं स्थूलमेव देहेन्द्रिय स्वेन माच्ची येन वलेन सेव्येन च निजभक्त्या सासकलाविक्षि
भवता दर्शनेऽन्वेषितत एव तस्यापि मम किं तेन बोधयाश्च तेन स्मेन दृष्टासीति मम सदर्शनाश्रुत्ताभिनयदर्शनाय यः स कलानां स सो
वलेन यापरिपूर्णा विश्वे ममकलयाले यो न सहितः स्यौ यसीति यावत् एवं भक्तापदत्रयमितात्त्वलाविं नपर्यते अपि तु पररक्षिण्यतए
व भवताविंकर्तुं शक्यते अपि तु नविंन्चिदित्यर्थः इति वा मम यासकलापिदिगात्मना पर्यते भवता वलेन विंकर्तुं शक्यत इति वा अथ च
सो वलेपारत्रयमायाम विषयाम मसकलात्तलाभवले स्वेनात्मस्वरूपेण स्वदेहेन विंनपर्यते अपि तु पररक्षिष्यत एव मह्यं पत्स्यारोमधार
णेन लोकत्रयपदद्वयेन ममायायां प्रतिष्ठितं तत्तोयापादमस्तु नियोम विष्यतीति यास्य वशिरः पदे स्थापनाय स्वशरीरमेव त्वया

तामवारिरसिकाय विभक्तवं पिमिते मिते मिस्मृतसंप्राप्तपलम् । स्वदप्पलकंवलि नोतं त्वां नमामि फलवामनमायम् ६२
भो मिपिः द्विनितलेदिवि नाप्संवपमेव्यसिचिरं प्रियमाणः पाशिरेषशुवर्णविसरेलिखन्मनामिस्वकामनविंन्द ६४ ॥

ष्या तावेन देहार्थं तवोपाना मेतावदीपोति भावः भूः स्वर्ग न पलोकद्वयमेव वले संनरक्षपलत्र भिमास्वशरीरमेव तृतीयपदत्वे न दत्तमिति ।
श्री भागवते पदं तृतीयं कुरु शीर्ष्णि मे निजं इति च वोलकव्याद्विकपरवावत्त्रेयापमकसेमहोदर्पमिति साधुः ६२॥ ॥ एवंवामनेनात्मे वलि
स्तनर माहतावेति देवामन्तः अहंस्त्राव्यमन्त्रयकस्ववहरूपस्यमाययेन तवाऽहमनेन स्मातदतिसोऽत्वाजाता स्वर्यंच पात्र उदकलकं संजातरोमा
वं इति पर्वी विकृतिप्रकारेण वलिच कवलिनाउक्तंभो विंतं त्वां नमामि इति विंदेहदमस्त्र्यामि अहं वानुवारिरसिकाय प्रतलाभिलायायते तुभ्य मिश्र
तेः स्वो यसंपदः सुनरां प्रतिपत्तिं संकल्पेन स्वमंच विम इत्याभि सर्वं सिपदं तुंभ्यस्तु भिक्षाभि मा कारोनवाग्वा आरेः शत्रुरसि तेन स्वकायविं गां
भूतेः शरीरेवमुत्रस्य प्रतिपत्तिं ज्ञानेनितरामहं विमलमिकोरदेशमह कशीरेधारविंयविमलदक्षु मिश्र सोऽर्थः महान्तवकायवं मेव स्वप्र
तिपन्नमपिनरं धारयिष्यामीति त्वया — चिंतत्व स्मृते नधरलोयमित्यदं कामयस्यर्थः अस्मोऽनस्मर्थाऽर्थः ६२ । नवं वलिनेने वाम
नः पाद भो भो मिरिति देवाम्प इति एवं नपाशिः कृन्तवाविंकपटवचनेनेऽपलनितेसत्वं विमं स्मावरंताऽदिभिः क्लैचिरं चिराद्धेन वड्का

का॰ने॰ गः कर्णे न धारयत इति भावः जामदग्न्यस्य मानुषत्वेपि देवज्ञानस्य तथैव संज्ञाबाल्यं प्रधानत्वस्य रावणेन हतत्वात्तस्य तेन महत्तु मधनस्यात्मा प्राबलव
२१ टी॰ धवर्यत्वं च श्रीरामस्य देवत्वान्नाभावान्मनुष्यत्वेपि नतेनैव तस्य हृदं तु प्रकाशत्वात्कार्यमेवादेकस्मिन्नपि कालेऽवतारांतरस्य प्रयुक्तत्वात्स
१२ स्याः परिहारो सोववतस्यापि स्थलहृद्यापरिहारा भाव उक्त इति ज्ञेयं न मेरायां जलक्रीडां कुर्वतास हस्रार्जुनेन रावणः कारागारे निक्षि
प्त इति रसः रेणुकेयं इति त्वन्नियत्व मरचनं न्नपत्यार्थे भ्रोपोठ हृ ईला ॥ ॥ इत्यादिभिः श्लोकैः श्रीरामचंद्रस्यैव यति इत्तानि भोरामद
पारम्ये अमो विधाताभवदर्थत्वात् योऽनमपि लिपिनि प्रोत्ताथंज जमस्थाने रेणुकाएकवीरायस्य ताहशोरामं प्रथमं स्वहये त्वया आद्यं जा
मदग्न्यं खलु निश्चितं हस्तले खमेवास्तज तत्त्वक्षेत्र क्रिर्मा गणापि जामदग्न्यं हत्वा त्वरामांसमेगाकरोदित्यर्थः खल्विवाप्येवाह स्तलेखमि
वचं के विभ तः अधरोक्तताः एता हृष्ट्वा निर्माण समर्थत्वान्नितरां हेमाः कृताः मे प्रसिद्धा स्तले वा देवाः इंद्रा इत्यादत्तप्रमत्तयोः श्रेप
जापतयो वायेन ताह शा अपचाः न धाराः स्वर्गस्थ्याः यो धराः कृताः ममोऽवतारिता स्तेऽहनुमत्सु ग्रीवादि मे द्वाद्रये देवायेन सः प्रथमसे

हस्तलेखमस्रज त्वल लुजन्मस्थाने रेणुजमसौमवदर्थि रामरामधरो कृत तत्कृते खलु प्रथममेव विधाता ६७ उक्तमेजतनुजा हज
13 कामं विप्रस्वभवलानहृषरामत्र हषण प्रथमनाय समर्थे येन देवतव वेभव मेव ७० ॥
व हस्तले खरूपेण नहीनत्वेन तु द्वितीय
स्य तत्रोक्तं तथा मम्भेवाग्रये वरामेनतु द्वितीयात्वा त्रितिउक्त मद्विल्या निर्माणार्थे हि तु स्तले खः एवंक्रिय ते निहीनाः कृताः स्तेन अत्रि मसि
हालेवका पिकरामेन अस्तरामांसेयैव मेवक्रियते जन्मस्थाने रेणुइतइ एकादिवल निपायां मुर्यस्यनाहयां हस्तले खेणेवाद्वि भावे
तिकप ६७ उक्तवेति हे अजजन्मरहित श्रीरामचंद्र अजस्य रघुपुत्रस्य तनुजा हृष्ट रथ्यात्सकामणा त्कामं स्वेच्छया उक्तवो अपरस्व
भोविश्वभूषण जगद्धलंकारभूत अजपुत्रदशरथ्यात् हजनमवियेअजस्यापि जनमविषये रूपलं वोधलेपोपिनास्तिय स्मापितां
मदोपकृतो नौ संनत्तत्पुत्रः स्वपितो कृतस्तरापुत्रत्वा त्तत्पुत्रः स्वयं कृतस्तमामुत्यस्य तेलया स्वयमसज्जनं कप जायतरत्या पांकायां राम
स्वेछोमात्र क्लिसितमित्यार्थकापरिहारः न केवलंहि स्वाविग्रयामेस रति मृत्योतेचेति याथात विश्वभूषणस्य तव दूषणरूपत्वाभावा १२
द पिहृषण लेवो यित क्वास्ती यर्थः अपावाऽनतमेजादज स्यात्तिर्थे के वनजोहिउगल स्तत्वेश्वोपयजएवजोति नामत्वादजपा

नः अपमेनो लोलोऽनुमित्यतं एवं सर्वे वर्गे तेजः स्वासमो विभु शाम्यतीति भाव तेव वचनात्त्व अन्नमात् प्रजोज मयुकं जाने निर्मेस्यन्ता उदय
न्ति विना एतावियुवावितिय मा दिपति निम्मा निर्मावति रोभावयो यिवदित तत्वे नो मरणेःमाः वेदों लसिका ते जाने नित्य स्वभावं तस्य पिञा
मदस्येति गर्गः दिशुपाठ सामर्थ्या घन इतिता तस्ये विजयेतां विवराम्यां जेरितिमनु ॥ ६६ ॥ ॥ पांसुलेति नियतं सदेव स्मात पांसुलाधुलि
वकुलावस्त्रेमन्वादयः पतयो मस्याः सामन्यादिभिः पालिता चयाभः वे धसा रुपेव नवलं ताभ्यास्तादिनवस्रे लाद्वंदुति भमाश्रिरचितेति
र्भितारः लां नवलं डामत्रिसकालं भुवं द्विजमुक्ता काका दि पद्दितिः कलोपमोगां व्यापांजपच मंसे तेग है लव फलं कृतवतः भृङ्गिः सम कृतं
समयमात्रे कृत्वा निःकं रक्षी कृत्य अदिवां मान्यपो भ्यो दस्तत स्तवमु सकां रेतरलाभिः ना भुक्तिल करए पोलितानी यात् सर्व प्रकृवेणि वर्तते
एवं विध मति भरंदान भरं च त्वं भतिप्रणतो स्मीत्यर्थः निपतमित्यु मे स्तायां वा रुया नियतं रुवे वेतत्य पे इतिता अप पच या सेरितो
ऽयं

पांशुलानकृपतिर्नियतं यावेधसा रचिरुया नवलं डा तं भुवं कृतवलो द्विजमुक्तो गुलकारितात वजोगार ॥ ६७ ॥ कार्तवीर्य
विभुरेलदत्त स्पर्शश्च ये भवतासु वनाथ्य कालभेदविरहात्सजाधिंनो निरासभन रुत्सि मर्दते ॥ ६८ ॥

मरवदु मिजो रेमुला सतोत
कृलोकोपेक्ष रचसत्यं हि संधिशु दृश्यन्क दे देनव वनिपत्य स्यातो दृराभियस्या स्तारकोक लामंत्र दे ठांग मित्र मे स्फारों वारणा है नोः का
दिनः पतिभिः गति लंकु वेगो भर्ते गुरुके कारिता मवेकी ना ते मे विरोणां सुला समेरलाभरसिंद्रः ॥ ६७ ॥ कार्तवीर्येति हे रेणुके पवे तव
प्रत्रकार्तवीर्य विभुरेणया सोमकराया एवं वक्षो रावणोपिन दूर निवर्जी एव तिरन तेकार्तवीर्ये सहस्रार्जुने हृतवता दर्शये एव लेलख
नश्रेण बहि नमना या सेन नावये दृतुं ण रसे सति कालभेद प्राति रहात उभयोरव सार बोरेक कालीन त्वात् अप समा यंथ रिकारर हि
तां मनुष्या वतारे एव सनियत त्वये वरावरा हं तेषां वर्षे मतिप्रकृष्णा वतारे एव सा रचिताराभत्त विधेयां तरा भाभान्त स्त्रिन्ने वेका
ले द्विमर्षी भवती एमिति वकु शब्द प्रयोजना भाव्य इदं रामपवन रुक्षि न पदं सा राधि कृपे जाम दस्य्या दाराध्ये रुपा नो मि स्तो भिन्न
त्रपवन रुत्तेः कार्य भेदात्काल भेदा प्रापरि हारः कृत्वं शक्ताते वीक्षाया मध्ये कालयपुर स्याविष्ट सामयादरं ते मर्मादिना परिह
रोः स्वेव अनुप्रवृत्ते ऐवो तरवता रकार्य स्यापि केशर्वा त्वाता कार्यभेदश्मा वा ऊप रिहारो नाली सर्पः स्वतंत्र सातत्र केनाप्यनुयो

का॰ टी॰ २९ गलाः केशाः यत्र ह्रियायां यं प्यातः प्याकः किंपुरुषान्तु संयोगनलं धिनः अपि नु सर्वोपीति वा सागरस्या पि बंधनादम्बरस्या पि बंधाच्चलाहृशो
मृगाक्षभावः स्मरतम मत्वा ह्यत्र कोपि नास्तीति भावः ७२॥ ॥ हृद्यः शुवलाः इत्यादि हे नाः देवतादमरत्तोमरणाभाव विषये देवा ह्यतोनम
रिष्यसीति नु सत्तमेवरवाक्तानपश्य यत्सत्यं कुर्वन्तस्वमात्मानं भवद्भ्येऽरण्वनातंधुमकेल्पचकारइतिकिंजनकजांसीतारामायार्प्यस्य
ददस्वसकामदेवस्यमोहनपोषणादिभिः विशिखैः केलुनिश्चितमनेषोलक्षितहृसंतापवपातस्मतंमामवामिलिसीताप्रत्यर्पणेकामदे
वस्यदेवत्वात्तदाणेभरत्तेवरवाक्यमसत्यंस्यात् इत्येवतामदद्हृत्तुवरवाक्यसत्यत्वार्थप्रानुभावतारकामनृपभवनालेरमाणेनाशितमः
२४ नित्ययिः कामेश लान् प्रारीरविनाशमात्रेत्वकाणानमरणेसंसारदेन्तुनिःशेषकल्पवचेयइतिमहान्विशेषोमपन्नाद्विसनेनमम
च्यतेत्वेषांमोक्षोगादद्भुभावः तव्ययतत्करोमीतिएवंलाधुला ७३ तद्विति देवयुगाखकामयोजिनः कयाशेषकृतोदृतः सेनया
सहितोदपास्यायेनतस्मात्तवद्स्तात् मसाथांतुकः प्पदृशंयते असत्तेविनाशां आपनद्वंतुकस्यपोकुनाम्नः प्पदृस्यममंबुद्धिवुविसमुद
कामदेवविशिखैः वलुनेपंमार्पयजानकजामितिरद्धः देवतादमरेवरवाकंतनप्पयस्वमम्रनाद्भवदस्वैः ७३ तद्यथोहसतिकंतु
कदंवं पांचकस्यनाकिमंबुद्धिचेवि नामपोषितसमसैन्यदव्याप्यादत्तमापयदसोलवद्हस्तात् ७४ मृत्युभीतिकरणपजनेद्व
मासदानजमुपाज्यमशस्तात् क्षीणावानमितकपंविहायत्त्वद्दुर्जनभियानिजदारान् ७५॥
मध्यवर्तिय पणाः कंचुकदंवंशांचहृदंथ
वलस्तयाकिन्नदसलिअपितुहसत्येवतन्नत्यंभवतीत्यर्थः येनत्वत्करेणअतिशरोद्रावणोहसः तेनैवांत्यवर्णोऽधमोदुर्बलः पांच
कोपिदलइतिमहत्तस्यधमप्यमित्यर्थः योषुनःशेवलिनंदंतिवंद्येनदुर्बलस्यमदघषोभवतिनाझणस्यवालमरणेनिमित्तंमद्य
णामविदितंधर्मेयानमथोमुखंकुर्वितेपांचुकेनदृश्रोरघोनाण्याहनवानितिइतिशमः अप्यचशंबुकस्यजलप्सुक्ते ।क्षुतत्रयेयशो
समुत्पमध्यस्थांपांचदंदंहत्तितत्स्यंभवतीतियुक्तमेवनामयोषितेतितत्करोतीतिएवंतान्निष्टा ।७४ मृत्युभीतियस्मात्मृत्योर्यमाद
येषांभीतिस्तस्यापिमृत्योभीतिकरः वृजयजनेद्रोरानसंबोरावणस्तस्यापिमरणपर्यंतंनासदानाद्भयोत्पादनादेतोर्जातंतत्अतिप्रसि
द्धंलोकत्रयेपिगीयमानंयशः उपार्ज्यलब्धेऽल्पकेदुर्जनस्तस्मात्प्रियामयेनपापस्तोकापवादभिया निजदारान्त्याक्षमनः प्रियांसीतांविहा रा॰ १४

दस्येत्यपि दूषणाभावे देवेनं तं रमण्या इत्येन कारणेन दृढे एवं श्री रामं सवं वै भवमे वमभाव एव देवानां भक्तैर्नेतराम नाथ ना शक्यस मर्थं मन्ता रणा द्वैवे भवान् हि कस्ये नाम पि भक्तानां दोषेन शमति न स्वरूपे दोषले शसंस्य र्थो पि कथंकापंस्मा दपितु न कथं चिदित्यर्थः अपवाद दूषणान्तरा शास विनाशाय वैभवसाम र्थ्यं मतुच्छ मुत्सम्म तस्माद नन्तवीर्यत्तो सर्वा दूषणाभावेन तक एवे तिद्धं लं अपवाद परशुरामे सत्यपि तास्मि न्नेव कालेन रचनास्य वेतो त्य ग्रस्त प्रत्य न्तवीर्यत्तो विषये दूषणं भवन्निर्दोषे नास्ति यतो दूषणादिर त्वं गनं तनाम रायस्वैव सामर्थ्यं न तु परशुराम स्य स्वत्वस्य दूषणापाद उपलक्षणपरः तस्मादेक का लोत्यन्वत्वे पि कार्यभेदान्न त्वन्न कत्ति दोषः एते न भवतारम येन रघु कं अकुकाम मिति पाठे कामेल ही करस्य ए'छ सि त्यर्थः ७७॥ ॥ नोदासीति देव युवं यथा नाम योवीर ईश्वर लक्ष्मीर घुना थंवं नद्यापि यं भो तो पयोगिनं श्राम न त्वसालात्कारं यदि मे मल्लं नोदासीन हि ते मोह मपितां विपि शं भ्रान्ति मे वय दे हि नं कं ये नमो हं नभयसं जातम् भ्रान्ति विलासेन युधि मह

नोदासीयदि न त्वपि यं मे परं मोह मपितं रघुवत्स येन रावण नम र्दं पि महत्त्वस्य नं जगद पयदशोवं ७९ आज्ञयाच पितुरस पियाच्च श्री रहीयत मस्ते प्रभवा द्धिः लंपितम्भ भवता किन्तु न छित्वारि रोषि रुदकांकगलेकः ७२॥ श्री नारायण उवाच ॥ अशेषं सकलं

जगत्त्वमयं श्रीरामचन्द्र पं अपराधान्न रावणम नयाच मोदेयजाग्रामा नमं करं ह मिलितसर्व भुवनेषु ७१ आलये नि देशी राम चंद्र भवता मरी सख्या युधा ये लोको न्यन्ता श्री रामाल सो अपराध गोह यत्ना सत्यवता र नपाजान की कमे पिनु राज या च श्री श्याम मि या चमर्त्यम नापवाद भये न च छित्वारैः सुरैरित्यत्यक्ता व नवासं गोकार्य हृदयम स्तोः न गाप वादस्य यात्मव कोपि प्रकाशतोत राक्षसे नवहि मका रेत्यर्थः एवं पितुराज्ञा कारालोकपवाद भी रुत्व कोपि नास्तीति भावः वावयोः मम मुक्ते रया नारि राशि शरे ह र छि र्नाद्वि वारं दिवा चन लंघितः किं मुख पितु से तुं व धा समुद्रोपि लं घितारन नन्पारावणा दिः शत्रु समन्ते पिपराभूत एव वाचार्थः रवायो नाम अरि राशिप्रश्न रिशा पि शिवा गं धमा यो हालेः कि विना नीतिवा लव्यासा वरि राशि श्रम ललो बंधि सेया प्रयाथः किंभूत उदकांकगाजलम थगाल्के लंकाम स्थये दे य जलम ध्ये लंकासीत्यर्थः अरि राशिरपि समुद्र जलम ध्यवर्ति नीलं काय स्य समुद्र लंके यसेना ल्लोद्धत न संवेधः अरि राशि पक्षे नु लंका याः एलावान् विषः उल्लू हम दर्वकं दृःयस्यां रश्री श्री कं अयालं कायस्येति वा उत्कर्षं श्रीकंकसेनल लामं उक्तं उदकं मदेवांक मिदं केर्ये शं तारश
सा

का.नै.
टी.
१९

स्याः अत्यकरुणरहिताः पितामस्यास्तमोऽस्मात्कर्षणेन तथा वा तव लक्ष्मकलत्रं त्वं आममम महं मध्योपपत्ति निस्त्रीवध स्यान्नो चित्यात्कलि छेदस्योचि
तः अतः अन्यदर्पितकायाः अस्मदर्वाक्त्वस्योचित्यात् केलिदम्भेन कर्तव्याया मिसेषे तेवं विधः समुचितकारो महाप्रभावो सो निभावः वाऽस्या इ।
तीवहेतोः रितियोजनावि अवः पितृकथा न परत्र अथवा तिकरकर्षणं तवाम्वं पदास्वं ज्ञायामिति एतत्वेन खेसास्वांमत्वेपि वलक्षवात्स ज्ञायामि
ति डीवभावः अन्वयाचेर्य संज्ञा ७८॥ ॥ नवमिः श्लोकैः श्रीलक्ष्मीवर्णयति नइति किंसादिनतेदेत्यमारणात्पंक्तिअन्यायादवसंज्ञाल
न्नुर्यस्य अप्यच वक्ष्यमाणो दिक्ष्ययाः एवंभूतस्यासोरवतः अमायायामप्रांसादिवेणा अथवा किंनपापारीरस्मृतस्य श्रीलक्ष्मणपस्यानवये
देर्भिः अतिमुक्तिपदे श्वतुर्भिर्देस्त्रैः पंअतिप्रसिद्धः कल्पविटपी कल्पितफलदानसमर्थः पारिजाततरवः उत्पाटितः उन्मूलितः किंकुर्वन्नि
वमारुषाः कल्पितदानसमर्थः कोपिना सोपवे तिदानमदे नरर्यणेनेः सदस्पर्द्धमानस्यवतेपार्श्वेभेदुरितानां तनतिलतां देत्यसेनतिदूरं
नेद्रलंनिन्नतिवृततिमेयेः सकल्पविटपीतवदोर्भिः अयादवतनोरुद्पाटि स्पर्द्धमानश्चवदानमदेन ७९ बालकेलिषुत
दायदेलावोः कर्परीभिरुत्यतरंगान्‌ भाविवाणभुजेभदनलीलामत्रपानइवयाद्रतदस्मात्‌ ८०॥

वउत्कलयंतुयोपारिजातलक्षणमहाद्रुमोऽन्मूलने समर्थाः तेषांलतोन्मूलने सुतरां सामर्थ्यं कर्परदाबानलदेहस्यच भुजानां रतलताघु
न्मूलने सामर्थ्यमुक्तमेवेत्यर्थः दानपरोमहाप्रभावश्चत्वादृशोकोपिनास्तीतिभावः सत्यभामयायाचितः पारिजातः इंद्रंजित्वान्यस्य
सत्यभामांगणेश्रीलक्ष्मणेनस्थापितइतिहरिवंशोनिर्ऋत्तिवातत्तिमितिपाठस्यादलक्ष्मीस्तु निर्ऋतिरित्यमरः ७९ बालेति देहस्यैव
तदाकृष्णावतारसमयेभयसोष्ठबालकेलिषुमध्येकर्परीभिः इतियत्ततत्कर्परीभिस्तरंगलतेकर्तृ उदाहरणावसरेभाविकरिष्यमा
णेवाणासुरभुजभेदनंतेलत्तणालीलाविलासःलत्तवधीसत्यं किंकोपानइव प्रथमप्रमार्जनच्छेदनाभ्यासरूपमिवअस्मात्पा
तुरस्तात्तनतयक्तैः कृतत्वार्थवालैः प्रथमंखटिकाहिनसत्तृणानंक्रियतेतदादिभिरपिकाष्ठस्याजेवेनछेदनार्थं
गैरिकादिमर्दितसत्तृणातनंक्रियलेतच्चावाणभुजाच्छेदनार्थकर्परीभिरभिहत्यतरंगलवनंयदकारितत्तवालक्रीडन
मस्माकवतुइत्यर्थः कर्पर्याघातेनतरंगच्छेदनंवालजातिःअवतारप्रयोजनंचोक्तं ८०॥ ॥ ॥ ॥ ।

राम

यपरित्यक्तपत्नीं नक्लेशेन वारलज्जितवान् इति क्लिष्टत्वं तावत्त्वयेत्यर्थः। पौरावमानाय भयं दत्तवान् तस्य दुर्जनभीत्यानिष्ठुरजनापवादभयेन प्रियाप
रित्यागेलज्जेव युक्ता अतिमानान्निन्नस्त्रीदर्शाराव तेनापि तेनालोकापवादभयाच्च सा परित्यक्तेति एतादृशाः प्रबोधोभिमानो लोकापवादभीरु
श्चकोपि नास्तीति भावः। वातुपानः ७ एषजनोऽस्य मरः मीतिं करोतीति तावोल्पर ७५॥ ॥ इत्येति देहास्ययशरणागतभक्तरक्षणाररघुनाथ
मः स्वेमपरत्सकाः एपि भवसकः यत्त्वं इच्छारणांसोमायाः विरहार्वदुःखत्वान्तुरान्तुस्तत्रजो वितनामात्मा माणामेव तत्त्णामाहुन्तेस्तद्दर्पहोम
दम्यस्यपन्नाहोतायोहि लक्ष्मणवियोगेन्लणमानसोतु मयात्कृत्तणवद्दिको मन्त्रेण स्वप्राणांस्तस्या जस यावज्जीवं सा ताविरहानलकथं सोढवानि
तित्रियवोक्रियायाथ्वयेयज्ज्वनावादुतिस्त्रोक्ष्यते सीताविरहेस्मेन जितेंद्रियधुर्मत्वं सूचितं इदन्नितः प्रात्स्याम्र्छिते लक्ष्मणेस्वयपपि मुमर्छेन
यामुनिरूपकालसत्तसमयमंगभानप्रतिज्ञोलक्ष्मणे रघुमाध्यज्ञयाशरयुजलमवेशनसत्तदेहत्यागोमतेनावियोगमसहमानस्तत्तयामेवरघुना

३४ दारविरहोर्तपयोधिस्त्वंपारव्यपारणं समभेषि लक्ष्मणत्त्तणवियोगदुःखानेयः स्वजोवितत्यणाउत्तियन्ना ७६ क्रौंचदुःखमुपिदी
स्यप्रचापः श्लोकमेकमसृजत्कविराद्यः सत्वदुस्यकरुणः खलुकाव्यं श्लोकसंयुमचितं मघदयपः ७७ सप्रवः पितृवध्याशुमनसस्य
वस्त्वमनयत्युचितज्ञः किंवनेपिनस्पर्पमसेव्ययाः लक्ष्मणेन रघुराघवसीव ७८॥ स्योपिगोपनरसौपंजलमवेपोस्त्वयमपिदिवस्यानं
प्रापेति युद्धकांडेन्तरकांडरामायणकृत प्याणेन स्त्रीवियोगदुःखादपि स्त्रीवियोगदुःखादपि भ्रातृवियोगदुःसहमिति सूचितं परमकारुणि
कस्त्वंशरणागतमामपि त्यक्तेति सूचितं ७६ क्रौंचेति देवीकाव्ययेन मुक्ते प्रथममानोताउत्तिमाधः प्रथममः कविः वर्णकोपो वाल्मीकिः क्रौंचयोःप
क्षिविशेषयोर्मध्ये एकस्य व्याधेन हतेऽत्यनुदुःखं शोकमपि वोप्यतिर्यग्योनेरपि न स्पदुःखं दृष्ट्वा उत्पन्नयापुचापो वेन देतुनामानि
षादप्रतिष्ठात्वं इत्यादि कमेकं श्लोकमसृजत् सकविस्त्वयि अनुनः वकुलरसोपस्यः सीताविरहे बिकुलमहामुभावभवदर्शनेप्यन्नपोवस्य
श्लोकानां सिंधुं साराख्यं तं चतुर्विंशतिसहस्रमितरामायणाख्यकाव्यमुचितं योग्यं मवदेयतिर्यग्योनिविषये पोकेन श्लोकः कृतः उत्तमपुरुषवि
षये महाकाव्यनिर्माणमुचितमेव कृतवान् एतावता परमकरुणासोति ७७ विश्रम्येति हेरघुनाथ इति देतोः उचितं जानासि उचितकारोत्वं चेत्तु
उत्तव्यो जोत्वात् लक्ष्मणेन त्वयोमस्त्रीये येनेव उपाप्यर्पेन ता याः श्रव सोकश्चे किं वनचक्रवर्तिपदकं नितवान् एव इति विं विश्रवामुनिः पितायर

का॰नै॰ ल्पि राजैश्चैतेति तत्केरोतीति एवं लालि श्यापार्थेति कुसुत्यात्तनुच्चं धवेत्यरगम्भदूँचलदुःखस्तुलं चेति द्वंद्वगर्भः कर्मधारयः ८३॥
२१टी॰ ॥ –प्राणेति प्राणवत् प्रणयिनी नितिपारिप्रमास्वं द्राधा व्या गोपिका यस्य एवंभूतं द्रष्टाश्रीलसन्तवराधा उत्र व एणीः तस्य राचुरंजनत
१६ स्य प्राणवाससतता मैत्रीसहृदयो ध्यानेराधया तद्भ्रमस्य हृदिराधा उत्रपात्रे मैत्री कथं कारमुच्चित्वा अपि तु अयुक्ते व विरोधादि त्यर्थः एक
त्र राधा गोपिका अन्यत्र तु करणपालनकारिणी केवलं त्वं यथेति परिहारः प्रियः प्रियस्य वल्लभस्य श्रीवीवल्लभायस्य तस्य तव श्रीवत्सग्रा
हणपादन्यासस्थलां उ नेत्र यच्च प्रियो वत्सपुत्रमज स्तन्यानां महदिदं यत्तस्य हृद्गो वउ चितमेव यस्य श्रीवल्लभासन त्वत्स्यव वत्ससिसदा
विभर्त्ति यद्भक्तम्भेवेत्यर्थः एतादृशः स्वपद पात दत्तो लोके विशेषापि नास्यम भक्तिपरश्वको पिनास्तीति भावः प्रणयिराधे तात्रियाः
पे वत् ८४ नावकीति देष्मो लसल्लोलं जलधरो वलभद्रः स एव च शेषो ऽनंतस्त्वमेववसावतारो यो वलभद्रोऽभवानेवन तु सः त्व

प्राणवन्नुमाम्यविराधा राधा उत्र पात्रे स वत्ना सहस्रीते श्रीप्रियस्य सद्गेव तव श्रीवत्समात्मस दे धर्मे प्रजस्तं ८४ नावकी
परतन्नो शिति केशत्वद्दलीक्लि लसएव चपेषः साध्य सावव त रस्तव यत्ते ज्ञार चिकुरनाल विलासं ८५॥ नोभिन्न इस पर्येः त्वं

वलभद्रः स एव शेषः त्वत्तो हलीन भिद्यते हलेन प्रयोगो न भिद्यते इति भा यतः कायस्य संवेधा ज्ञात साजित केशः धवलितकचः किले
नागमेवि शुभराणादौ च युक्तं उज्ज्हारात्मनः केशौ सितकृष्णौ ततः प्रभुरिति तव त्वं तावको न विद्यते यश उत्कृष्टा ऽन्यायस्याः साता
वको आयरातेनु स्तस्य वंशश्रेणी सर्वेत्कृष्टासत्वम निर्दिस्त स्याः सितकेशः श्वेतकेशरूपो हली तव अवतारः श्रीकृष्णावतार रूपो असो हलीत्वं
किलत्वं अव्ययवभस्तके शानरूपत्वात्तस्य सच वहत्येव यो युक्ते वा शो ग रूप कलदेव लस्तणौ साच वक्तारः मूर्त्तिः अतएव तस्याः त्वदीयायाः
अपरत्नके: जरतः जे स साध वलो कृतस्य चिकुरनालस्य केशदेउस्य विलासं वर्णेसारूप्यसाधर्म्यात्तथा धत्ते अतिगौरो वलदेवस्त्वदीयाय
रत्न तुर्थं वलके शरवभातीत्यर्थः केश स्यापि दीर्घत्वं धवलत्वमपां जराधवदीर्घकेशो सारूप्यधारणं युक्तमेवकारणगुणाद्धि कार्यगुणा
नारंभन्त इति न्यायाद्युक्तमेव कारणाद्धि कार्यगुणानारंभन्तइति न्यायाद्युक्तमेव अंशावतारो वलभद्र इति चोक्ते अन्नस्येतकेशः स हअएव राम
न हु जरायोगात् इति वाय नोद्दीनि स्यनक्तएइ इति पराणि द्विप्रसिद्धः वलकसायसमुदस्य ईशो सुवर्णरूपादित्यर्थः प्रकाशान्वितसन्न १६

कर्णेति हेतुमत्तेन मोस्तु किं भगवायते उरसि लग्नास्त्रं इति नमस्कारा तिर्यस्यातेन दमणोद्रोणाचलानीत विशल्यकरोषधिप्रक्षेपेण हतं नि
ष्क्रामितं शक्ति लक्षणं पात्यं यस्य प्राणनाहर्या हनुमता केतने न ध्वजस्तंभपताकारूपेण कपिना हनूमता रक्षिताः कर्णस्य शक्तिः मां गिरिं च लंघ्य
चरंद्रुतं शक्तिः अफला कृतमिव सजितो योजितः अर्जुनरथो येन तस्मै नरनारायणरूपाय योद्धियत्र कर्म तिरस्कृतः तत्र तियो कुर्वितः स
हनूमांश्च शक्ति विफलीकरणे रथप्रभावस्तस्यात्वर्णशक्ति विफलीकरणार्थं इवार्जुनरथे तस्थाविति वानसीति भक्तः तत्सत्याय तुभ्यं नमः ७९
र्थः उरसिप्राप्तिः अमरवृन्दमस्तकादि ... ७९ नेति हेतुमत्वं नितरां भक्तमपि आयगे यं भीष्मं सशरीरं वरेण प्रसादेन इच्छा इति विवा
यिकारणात्वा यत्स्वर्गे निरयः न प्रापितवान सिश्रति किं सभीष्मः अनेन शरीरेण सुरलं न करिष्यामि ब्रह्मचर्यमिति नियम
वान्नतस्य विलोपाङ्गीकृत्य ाहेतुनादिव्यापि स्वर्गे पि सुरवधूनां रंभादीनां सुरतो मा भूत् इति भक्तनमस्यवरदानेन यद्यपि तेनैव शरीरेण
कर्णेषि किं विफलां त्वल कर्तुं समज्ञातार्जुनरथाय नमस्ते केतने कपिं निरस्य शक्तिः सम्यक् हनुवला हतशल्यं ७९ नापि गेयमन
नयसि शरीरं स्थाव रेणापि नरा मपि प्रत्यक्षभक्तं मामम सुरवधू सुरतजोदियपि न नविलोपयसीति ८० शक्तिमार्दसुलकर्णदया
कर्जेत्स्रीरं उरुल्यार्थितानार्थः अर्द्धदुःखसुखे मध्यमस्य सम्मान्य विहसाद्धि यत्नेन ८१॥ स्याप्राप्यानमुक्तिं तेन यापितस्य शरीरेण
सुखं स्वर्गप्रापयो पिनकोप्युपयोगस्तेन तत्र शरीरस्यानि तुच्छत्वात् शरीरं विनाप्यसः स्वर्गमनयः न तेन शरीरारसहितस्य प्रापणे
नवाशक्तिरिति भावः यद्वा मुक्तेरति तुच्छत्वाच्छरीरं विनाप्यमुक्तिमेव प्रापितवानिति हेतुः आयणं यमपत्या येस्त्री ७०८ ८२ अति
वेति अर्जुनेन प्रयोज्येन समरे शक्तिनो ८ कसुतः कर्णस्तस्मिन्विषये नार्थः संधादितावत्यतार प्रयोजनः हतं हत्वा सदेवः अमर
वक्रमेण माषुःपुत्रशोकवाष्पात् सदनभानुः सर्पः यस्तचित्रयाच्च विशेषेण हसन् हर्षानुभवं कुर्वन् विद्युदुःख तावेवदक्षिण वामे नेत्रे य
स्य एतादृशः त्वं यथा कर्मनां ऽ उं अर्द्धसुतं अस्यनयः अभिनये न युगपद्दर्शितवानसि परमोर्थं तो अविद्यमानप्रविधाविलास
दृष्टिर्निरीटित वान सोत्वर्थः सर्यचं द्वयोर्विषयेन नत्वात्कर्णस्य सर्यपुत्रत्वान्नाशे कारत्स्वयं स्यनाशुत्वात् अर्जुनस्य च सोमवंशत्वात् हर्ष
येचं द्रस्य हर्षेण विहसितत्वो तामाभ्यामर्दसुखामि नयद्रुतस्यो सोतिभावः शक्तिते हेतुमत्यंतानि तत्रेति तत्कर्णे नेतिरयंता।

का॰ नै॰ २९ टी॰ २७

त्वर्णेनेयमा श्रुतिहृष्यतीति भोगभृन्निभत्वं लक्षणाद्रामाः भुजे रिपुकारुचिरा रमणी या दर्पोद्दमल्लपद्मामल्लश्रीः कान्तिर्यस्य सः स्निग्धश्या
मलकायकान्तिरित्यर्थः इरायाः भारत्याः श्रियायाः धरण्याः वा रुचिरा रमणी श्रीः कान्तिर्यस्मात् इति वा तयोः उभयोः सपत्न्योः रविरुचिरं श्री
लिंदद्दानासमवर्तीति श्रीरुचिदिस्यालस्त्रीये स्येतिवा भोगानां कान्तियफणानां भक्तिरैश्वर्यजनितो दर्पः तेन प्रान्तितान्वेषणवांछ्यस्वापदं गोपिका
दिसंभोगस्मुदसमृद्धिर्भोगभृतिः लक्ष्मीसम्बाधो उक्तः रेणायाः इरारुचिरश्रीश्वेतिवान्यपञ्चबलभद्ररूपत्वं भोगस्य समुद्रस्य भृतेः उपनिदेल
तादृशी याम दिरालया कृत्वा रुचिरा रमणी या सरागा कान्तिः शोभा यस्य बलदेवोहि सर्वदा मदिरामत्तः अथ चेतोक्षरूपत्वं भोगस्य स्वकाय
स्य फणानां वा भृतिः समृद्धिः लक्ष्मीन्नस्ति दीर्घकायः सहस्रफणासमृद्धिमान् वा भोगवत्या मायतिवा स्वनामोस्वपिरः मुधारले नभूमेः रु
चिरा तिरस्क्रान्ते लिरुचिरा श्रीः कायकान्तिर्यस्य सः तथा लक्ष्मणरूपत्वं उल्लसतीः कुमुदवंधोः चंद्रस्य सर्वदेविनीमन्चिः श्रीतिर्यस्मिन् सेवा
लादकारित्वाच्चंद्र इवैषमाणस्य स्मललस्यार्थः कुमुलश्चेतं केरवैलस्य स्यवपुः लक्ष्मिरोपिनीरुक्माकुचिः श्रीर्यस्य नलस्य श्यामदुत्यर्थे इति
वा उल्लसतीः कुमुदात्येवावरकूपे सुहृद्दिरुन्चिः श्रीतिर्यस्य रामावतारे इतिवा ए इरशावा उल्लसंती कुः पृथ्वी यस्मिन्मोदलः इतिमुदः स
चासोस चतथा वंपुणुवंधोवलभद्रे वारुचिः श्रीतिर्यस्य सञ्चासो सचेतिवा अथ बलभद्रे उल्लसंतीः कुमुदतुल्येति गोरेवपौ बलभद्रे रु
चिः श्रीतिर्यस्येतिवा उल्लसंतीः कुमुदानियेन सचांद्रस्तवउद्दीपकत्वादृश्यस्य स प्रद्युम्नावतारः कामः तत्ररुचिः प्रकृत्वा श्रीतिर्यस्ये
तिवा अथ च बलभद्ररूपत्वे उल्लसंतीः कुमुदवंधुः केरवसदृशीगोरत्वा कुमुदवंधोश्चंद्रस्येवावा गौरतरारुचिः कान्तिर्यस्य उल्ल
संतीः कुः पृथ्वी यस्मात् यस्मिन्वासस्मिन्मुदे सदृशैवंधोऽनुजे श्रीरुक्मेरुचिः श्रीतिर्यस्य वा उत्कर्षेणालसन् कुमुदवंधुः सदृशो
कान्तिर्यावर्णचंद्रः तस्येवरुचिर्यस्य वा उल्लसत्कुमुदवंधो उक्तप्रकारेण प्रद्युम्ने रुचिर्यस्य वा उल्लसंतीः कुमुदस्य चंद्रस्य वंधुः सदृशो
कान्तिर्यस्य वा उल्लसंतीः कुमुदस्य चंद्रस्य वंधुः सदृशो कान्तिर्यस्य वा उल्लसंतीः कुमुदस्य चंद्रस्य वंधुः सदृशो कान्तिर्यस्य वा उल्लसन्तु
२७ पृथ्वीकुः सहर्षः सुहृत्प्रीतिर्यस्य वा कुमुदेपि कुमुत्याः कम्भिति विश्वः गोनाः कुः पृथ्वी यस्य सः भोगः सुखं वपेवादेः शरीरफलयोर्भ
न हतीति विश्वः इरा वारि सुराभ्रमिधातोष्यु इतिच ऊतिः अवलेन्दुवि द्युरबारेति वस्त्रोपधायाश्च ऊतिमत्त इतिमायेनेयं प्रातेष्वद्धि राम
विमुदः श्रूपधलत्तलः कः ४६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ २७

मासितश्चद्वाच्यत्वान्मोहकत्वेन च तमसः कृष्णशब्दवाच्यत्वात् सितकृष्णौ सत्त्वतमोगुणौ तैर्युतस्य कोवेत्तावतारौ भगौ नारायणं ध्यस्तुरा
दिनारायणः स्वस्मात्सकटीचकारेति विष्णुपुराणे सितकृष्णपदस्वार्थः कृष्णस्तु भगवान्स्वयमिति श्रीभागवतवचनेन तत्र तत्र लीलावि
ग्रहधारी परमात्मैव स एव सर्वावतारेषु वमेवेष्य स्तुतः प्रिय इति भगवद्वचनात् बलभद्रस्तु अवतारः रामो रामश्च रामश्चेति य वैनात् अन्यथाव
लामद्वस्य सत्त्वमर्मिन्नं कृष्ण सत्तमोगुणमायोपेतनच नव्याली तिबलभद्रस्य तमःप्रधानत्वदर्शनादित्याशयः। शेतिके शेषइति शोऽसौ
तिधवलमेघकोवित्यभिधानात्त्वदीयपुराणे तमोः संबंधी सितिकेशः धयामके श्वेतरूपत्वं इत्थंच धवलकेशत्र्वपः स एव च हली शेषः
बलभद्रः शेषावतार इति पुराणादौ सत्त्वदीयधवलकेशाविलासंधत्ते तत्साधु कृष्णस्य कृष्णवर्णत्वान्न बलिनश्चानि गौरत्वाद्य थाकेयं
श्याममपि न गौरत्वमौ समेद्धि कृत्वैनैव याख्येयं इयत्त मिति विस्तरेण ताबकीय रेतिपाठः साधीयान् यतः कृष्णद्वस्यदो रिसलिल बकारेशौ
षृशौ च सूक्ष्मनिमित्तस्येति एवकृष्णावप्रतिषेधप्रसक्तोपिकर्मधारत्वाश्च बलकर्मधारयेति प्रसिद्धसत्वात्सं बकाबः अवतारः एवंवत् ८५॥ ॥

हृद्या गंधवहभोगवतीभिः शेषतल्पमपि विभ्रमदेशः भोगभक्तिमदिरारुचिरश्रीः कुलत्कुमुदवंधुरुचिस्त्वम्॥ ८६॥ ॥

हृद्येति हृद्योहृदयानंदकारी गंधवश्चंदनादि सौरभं वहति धारयति सितस्त्वं बोधनं हे हृद्यः एवंविधसौरभ्यसौरभ्यधारिन् श्रीकृष्ण त्वं
शेषतल्पं बलभद्रस्वरूपं अप्यवनामापीशानत्वं विभ्रत् धारयन्नपि अशेषः उभयाभ्यांपि शेषोऽभवसि इति विरोधः अप्यचन वेद
नेशेषः शिष्टमितं यस्मात् अशेषोऽशेषः सकलजगत्कारणत्वेत्स्वमित्ति परिहारः अपच बलभद्रोप्यति धंगारित्वात् हृद्यगंधव
हः अतएव भोगवतीनां स्तुतिनीनां गोपिकादीनां इशः धारणप्रियः अपच भोगवत्याः अतिलक्षणं स्तुतिमिमाः एवत्वाः इशः पतिः श्रीकृ
ष्णोपि हृद्यगंधशरीरं स्वाभाविकं चंदनादिजन्यं च गंधवहतोनां भोगवतीनां गोपिकादीनां इशः शेषोपि जनकौतुकहालितबंधन
करेण धृजरागसंबंधिहृद्यसौरभधारिणीभोगवत्याः पातालनद्याः पतिः करेणादिसौरभक्तोयाः भोगवत्याः नागस्त्रियोपनानां
त्वेनतल्पिदेहतुत्वान् हृद्यगंधवहोवायुर्यस्य सच्चासौ नागस्त्रियोः नयाः स्वापतिः तेषां कृष्णरूपत्वं गस्य मुखस्य भ्रतेहतोः मदिरावत्रु
चिसुखं ददाति जनयति नारदश्रीः शोभा कायकांतिर्यस्य सः भोगः शेषरूपः कामोवा स एवम्भूः स्थानं तस्याः इति अथवं स्वाधिशेतेनर

का०टी० २९टी० १८ स्तोरूत्वात् अन्यच्च दृष्टत्वात् छिन्नसंख्यामपि यो नां करोति सन्नित्वसंख्योऽनमयन इतियुक्तमेवेत्यर्थः तथा मांख्यिकानां मृषि
किं चिन्मात्रमतभेदेन यो ऽस्मिसंतानः पातित्वात् नामसन्न सन्नामसदसन्न चापणसुभया तस्य न्तु घटे विति मुक्तं तत्वमाध्यमिके
विदुरितिअ निर्वचनीयं प्रपंचे वादित्वात् विधृतं नितरां तर्कसमतआत्मनः सदसत् छिललक्षणं कोटिचतुष्टयप्रकारचतुष्टयेन अ
प्यचरित्रत्वनिषेधात् रत्नचतुष्टयः अथ च विरक्तत्वादिगंवरत्वात् पंचवाणः कामस्तद्विजयी मारजित् अथ पंचवर्णशब्दे
इत्यस्मात् घञि वाणशब्दः पंचेतिवाणशब्दः तं पंचपतत्तन सहत इत्यर्थः यो हि चतुर्थंनसहते सर्पं चापि न सहते इति युक्त
मेवेत्यर्थः तथा देशादिव्यवहितेन वस्तुदर्शनेनैवादि व्यवहितश्रवणं अतीतजन्मस्थितिस्मरणे परचित्तज्ञानेन आविद्या
स्मितारागद्वेषाभिनिवेशाः पंचक्लेशास्तयः अणिमादिसिद्धिश्च पंच अभिज्ञाज्ञानप्रकारा यस्य वेदानुसारिभिर्देवैः पत
भूताद्वैतः प्रसादाः शरणंगताः प्रसन्नः प्रसादितो नारायणो बुद्धरूपेणावतीर्य वेदत्यक्तिं वेदार्थं प्रख्याप्य त्वामोहमत
२ तत्र सांजयिनि त्वयि साक्षात्कुर्वति तत्क्षणिकतात्मनिषेधो पुष्पाद्रेरपनस्य हस्तात् पुष्पशस्त्रशरसंततिरेव ८७ ॥
१८ दे भुपदेशात् ततस्ते देवानां जय्याः संपन्ना इति अत एव वैदीयमतभाष्ये वस्तुनिरूकारि परिचितात्मप्रवृत्तस्त्वमिति पाठे नेतिपदं भित्वा
त्वया वेदत्रयीन परिचिता न स्वीकृतमायाः अन्यविरोधेन तथापि वृत्तस्त्वमित्यर्थः परिचिता नो चेदन्यथा निमार्गं वृथा प्रहितो
न भवसि अवैदिकमार्गमेव जानाव इत्यर्थः ८८ ॥ ॥ तत्रेति तत्र तस्मिन् ज्ञाचताराचयेसौ दर्याजितेंद्रियत्वाच्च मा
रजयिनि कायस्य जेत्रे त्वयि क्षणिकता सर्वदर्शनेन त्वात् आत्मा निषेधश्च समनस्के दियज्ञानेनीलपीताद्याकारसविकल्प
निर्विकल्पकवासनो विदुहितन्त्व तिरवात्माभूतान्येकत्वे नयते मनसा संयोगेन ज्ञानमुत्पद्यते तस्मिन् एवात्मा न तु नित्यो न्यः ते
क्षिद्विपात् दिप्रकारेण सर्वभावानां क्षणमात्रावस्थायितानैरात्म्यं च स्वदर्शनोक्तं समाधिनासाक्षात्कुर्वति पुष्पशस्त्रस्य कामस्य शा
रसंततिर्वाणपरंपरा तपोसुरहस्तात् सुआवृष्टिरेवापतत् अतिवक्रो भीतानां करात् प्रधानि पतंति कामोपि भीतः पुष्पशरश्चर राम
णाचतस्य करात् त्वद्भयेन पतिता पुष्पास्त्रपवाणपरंपराक्षणिकतात्मनिषेधो साक्षात्कुर्वति त्वयि विषये सुरमुक्ता पुष्पवृष्टिरिवापतत् २८

रेवतीयोगेति हे कामपाल अभिलाषप्रद कृष्णाग्रज तव तनुभासा कायकांत्या हृत्वा नीलस्यांबरस्य तत्तुल्यत्वेन सदृशीः भवतस्तनुरुचिराः शोभ
नाः लोकानां रुचिं प्रीतिं ददाना या रेवती शशुभ्राचंद्रस्य दीधितिनीपरमा शोभा उचितैव किल स्वाभाकाशस्य चंद्रशोभा उचितेव अस्य च बलभद्र
स्वरूपत्वात् रेवतीपशुभ्रा बलभद्रस्य परमशोभा उचितैव किं तस्य कुमुदपद्योतस्याः मुदस्य हर्षस्य आविर्भावेन प्रकटेन भाविनो हृता लो
कानां रुचिः प्रीतिर्येन कुमुदस्य चंद्रस्य आविर्भावेन अस्य पक्षे हे रेवती नाम्न्याः प्रियायाः ईश स्वामिन् हे कामपाल बलभद्र कुमुदप्रीतस्याः मुद
स्य हर्षस्य आविर्भावेन प्रादुर्भावेन भाविभासेचारितारुचिः प्रीतिर्येन छायाय स्यतस्य भवतः तव तनुभासा कायकांत्या नीलस्यांबरस्य वस्त्रस्य
रुचिं दीप्तिं धारयितृरिति एवं विधा शशुभ्रा उत्कृष्टशोभा उचिता यो गेयेव किल यच बलव स्तुर्प्रपको नीलं अतिशयेन शोभते अस्य हे कामपा
कंदर्पपोषक रेवतीपशुचंद्रकुमुदानां केरवाणां आविर्भावेन विकासेन भाविता स्फुरिता रुचिः कांतिः प्रीतिर्वा यस्य तस्य भवतः तनुभा

रेवतीपशुभ्रा किल नीलस्यांबरस्य रुचि तनुभासा कामपाल भवतः कुमुदाविर्भावभाविततस्येरुचिरेव ८७ एकचित्त
निरुद्धवाद्यत्र धीपरिचिता यद्वयस्तम् यदि माविभुतकेचित्तुक्लेचवालक्षितजयो...डभिज्ञैः ८८ ॥

स्वाविंबतेज सा नीलस्यांबरस्याकाशस्य शुभ्राय रमा शोभा उचितैवेति ध्वनिः ८७ चतुर्भिः श्लोकैः बुद्धं वर्णयति एकचित्तेति हे एक
अद्वयवादिन् क्षेत्रवाद घटपटादिभेदानामसत्यतया प्रतिपादने नैकस्य ज्ञानकारणतया एकसत्यतोगीकारात् अद्वैतवादेन त्वं भोपा
ष्टिकिं भूतः एकैव चित्तनिर्वृत्तिः ज्ञानसंततिर्यस्य दीपकलिकान्यायेन क्षणिकज्ञानप्रवाहरूपेकोयस्य मतेन तु सद्विचित्तं किं तस्पाक्षिता
रूपेन अलंएवाद्वयवादित्वमित्यत्रोजनात् यानात्रापि अयं परिज्ञातं ज्ञानसंतानरूपेणाभवसो यन्नावियतेत्विज्ञासस्ता येन समासेवानिन्द्रपश्वा
वेदत्रयागस्पेरधनभवसीत्यर्थः अयश्चवेदत्रयायापरिचितः सतपरिचयः वेदत्रयीपरिचितानां अत्राभ्यासावेदेनाश्रयोयान भवसीत्य
वेदस्यपलाशिकलांगीकारात् अभ्यो गच्छन्नस्याया निरापशाद्वंगीकृतवेदप्रामाण्यस्य धैः अत एवबुधः पंडितः नाद्यैर्दितेविभावेताहि
सर्वदूषणे समर्थो अनयस्य बुद्धिः संभवति अयश्चानयीपरिचितोपिबुध इति विरोधाभासः नहि वेदत्रयमजानानस्य पांडित्यं संभ
भवति अत्र पक्षद्वयः पंडितः एक एवांद्वितीयं ब्रह्मसेति मन्यमानो वेदांतीमतवेदत्रयीं नमन्यतेति विरोधः वेदांतिनां हि वेदप्रामाण्यस्य १

कान्ते. श्लोकद्वयेन कल्किवतारस्तौति धूमवदिति त्वं धूमवत्कालं करवालं वहन्निव यि म्लेच्छैः सह युद्धैः कल्पयता धारयता कालं मृत्युरूपं कर
२१री. वालं वहन् धूममिव धारयता वा अतएव म्लेच्छानां कल्याणद्विनाशकं कालानलरूपेण म्लेच्छ ... ध्यायिनः तेषां वा म्लेच्छ
१९ प्रायाणां वा कालाग्निरूपेण कल्किनाकलितं तेन धर्मावतारेण स्तत्वा मम दशावतारवकं कल्कं पापं ... निराकुरु समलं अमलये
त्यर्थः अयं च यः स्वयं कल्की सोऽन्यकल्कं विनाशयतीति विरोधः कल्किशब्दस्य विष्णुनामत्वात्परिहारः म्लेच्छकल्याणविनेत्र्यवतारस्यो
जनमुक्तं अस्तु स्वकलुनः स्वयं ग्रहणं पापो पालिरिक्तादिमापरस्त्रीगमनं चेति त्रिविधं कायिकं ... अनृतं पैशुन्यं असंबद्धप्रला
पश्चेति चतुर्विधं वाचिकं परद्रव्यगृध्यग्रहणे ... परानिष्टचिंतनं ... वपरेभ्यो दोषाभिधानं चेति त्रिविधं मानसं इति दशविधं पापं च
चक्षुस्त्वक्श्रोत्रघ्राणजिह्वापाणिपादपायूपस्थाख्यानि ... बाह्यदश समासेन ... वामलं ... तिवा कल्कः पापापायेदृति

धूमवत्कलुषताधूमिकालं म्लेच्छकल्पितमाकरवालम् कल्किनादशनतं मम कल्कं त्वं मुद स दशमावतरेण ॥१२॥ देवेनेव य
12 शसा अमतो ... पाण्डुरेण रेणुभिः ... विष्णुजननायेतु ... विष्णुयशास ... ॥१३॥ ... मध्ये ... दित्वात्रे
य मर्जुनयशोऽर्जुनवीजं ... योग ... तानय ... त्वामलकं मवमोकं ॥१४॥ विष्णुः ॥१२॥ ... कल्किन् विष्णुयशसः त
... जनयितुः नाम भवतेव त्वये वकृत्वा समर्थं ... अभवत् किं भतेन भवतारेणोरेणुभिः उद्धेः पाण्डुरेण धवलतरेण त्वया
... वेषणार्थं ... ततो ... विविक्तैः ... न ... पाण्डुरतां ... देहिना शरीरधारिणा वशात्स्वयं ...
पेणेव विष्णुव्यापकं ... तस्य पितुर्नाम ... जातप्रायमेवेति ... व
तो तं कलियुगावताररूपे ... यास्मदिति निर्दिष्टो ... तुत्यादि ... तदुपपन्ने न सा ... ॥१३॥ ...
यस्तौति अहं दत्तात्रेयं नामानं त्वौ ... अथवा ... मार्गेण ... वादे ... अर्जुनस्य
कार्तवीर्यस्यार्जुनस्य यशसो यदर्जुनं तस्य बीजं ... कार्तवीर्येण आराधितो दत्तात्रेयः ... त्रैलोक्यव्यापि भविष्यतीति वरं द राम
त्तवान् अर्जुन इति पाठे अर्जुन अर्जुनयशसोऽर्जुने ... तस्यास्तस्य बीजं ... अर्जुनधवलयशसः १९

मन्तुमेतन्नाम्नो पिदेव एवप्रभ्यतुष्टिमोचने हेतुः योहि लोको नारं वस्तु मृत्यदगोचरं करोति प्रभ्रुवं चन निमित्त तेन पेमन्यपि देवैः पुष्पवृष्टि
क्रियत इत्यादि ज्ञातव्यं ८९॥ ॥ तावकाति मन्मथेन इत्थं सभेदे यमेव तन्नेत्रं दवचनं यस्य तस्मिं स्तावके हृदि मनासि मयि चैव वह्नासि
अर्पयाल शरान् निपातयतितरां हा घातस्पर्शं यथा तथा यातयितान् हट तन्नेत्रत्वाद्देवस्य तितमां वदं जो तेषां वाणत्वाभावे हेतोः कुसुमत्वा
णां शराणां छत्रे मित्रयेषां तानि छत्रस्य वामित्राणि मुखानि येषां ते मन्मत्वादिरकलितमुखास्तेषां भावस्तत्ता सद्यो मुखतापरित्याग
नेन छत्रतुल्यरक्तमुखत्वे पमत्यन्तं हृदया हतेव हट तन्नेत्रं हि पाति तो वाणः कुण्ठितत्वात्कृत मुखोभवति स्मरधाराः पारत्वात्स्वं स्वमेव मु
खान्यासन् इदानीं तु येयें कंचुकेत्वदीये हृदि निपात्यन्ते तराकुं भ्रा दिवाये वां पुष्प्यन्त्र मानत्व लक्षणं छत्राकार मुखता जाता तेपुष्प
चोपमयविकसितानि पुष्पाणि छत्रतुल्यानि भवन्ति अयच छत्रं छत्राकारितात्सुखदमेव न तु दुःखदं यथा तथा कामशरान्प्र
पितहृदयस्य निर्वापका एव जातानन्तु त्वां जेतुम मम्यक्कलितस्यर्थः एतन्न दृष्टं जितेन्द्रियः कोपि नास्तीति भावः निपात्यकर्पं तान्मोल्पर

तावके हृदि निपात्यकृतं मन्मथेन हट धैर्येत नेत्रे कंठनाद्वितितमां कुसुमानां छत्रमित्रमुखतैव शराणां ८०॥ यतस्त्वमस्त
वविधो विधिरास्य श्चातुरी चरति तच्चतुरास्यः त्वय्यपोषविधिं जाग्रति सर्वः सर्ववित् भुवनस्याप्तिति कंठः ८१॥

८०॥ यतिति विधिः तवस्तवविधो स्तुतिविधौ च कृभिरासमुद्रे चातुरीवै रस्यं यत्र पद्मिराति प्राभो तिनानाप्रकारैर्यै दिवर्णैर्न करो
ति नतत्तसैवच तु राणिव एनानिवुष्पानि अस्यानि यस्यतापो भवेनान्यपा अयचतत्व कएन विधोयस्माच्चातुरीप्राभो तितस्मादेवदे
तोश्चतुराणणा स्यानि यस्येति च तु त्वाप्यो स्यानियस्येति क्रियदेएःचतुरास्यः आस्यानां चतुष्टु सत्यपि नाप्यगौरवाभावाद्यपुष्पमा
वात् अन्न तु गौरवसद्भावात्तरेवोच्यत इत्यपः त्वदीयस्तुतिपरत्वात्तत्र एणोप्येयं कोनिरंजनातिभावः तथापावो हरः त्वयि तु सर्व
अपोषविद्विसर्वैर्ते जाग्रति सति सर्व विदं सर्वं तमात्मनं इते सर्ववित् भुवः तत्तयेव परगुण स्यारोपणेन हेतुना कर्नकेन रितिकंठः =
न तु काल कूट भक्षणेन नीलकंठकः त्वत्स्याद्वैत यालोवत्त येपि प्रभूत्स्यावनमयपो जातं इत्यर्थः प्रसमदेशाभ्यामपिसकाशात्तत्व
मेवपरमपुरुषः सर्वज्ञ इति भावः अन्यस्यात्मानुमा सर्वज्ञ सन्निपोल जायामालिं भवति सर्वविद् इवेति विदुषि भुवेति वृत्तिव ८

पथ्यवर्तीप्यामन्त्रयो गदुःउपालम्भ्य अजनि किंएवमतिमहद्धुरीरं धृतं पश्यन्द्रणेऽस्याने गगनस्थोऽराङ्गमपानदिव्वजानदृश्यपिः सोऽपि
कि॰टी॰ श्यामाचरणेऽच्च स्नातिन यथाप्रद्दीलितात्व्यपं चद्दृशा मुपेतारं कुवेत्रजांवगानकन्चराजोन्नसाधनारोवलिं वेधेनिमितेनेतु अंभ्रम
२२ टी॰ मणेन्दपंवलपाकारवेष्टनेव्यापाशवंधनरज्जुमेवममदिनद्दत्नवाकिंयो । हिंकनिनेतवद्भुपत्रमतेन स्मैकेनवित्यागोदेप्यतेपघ्रापेदे
२० वेनवलिवंधवंधमेवमापितो नलुरच्चादिदं धेनपापिलोके क्वःइतिमतिश्चिवमालवंधपाद्कलेन कविःपाणपाद्वं प्रासुक्रजांववाव
विलनद्दस्त्रिविक्रमस्यषेउ यो प्रचारप्रजामललेतिपवाद अनापित्रिविक्रमोवलीतिःवंधइतिपाठेननंतावेधप्यनुपीलिःइसस्य
विशेषणंवंधइतिपाठेननस्मादेवसंवुद्धिः १७॥ ॥ अर्धेति पाजासमदन्यामामानवेकसार्धेन्दुवंचकंचकस्यसमेद्भागस्त
स्येवदुःस्वपंगस्यतदाकारेणपरनान्नत्वामहस्त अर्जुनवाह्नन्नणिग्रमेव अस्नुनातत्विछेदनेवभवतासकलेनसदृशेनचक्रेण

अर्धेन्दुकल्पैः शरैः अर्जुनबाह्वोः गुणमपुलहस्तं तमपि किं सकलचक्रविलासेनाभागनि वधेचतिन्हेत्रं १८ धीचज
यमधिगत्यकरेणपांचजन्यमेनुराति वदति चेत्स्यात्क्वित्पश्यताकिं मा वेत्तनो पिमशिगुरुविरोधः १९॥

७० सुदर्शनात्वेनविफलेनैवछिन्नेवाणेसुरस्यवाहुनिरपेयवासरामुरवाहुसमदेविषयेलोकदृष्टिसमाश्रयांश्रचतिकिंअपितुनमा
सोनिश्चयचकिंअनेनतिकिमितिमाषोनिश्चयपितुत्तयेवतत्ययेनदृष्टिकस्थाकहुमहत्संछिन्नं सैवमयदान्यस्यावहुमहत्संकैचिद्दि
नमत्रयत्नत्नेम्रपालित्वात्पथवचनर्थेणवच्चकेणवहुमहत्संछिन्नेनमनसेणेच्चकेणवाहुमहत्संछिन्नसतरालाचेन्नुमित्य
पंःपरपुरामरुक्षोनतीतो १८ पांचजन्यमितिपवेलःन्वेवामदकर्णकजन्यनामानंपांचजन्यमिगमनत्वालपाञ्चपाजलभाजस्य
उपायाकमलंचवहिलएकरेणधन्यायुरामेवस्याक्त्रहतिवत्सोभमतिवद्दिसोवशिनिकेदेवेसांअचेतनेमपिअथशंखः पवित्रयोगुरुविरो
धःकिंअपितुस्त्रकविरोधएवकिलयसान्तुपांचजन्यत्वमत्यपिअपेक्षजन्येनत्रंगीकरोतिमयेपपश्यनयनः सचेतनाख्य राम २०
चेतनामुक्तावर्णधकस्मान्नपिलवुमलेविरोधंकृष्यैति अचेतनामपि आपविरोधेनावतिकिंमुतमरणभीताःसचेतनात
श्र सोपिविरोधमाकृष्टुणाच्छत्वविषेषोपदृष्टनतम्रारिहाराअथवा अचेतनएवमपिसकलविरोधः शोभवतस्पंशंदतचेतनाख्य

एवंविधो ऽर्जुनः कार्तवीर्यस्तस्य वीर्यं तस्य आवेशेन अष्टांगयोगेन समुपार्जितादुत्पादितात्पापादि हिंसा ... परशुरामेण ... दिदेवैः
योगव्याकुलात्पादवर्जितेति ... कृतान् पात्रलकानामातु पाणौ ध्वजमुद्दालसा ... मोहमत्तादि ... पः स एव हतो भवान्
रः तस्य विना पादेन त्वाह्लादकं तं योगोपदेशेन तस्य मोहाविष्टेतिकथाः ९४ ॥ ॥ एवं देवपादावतारान्निवर्णयन्नपि ... तिपादेन पुनर
पि दिलयतस्तानेवावतारान् त्रिविक्रमहारेः शौवालमुकुन्दं च संक्षेपेण चतुर्विंशस्याक्षेपोर्वर्णयति भानुसमन्मिति द्वे विशोभा
नुसन्तं स्तर्यपुत्रं सुग्रीवं अनुगच्छ वालिनं हत्वा लङ्केशं तारां नत्वा ... दाराः ... रामनसोरामावतारेण ... रामावि
भक्तदोषस्य ... वालायेन सत्त्वं रामो जयतु ... रावणेन स्वयं तस्य ... तदा ... भवतारं ... ष्टं ... तेन द्दनस
... स्य सवर्द्ध ... मितो ... कालनजः कर्णावेशनं ... ७ ... भ्रमितो ... प्रपोत्थः हतनन्दन

भानुसन्तं अनुगम्य जय त्वं राम ... दशकपुत्रः इन्द्रं नन्दनम् ... मदित्वा ... निहतार्कतनूजं ९५ वामनाहरणतमावनु
ज्ञोया ... विक्रमित ... धीरद्विजनक ... यत्नकाल ... नाहृतसमस्तनामते ९६ मां त्रिविक्रम ... विदेतो ...
जनिताद्भुतरूपावतार किं प्रदक्षिणनन्दो ... वामन दितनेवलिबधेः ९७ ॥ ... हत्वा निहतो ... ज्ञो ... भानुसमम
नुगम्य ... वानरः ... दिव्यो ... शब्दः निगम्यानुग्राह्य ... योस्त्रयो रामस्
तावतारयो ... विरोध परिहारः ... रिंसा ... परमरूपो ऽसीति भावः ९८ वामनाहरणेति रामन ... लोके
विप्रो ... त्रिविक्रम ... मावतारं यथा वात च
ना ... हि ... सर्वोत्कर्ष ... त्रिविक्रमेति ... पादविन्यासे ... एवं
भक्ता ... अवतारास्त्वप्य ... तारेण ... मपि ... समस्तं ... भाति ...
नमः ... वामनावतारे ... परिहारः दुर्विदोषचरितो ऽसी
ति भावः वामन त्रिविक्रमो वामनो ९९ मामिति द्वे त्रिविक्रम त्वं मां ... मालन्दनमाला

का॰ नै
१९ सो
२१

केयमिति हे विभो तव इयं परा तादृग्भूरूपमानाश्चर्यं भवेः मदे यो यस्य नातृ शोऽनर्थमुदः नातृ हरिहर मूर्तिताका पपूर्वा आश्च
कारितो मायिनामभवता ऊर्द्ध्वमुखान्समस्ते चरणपर्यन्तेण्णा मत्वादि तनदृशा मारणं विभ्रं श्रकलादि स्पन्दे स्य च पथवलत्वाय
मायावरणे विश्व सकला इदं वो लोकोत्तरा नव मायाश्चर्याश्चर्यकारितोऽत्यर्थः अथ च केयं अपिनिधुनुविमेव न नु पस्यात्वं स
कलः समयो भेवो मरेणाः अपय च चेंद्रकलालसद्वितीयो मदेणाः स्वतंत्र मतिः पाचमेवत था च सकलभवन पस्यार्द्ध भवस्य ताचि
णो धारयुक्ता आश्चर्यकारित्वप्यमेव देतुः हरिहर अमकता च अवलाले तर सिति अव नारभेदमनु विरोध परिहारः भवताहिय अ
द्धभवला कार्ध्यं ऊर्द्ध्व ऊर्द्ध्वस्पर्श इति वा अपि नुविरुद्धानि त्रस्या वा नातः सकलः समग्रः कलाभिश्चपदैस्तसमा अद्भुतः से
सारः उपालिधर्मीत्वमेवेति वाहिय स्मानते वेदण शत पथवाचि यस्य तः सकलवेदार्थानिश्चयदृष्टमत्पयाजनो लोकस्त्वाशेषतोऽण्क

केयमद्भुतभवता भवतो हे मायिनोऽनु भवः सकलत्वं येन तामपि मजेन्नमपोर्थवेदयत्यकोहि जमस्त्वां १०३ प्राग्भवेषु रुद्र
दर्भवगुफान्तप्रसक्तियुक्तिविरतावन् नाथरः स्फुरति कस्यचनापि त्वत्समाधिप्रथयप्रसमाधिः १०४ ॥

२१

हे शम्भ न त्वां प्रपन्नस्तत्तोऽभजं तमपि अशेषं च परचराचरजगद्रूपं वेदमानि सर्वविश्वभवं जगद्धिता दिश्यति स्तति भ्रमनवचराचर
रूपत्वप्रतिपादनात् त्वमिस सकलभव त्वपुष्ले मे वेत्यर्थः किं ऊर्द्ध्वरिहरादि विश्वेन रूपाधारलं अथ च बोधोपि हि भोरे वमतिः अ
नेतलोभजतिसण्वेकस्य मशोभानंतो न भवतीति च विरोधः अत्रा त्वांमरणहरिहरः १०३ प्राग्भवेरिति प्राग्भवैः सकलनैः पूर्वजन्मो
पार्जितैः कर्मभिरिन्नुभिः उद्गुहभवस्य उपरिस्थस्य जन्मानो नागुंफान्तस्य यानातद्देतोः अन्यतिकोड्व निहन्ति अविद्यास मये
मोह रस्येवं लक्षणां मुक्तेर्युक्तिर्योगः प्राप्तिरिति यावत् नस्याः विहतौ अने कजन्मसुलततनुक्लतउ क्षतत्रपकर्माजनाम्
लूसज्ञाना संसारा निरतो केषां नाम मुक्तिः संभवतीत्यादि भित्युक्ति भिरनुपपद्य मानायां तावन्नित्वयेन सत्यापि रहेव पूर्व स्त
पदे विषये कस्य चनापि वादिनः त्वयि समाधिश्चित्तैकाग्र्यं ध्याने तेना नानु चिंतनं ततत् अवद्य प्रपरिहृत अपरोक्षः समाधिः २१
परिहारः सिद्धांतस्यो न स्फुरति प्रकाशते उक्त प्रज्ञायद्याद मुक्तिविहतिस्तथापि त्वध्यानादिद्वारा प्रामवरमात्मरूपसाक्षा

तस्मान्मयि विरोधो माचरणेति यद्वा यो भवतः कथं वा मया मोच्यो रत्नेष्वेकरत्नम् अपि तु मारयिष्याम्येवेति विदीर्यते: अपि गत्वा चक्र
पिगतैवेति पक्षे स्वैंधः अचेतनो मयि युक्तो विरोधः किं न पश्यतीति वा अन्यथा मितिकर्तरि हत्वा नाजितिमकरो ॥ ९९ ॥ ॥ तावकेति क
मलया लक्ष्म्या लसती पत्रपुष्पफलमयी माला वनमाला यस्मिंस्तस्मिंस्तावके उरसि श्रीफलस्य बिल्वस्य तस्या धिफलश्यामलिकुचेनफलकृ
पयुक्तया स्वकोमलश्यामस्य वक्षस्यो यते ऽस्तुरतया श्रियालस्य अस्य अनवरतं स्पर्शः आश्लेषः तेन कंटकितमा संजातसात्त्विकरोमांच
यालया तुल्यं च यया न उन्नतपीवरस्तनया यमिद्विनानो माला पत्नी विलसति तन्न द्विसवरकृतपाबिल्वफलत्वायास्त्रीयतेस्त्र्यन्नापितन
मकमालत्वाद्विशिष्टयालक्ष्म्या विशिष्टकविन्यस्तवक्षस्थीयतस्तुषमो स्तेलानाप्रातिकानमूलस्य स्वेवाकेत् १०० त्यजतरति जनज
नापच्चपये नते भरः कदाचिदपि न त्यजते सर्वं ते चरणगदापत्यत्वात् तलेषु सर्पः नर्त्रान्ते हते उन्नीरत्वं न सुभजास्यं त्वतरकं मलवन्ति

तावकोरसि लसद्वनमाले श्रीफलस्तनि कुचेऽस्या यतेक्रमलयाभवदंगं स्पर्शकंटकितयोलकुचाया १०० त्यजते न जलजेश
करस्तेऽपि हि तु सुभगस्य पिनो ऽश्वैः आनने च नयनार्पितदेवः सेवते कुमुदहासकरोमु १०१ येऽहिरयकस्योऽरिपुमुद्रेराव
लेच कुलस्त्री रचयंच तले हि तुम ... भ च स्तुवयोगास्तेनरस्परहरेश्वसयंति १०२॥ मा दिवो भागं विपन्हितं प्रियगुरु भूव्य दिविसा

मान्हेतुः लया कुमुदहासकरः केरवविकारिणां शशो यस्य सम्बंधस्य अनापि तं नेत्रपरिचारितां तं वंग स्वतया स्वत्वतेयवानयनोभ
वं प्रहे: परमेनिकलंकत्वादित्वन्मुखे सौभाग्यं पिशिन्हितुपियत्वदाननं चगुरुं सेवते त्यजते सेवते उक्लिनसः नयो: सोभा गंपदस्य
चंद्रयोरयापि नागतमितिसच्चातेपाचजनोस्यादिश्लेषकन्यमेण मलपश्यक्रमिरेवदाने नाभ्यनागीतेति आचारकोउजानिगाहा
सकरेतिता ख्रीत्येरः १०१ यदति हेविलोये तमक्रमेण नरस्य मनुष्यस्य हरेः सिद्धस्य चतपान रस्य श्री रामचंद्रस्य हरेः सुग्रीव
स्य च तत्पानरस्य अर्जुनस्य हरेः श्रीकृष्णस्य च संयोगाः सुश्रेरयिनीरिपुहिरण्यकशिपुदेहतुंतपाउबै: रिपुं रावणं देहं तं नपाउक्के रि
उं कुरु वीराणां भीष्मादीनां चये समुहस्य हे तु अभवन् तेन्तनरस्पहरेश्वयोगाः जयंति सर्वोत्कर्षेण वर्तते हेतन्अमपश्चमसेनार
त्रये विगरहरि योगा लब्धनातयोगः सं श्लेषो मे त्रीच १०२॥ ॥ ३३ १९ १५ ५ ४ १

कान्नै॰ २१ टी २२ कमेजाकवीचजलजेणांचजरस्यं चकोस्त्पभूस्थूरंस्वतंत्पादेपालो हृदयेश्वलाणोनेनैव निरवस्थामं मेमांश्छमलान् परिचिनात्स
मुद्रैकापतयासद्वासपंजातस्ले हानेमुद्रद्र पद्व । पिविधोपरिसिं स्य विचार्य हृत्खेमवत्त्व मिस्थितानिं चावस्यं परित्यज्य त्वयैनित्यावस्थि
तिस्मतत्सिं जाकमाद्योल्लसी मूलवसर्वांकुर्वते तिएलाष्टशः युस्यात्पुलकोतिभावः १०७॥ ॥नास्तीति दृष्टिविज्ञाघटपटादिवस्तुना
तयोल्मेघु कि हतेर्माल्यास्मैनैके विधैर्वहुप्रकारैर्वाद्यैः साधारणदृष्येतेः तथाविधैः प्रसादैनमलिपादकसर्वोपनिषकद्वैर्वर्णरोसपर
धैः असाधारणदृष्टेलेयथा अनेकविधानु भिन्नान्घटपटादीनेवाधेन इतिनेकविधकथास्तथाभवेर्विरोधैर्हेतुभिः इदमस्मादि
न्नमिदमस्माद्भिन्नमित्येवं विधेकणलैवनशैतोपमानाभ्यां मिद्रनावास्तु आधारोऽनघटतेनन युज्यतेकित चेभिन्नत्वसाकेतमेवघटस्य
वैः तद्भिदेदपतीतेः कारीतिरित्यतस्मात्तदिति यस्मात्तु कदेतुभिर्भेदस्तद्विपिर्यंवस्तुतमघटते तस्माद् निर्वाच्यमनायविद्या[?]
वस्तुवास्तु घटतेन भिन्नानां योल्लनेकविपवाधविरोधैः तत्त्वदृष्ट्याऽहितविरंभितनतत्केदंमेतदहितितत्त्व विस्मृतेः १०८ ॥

22

[illegible] १०९

एतत्रीहितेत्वज्ञे निनेमानिर्वचनीयत्वादिनाम्युक्तिं प्रसिद्धं तत्त्व "हृदि स्थितेन वाचमणेवर्हणावाविजंभितः प्रकृतीमतः प्रकृतोवा
विद्यमानेष्यत्वेन प्रसाधितः समघटादिरूपोभेदोयस्मात्तारूपभेदवस्तुजातमित्येवंतत्त्वस्यमामाणिक्यसार्पेस्यनुसत्तिर्मिवंचनी
तिस्थितोक्तिः अभेदस्पर्शोमन्मधुक्तिः शतवायोरज्जु तिविरोधाद्भुततत्त्वलोवस्तुभेदाभावप्रतिभासमानस्यचभेदस्यादिचेद्वभुद्धिप्रमा
णिवृत्तेसकलमिदंजगदभिन्नमितिप्रवणसमनोदिक्रमणसंजातभवसाक्षात्कारमुपसर्वस्यानंदघनत्वमेकत्वंतत्त्वदृतिरि
त्केविदितिवोधःसमुदेतीतितत्त्वनिर्णयइतिभावः एतेनतत्त्वमसीत्याद्युपनिषद्वाक्यसंगतिरितिशेषयोलेतिसंबंधः
एषुतत्त्वलंरहस्यपातरहस्यधियावोधव्योविवस्तुभयादेनलिवितं १०८ नास्तीति कैलेत्यागमेदृष्टिविज्ञामरकंडरस्यः मार्के
ण्डेयः वास्तवतत्त्वाद्विज्ञगतिपरमार्थतत्त्वबोधदृष्टैर्वर्त्तमानेविधेनलोकासर्वेऽपिघटपटादिसर्ववस्तुरूपाविशेषए
मिमंएकमेवोदरेरूपोऽपिस्थितस्यात्पुनविविक्तरूपमयंपरं सहितं तद्वर्त्तमानत्वान्नाभावविधत्वात्मानंनविविचन्नमिस्थि

न्कारेणैव विसृतं तमाचीनस्तत्र जन्मार्जितकर्मणां भोगादेव क्षयान्ते थंस्य संपन्ने मुक्तिः मुक्तस्त एवेति सर्वेषां न किंचिदेनां स्वस्वसाध्य
रेव सिद्धांत इत्यर्थः मुक्तिरेतु स्वत्वेव वेति भावः न तावत्स्फुरतीति वा १०४॥ ॥ ऊर्ध्वेति हे विभो त्वं हरिहरीभवन्महत्स्वरूपे ह्यन्तो भवितुं स
न्नेऽरु श्रेष्ठ दिव्य सितदलने तत्र ऊर्ध्वे दिक्षु एवं स्थितं दलं तं विभागो यस्मात् स्वोन्नतं तु दिः प्रकोणं किं किमर्थं मकार्षीः हरिहरस्त्वेनोन्नत्त्वा
दि मध्येपर्यंतं तन्न विसरद्भाव वर्णी ह्यसाधारण्येऽयं भागमारभ्याधोभागपर्यंतं किमर्थं मकार्षीः न हरित्वं इवेति ये ग्विभागा भवे किं नीति
नाना कोर्षीरित्यर्थः त्वरत्वादेवास्य देवतावर्णन स्य कर्तुं युक्तत्वात् ऊर्ध्वदिक्षु युक्तं यदेव हरिहरत्वेन मुमध्वं दिक्षु विभागमकार्षीस्त
हिं नहरित्वेच नरहरीभवितुं तिर्यग्भागं यामिति अभिमः विभवानसि अंशाद्यधोभागे नरत्वेन ऊर्ध्वभागे सिंहत्वेनैव तिर्यग्दिक्षु विभा
गामेव किमिति कार्षीरित्यर्थः एवमादेवयं स्वयमेव परिहरतितन्नु ओ विभो स्वतंत्रे त्वं अनुत्वं प्रतिनन्नुयोगः प्रश्नः न भावितुं न युक्तोऽयं

ऊर्ध्वदिक्दलनाकिरकार्षीः किं तनु हरिहरभवनाय किंच ॥ तिर्यगामिनो नहरित्वेकः स्वतंत्र मनुनन्वनु योगः १०५ आम
कामसृज सितविजगति किं भियन्त्सियति विधिमितमेव पासि च ॥ दभवलोयेमुहुः किं स्वात्मनापि पर स्वरूप्य विनाशं १०६ जा
ड्यजीजलजकोस्तमभचंदान्न पादपाणिहृदये दणदृशीन उत्थितान्विसलिलात्वकिलोलाधोस्थितापरिचितान्परिचिंसः १०७

मध्म्यकारकन्या दोषः सम पौ हि स्वेच्छया पाति किं चिन्त करोति परं किमर्थमेव करोषीत्याक्षेपार्हः सत्य भवनो स्वपोः न स्वलुपरतंत्रः प्रभुधि
यस्तिष्ठा येन स्वेच्छामात्रेणैतत्पाकरोषीति भावः अत्र हरि स्वर हरिविलोनं ऊर्ध्वदिक्षु त्रिलकु चीलौ केर १०५ आमेति हे स्वाम काम स्वया न
सकलामिलाष विलोत्वं विजगत किं सृजसि यद्विनिमित्तमेव तदेहि प्रयोजनमेव किंचिन् निपादिच्चेदं स्वात्मना पि स्वरूप विना सं स
यमविधिश्चेयेन हरलोयमेवतर्हि मेदुर्वारं वारं तेमनरूपेणावतीर्य जन्मादि च्छेप्रायप्यानु भव इदं जगत् किमर्थं पासि च यदि स्वरूपं विनाशं
तन्नोपि न हि स्वात्मनाम्यस्वयमेव पालयति प्रयोजनाभावात् पालनं संहारान् किमर्थं करोषीत्यर्थः अत्राभिद्धः स्वतंत्र मिस्यादिः एवं एव प
रिहारः न सम्यादि स्वपरत्व मेवेति भावः इरपाति रति निरति मति प्रयोजनं संसारनभश्चर इत्याद्यो निरनेरे त्वभावं मन्यमानैः श्री
हर्षेः आमकाम त्यवसेतु क्रमकते तिरोयं १०६ जाड्येति अब्धि सलिलात् उत्थितान्निर्गलालोलास्वभावतः पद्मपलाणि सरोजया

का॰नै॰ उच्चारयंतितेभ्यएवत्वंनामग्राहिभ्यएवसकाशात्पातकिभ्यःनास्याभयतेऽर्थःहरेवादिवरवेभीस्ततर्कात्तदधिकरणाभी
२५टी॰ तिरुक्तिनायेऽस्यातेभ्यएवंभयंपाप्मुभिःप्रमुक्तितमित्यर्थः तेनतुनाकेनापापकारिभयेनामग्राहिणः लोलपापानराःपुनःपुरुकेभ्यः
२१ सकाशात्वन्नामविभ्यतुभयंप्राप्नु वतेन्त्रपितुकर्यंचि न्नुतेश्रीभागवतेमाके स्यपारिस्मृत्यंनलोभेहेलनमेवेवावैकुंठ
नामस्मरणमहापापहरंविदुरितिलोकत्यापोत्यपिपादेनयेनुदिप्रवंभवनामजपमेवकुर्वीतितेभ्यमरकाले पंतोतिविपुवतख्यानि
मुक्तितंत्रके भीतिकेस्वेषुप्रण्णःकृतोतिषहोपासावपिभीरितिसेपादाहित्वात्तिप्रत्यपिकारवेजत्वात्स्नोमृत्यवत्वेपापु
स्त्रीमत्स्यवेतिवालिकात्यत्येकत्वेणयोरितिकेनरितनतोया १९२॥ ॥मृत्युहेतुभ्रिलहेविलोत्वायेविषयेभक्तोजनः अने
केभुमृत्युहेतुभुमध्येवज्जनेनपातान्मृत्युकारणात्सकाशाज्जीतिर्नोहितिभयमपोपयोगेपानेगवतिपथस्मान्वारणान्तेदवज्र

मृत्युहेतुभुजगेन्द्रनिपाताज्जीतिमहतीतिजनस्त्वयि भक्तः। यस्तु लोकहरितैवभवकंठाग्निःप्रयत्नमपि नाम तवब्रूते १९३।
सर्पपाशिच्छिविनिक्रियमाणेमंदिरोदररवाकृधारायेउद्भवंतिभुवि चेतसितेषांशोभनोभयदेनस्मृतेपारा १९४॥

निपातसमयेनस्यैवेभवस्यकंठाग्निःप्रयत्नंनिरंतरंहरिस्मरणाभ्यासवलेनतस्मिन्कालेविशिष्टमुख्यप्रयत्नंविनापितन्नमश्वो
रामकृष्णादिनामुखरूपंउच्चरतिनिर्गच्छतिकत्रनिपातानामारणेसंजातेतितास्मिन्समयेउच्चरितानामोच्चारमात्रानावन्मा
त्रेणमोक्षप्राप्तेर्जन्माभावान्मृत्योर्भयंवैभवस्यनास्तीतिभावः मृत्युहेतुभुमध्येन्यापेनुवादारुणान्मृत्युहेतावज्रनि
है निपातादपिसकाशाद्वैभवोभयनास्ति अन्येभ्योनाहेतोनिर्विवादम्भिमतमपः तस्मान्मृत्युसमयेवैभवकंठाग्निः प्रयत्नमपितन
वनाकृनिर्गच्छतिमाघ्रान्येनेभुमृत्युहरिस्मरणादेवमृत्युभयनास्तीतिसातत्वेउच्चरतिमकमत्वाभावाद्वृक्ष्वरासक
र्मकादितिनतुभावः १९२ स्मरणमाहात्म्यमाह सर्पदेतिहेविभोसर्वथामनोवाक्कायनियमनाघनेकप्रकारैर्निर्धनपापेत
याम्रुचिनिकृत्वेमस्तापिनफलेच्छन्तुबंधककर्मरहितेचाक्रियमाणेऽपिभुवनेसंसारिणांदुर्विषमस्यिपतान्प्रसादकोंतोऽप्येवकराण राम
मादिदोषाणां उद्भवंतितेषांदोषाणांभवतानुस्मृतिर्ध्यानंतस्यावारापरेपराशोधनीजालमहेतुःनान्यःकश्चित्कास्तिनिजमंदिरादरेग २२

चन्द्रवह्निश्चरोदृष्टदंष्ट्रविष्टः स कः अश्वस्त्वमेवोदरेवर्त्तनेसकइतिभवन्मायोपबृंहितत्वादिशेषेणाजाननन्मकमोहयोरंतर्बहिश्च ।
स्योमेयोऽकइतिविवेकमप्राप्नुवन्सन्निर्ययोमायावालकमभवन्निश्वासेनसहोदरेभवपयतन्त्रलोकत्रयं दर्शयामासस्वकी
छ्रेनेविनिर्गतः सकतमइतित्वमेवाविष्किज्ञानी येनाप्यस्यर्थः अयमितिहस्माहरिवंशादसेमस्थलं बालमुकुंदरूपोपितत्वमेवासी
लिभावः यद्यायस्पतवोदरेबाह्यास्सर्वविरस्तदृष्टापामार्कंडेयेनमस्यन्स्वैर्वेिमिश्रमुभयत्वमजाननन्निर्ययोसकइमोऽन्येके [illegible]
रेणुमध्येसकोवाविशिष्टस्तवावलास इतित्वमेवजानीयेनाप्यः कृष्णस्त्वंजानातिस्वयमकामात्वादितपर्थः इतिव्याख्येयं [illegible]
जातिपरिप्रश्नत्वाद्भुतमच्चमं ॥ १०९ ॥ ॥ [illegible] इतिस्थावरजंगमान्नेकं विश्वं त्वहंसाः परमात्मस्वरूपस्तत्त्वदर्शिनापायां
विश्वं अस्तुवर्त्तते अथस्पष्टयोनेतरं सरं वेविश्वंत्वदंशस्य अहोनीपस्य पावः स्वमम्मेवर्त्तनामलयवसद्दाराष्ट्रबालतमायोपि
तस्यणोस्तुतवषा निलतायांमर्षेविष्णमपथ्ययन्कुरहेमावालतांकलयन्तोज्ययरेवासर्वयाभिजगतामवलंबः १९० धर्म
बीजसलिलासारेदंघाववर्थमलमुरत्से स्फुरतिश्रीः कोमरेवतमविप्रसचत्तं वेतमुनिदेसमिस्वयमेव १११ लीलेयाविन
वनामजनायक्लनेनरकयाप्पेकरस्पतेमाएवनरकेरुचिताभोस्तुविमत्तुकणेनरकेभ्यः ११२ ॥ सुतंकलयतोगोकुवेतः त
वेवजठरेवास्तुसममास्ता मितावंसर्वव्यासर्वप्रकारेणत्वे जगतांअवलंबो निवासइत्यर्थः एतेनस्वेष्टिस्थितेलयकर्ता त्वमेवेति
सचितंअस्तोत्त्वपिकृत्स्नित्यार्थः ११० धर्मेति हेविष्णो धर्मस्य पथ्यमयरूपार्थमावेजमरोद्धारं सलिलंयस्याः सासारेतु गंगा
तवअंघ्रौचरणे स्फुरति एवमतत्पान्नस्यस्वदितोयरूपार्थं समलमादिकारणमोस्तथारामिस्फुरतितस्याकामेमदेवतंकोम
त्वत्ततीयपुरुषार्थोपितेप्रसवः सूनरूपस्तत्वमद्युम्नरूपतयाजन्मत्वादधीनएवेनार्थः तथा मुक्तिश्चतुर्थपुरुषार्थंपरमात्मा
रूपस्तत्वमेवपुरुषार्थचतुष्टयस्यप्रसवःअस्मत्वमस्यनदुर्बिधपुरुषार्थहेतुतयाधर्मार्थकाममोक्षानोत्वदुपासिनेवेचितेति भावः १११
दानेसमर्थक्षमपरमात्मरूपोत्वमस्मिन्नदुर्विधपुरुषार्थहेतुतयाधर्मार्थकाममोक्षादीनोत्त्वदुपासिनेवोचितेते भावः ११२
रत्नानीकृतिविश्लोकेः भगवन्नामसेकोमनमाहात्म्यंवर्णयति लीलयेति हेविलोयजनाः नरकस्य भोमासुरस्य नाशकस्य अत्र
पाचयण्णंश्लोकत्रयनारपायागरेणक्तनाम रामविलोऽत्यादिसंत्रासकोतिपरिहासादिनपलोनयावेलासमानेण [illegible]

दाधिप्रभोगाजांकरोतीति सोपि च, पंचविस्वामि प्रसादं लभते यस्तु दधाति स्वाभ्याहर्तां न करोतीति स दंभोपि भवति वाङ्मात्रेण प्रसादं भिक्षुनिर्लि
का॰नै॰ ज्ञा एव प्रसीद प्रसीदेति भावः तत्प्रसादं न लोकेति परो निषेधः ११७॥ ॥विश्वेति हे विष्णो प्रपस्थावरजंगमात्मकतया कृतविश्व
२१ टी॰ स्थावरजंगमकारिन् विष्णो अहं ते तव वाङ्गतं सामर्थ्यं विना यज्ञं तत्स्वरूपं वाञ्छाश्रद्धये तलोपरमात्मत्वेन हृदि मनसि विचिंत्य
२५ तं परिमात्मरूपं अपितु अस्मात्कारणात्यो यत्सावधानस्य च महीयत्वात्सर्वे भवाङ्मतमतो हृदि दिवा धारयितुं न शक्नोमीत्यर्थः
यद्यपि तत्सामर्थ्यं महत्त्वात्परिवि यद्दल्पमेव धारयामीति वा युक्तमेतत्तेय स्यादृशे इः अत्रि केवला जनैः कांचनाद्रिमपि न त्यज्य
स्फुरदुरुसुवर्णपरणानि लावोपिमन पातधारकलीभूत अत्यत्पीणं निजंघी रस्वीय वस्त्रे किं परिमाणं हृमनस्याने वधाति अस्मा
मर्थ्यात्तत्या सकलगुणवर्णनाभिला ॰षे समत्यपि सामर्थ्याभावात् यन्मात्रगुणवर्णनाकृतेति भावः इति स्तुत्युपकारः ११८।

विश्वरूपकृतविश्वविकल्पे यत्तवैभवाङ्गतमतो हृदि कुर्वे हृन्मनस्यति किं यदि जन्न गिरेकां च नाद्रिमपि गात्यदर्शिः ११९ इत्यु
दीर्य महोरिंमति संप्रज्ञातवासिततमः समयादि भावनावलविलोकितविष्णुः प्रीतिभक्तिसदृशानि चचार सः १२०॥ ॥

२A

इतीति सकलः हरिंमति इत्युक्तप्रकारेण उदीर्य प्रसादं संप्राप्य द्विविधसमाधिमध्ये संप्रज्ञाताख्येन समाधिना तत्र वासि
ततमः अतितरां वासितमनाः तदेकताम : समयात्‌ द्विजातः अत एव भावत्वेन संप्रज्ञातध्यानवलेन विलोकिते सा सा
त्कृते विष्णो विषये प्रीतेः सदृतस्नेहाः भक्तेश्च सदृशानि योग्यानि कर्माणि आनंदतांडवगीतनृत्यादीनि चचार तु कर्तुं शीलमस्य
सः यदुक्तं भागवते शृण्वन्सुभद्राणि रथांगपाणेर्जन्मानि कर्माणि च यानि लोके गीतानि नामानि तदर्थकानि गायन्वि
लज्जो विचरेदसंग इति एवं संप्राप्य प्रतिमादि साकारध्यानेन विष्णुसाक्षात्कृतेति भावः विष्णुरिति पाठे भावनालेन विलोकितो
विष्णुर्येन सः अत एव प्रीतिभक्तिसदृशानि चचार स्तुत्ये कश्यपेपि विष्णुप्रीत्यर्थं भक्तियोग्यान्युपदानादीनि ध्यानसमाधिर्द्विवि
धः संप्रज्ञातश्च ध्येयध्यातृभावयुक्तः साकारध्यानसमाधिः संप्रज्ञातः सर्वविषयसंवेद्यभेदविलोपेन निराकारस्वप्रकाशपरमात्म राम
दलस्तरणन्मसात्म्यव्या ॰ न समाधिरसंप्रज्ञात इति योगशास्त्रं १२१॥ ॥ ॥ ॥ ॥ । २५

दृश्यम् इत्यपपाठः पुनः पुनर्मार्जने मे विद्युज्जस्के [illegible] मध्ये येन रजः पुंजाः [illegible] तांपो [illegible] भवति तथैव सर्वः
भवद्वस्तुस्थले देव चित्तशुद्धिसंपादनद्वारा नैर्मल्यसंपादनेन मोहहेतुरिति भावः शुद्धो तिपाठे चेतस्येव भुवि स्थानेत्यर्थः संमार्जने यो धनो
स्मात्संकरो वक्रस्तत्पोऽस्य मरः ११४ ॥ ॥ पुनरपि नामांतरापेक्षया रामनाम्नो माहात्म्यमाह [illegible] तैस्तैर्गुणैः संतोति विशे
अ षाकारेण विशेषेण असमदादीनां ज्ञानानां विषये बुध्यगोचरे मध्ये [illegible] सहस्रनामसु मध्ये रामेति नाम गुणानां धाम स्थानं यद्वा रम
तयनामगुणानां स्थानं अस्मानेव विशेषेण तत्र एव तत्र निर्गतिति [illegible] प्रमाणं यानि [illegible] येन [illegible]
[illegible] ये धियम [illegible] वलभद्र [illegible] भवति [illegible] स्याद्धेतोः [illegible] येन [illegible] नाम [illegible]
[illegible] अनेकजन्मसु तत्स्वत्वे [illegible] तत्र प्रियतम [illegible] यत्तेन [illegible] नामगुणस्थानानि [illegible] तथा
अस्मदादिविषयेऽपि विशेषेतामनामत वृथा मगुणानां अन्यबंधिभवं तेवस्तु कस्मात्स्य [illegible] ११५ भक्तिभाज
मनुज [illegible] भास्करेण उरु वीततमस्कं अर्पितेन मम [illegible] लोचनेन विधुना विधुनासि ११६ लघयन्नेद [illegible]
मस्मिहाविधिनिषेधमयीयः दुर्लभ [illegible] मतपसापि गिरेवत्वमसत्स्मरदिमिदुरलज्जः ११७ ॥ वाणिवेनापि राम रामेति राम नीत्या
दिपार्वती प्रत्युक्तां ११५ [illegible] हे नाथ त्वं भास्करेण सूर्येण याम्यदक्षिणयाद्दृशा [illegible] तिभाजं मामनुग [illegible] प्रसाद [illegible] पाते
त्वाथो ततमस्कं [illegible] उरुप्रसाद [illegible] अस्मसकला [illegible] विनाशयस्व [illegible] सूर्येण [illegible] अर्पितेन
न प्रसाद निहितेन विधुना चंद्ररूपेण [illegible] लोचनेन [illegible] मम [illegible] [illegible] विधुना [illegible] शीतलत्वात्
धपांतिः [illegible] प्रसाद [illegible] विलोकनं कृतार्थं कुर्विति भावः ११६ [illegible] हे [illegible] यो हंस [illegible] वेदना [illegible] विधिः
नाश्नाम [illegible] हन्यात् [illegible] त्रिनिषेधः [illegible] रूपा [illegible] विचना [illegible]
ह: प्रतिहिंतलेघये [illegible] कर्तव्य [illegible] सोपदिष्टं [illegible] कर्तव्यमुपदिष्टं [illegible] दासं लघयन्सि व
[illegible] मनुचित [illegible] प्रसाद [illegible] प्रमोदित गिरे वशा [illegible] यमानः [illegible] लज्जा [illegible] एक

का॰ नै॰ मनुप्राप्य मदं स्वयं तु सर्वः प्राप्य मद्बलं स लतानीति विस्मितं सर्वैः प्राह... क्वचिद् गिरां लतिकाभिः मेउ गितं चामि तिष्ठ मितु स्थवरम् १२१।
२१ स॰ भीमेति तस्यो नु नलमामास्य तेऽहृणावेन रं भीमा मज्ञावित स्यां के मध्यास्तको रृणोऽहृ नागोर्था दि देवतानां भक्त्या योऽडकोयना रत्नाय
२५ यात पाप स्यो च मुक्त्वा वति समति स्वय मापि मुक्त्वा वतो ऽन्नं तरं च भक्षणं भरेल म्यलं कारवाहुल्येन यो तिमते गो रवं त्रालस मंगंप स्याः
स्याभूष णवाहुल्येन अतिभार यथा वा भक्षणं भर म विवो वत सम र्थ्यं अतिमर होणा नं दन निर्विकाकी रृषं अं कं कुरि ता सम्यगुदिता
न सरिता मैया लिंगनवां छाय स्यमान्रृ सोम भ्योम ध्ये शोय त्युदि ये प णा विष्णि रासतो नला सा याल दं के सम्पाविशादेति भावः
अपि दैवं नल दूषणं गावेद या सम मुच्चयार्थः पतो भुक्तवती तिपति ग्रजाजातिः पृथि रि पुष्प प्र्यमिति पाठे भीमी पर्शं जात सात्विकतो
मां चं तवालिंगने युच म भय य त्य भरा तिभरे त्येव पाठः साधी यान् पाठांतरां चिं तेऽस्मिं के मापि पीड स्या सी मिति कर्मत्वं १२२ ॥ ॥

ताम स्यामदसिततिविं वि पाक चेद्यो: स्पष्टं शालाडुपरि णान्तु चेत छद्मकीर स्य कापि करवारि रुदेव दंतीसों दर्प पुंजमिवपंजर मेऽक्रमा
ली १२३॥ ता मिति कापि त निदृ श्या म मात्मपि सुंदति वा ममाली सखी तां भैमीं मानुल सी कृत्य प श्चात्त मगात् जगाम कीदृशी
कीर स्य शुकस्यैक पंजरं करवारि रुहं पाणिपद्मेव दंती उत्तेजते शुकस्य माता नेतां मधुवर्णादि यरितत्वा स्वंजर स्ये वक्षाम निसौ
दर्प पुंजमिव एष्य करे पंजर रूपेण वहंती तिसंबंधः किंभूत स्य कीर स्य मसित स्य पर्यु विंबी फलस्य विपाकः परिणाम स्तद्रूपं वेच
यं स्य अति प्रियभक्ष पर्युफलमेव यदीयं चं चुाकारेण परिणत मिति यावत् तादृश स्यां तिरिक्तं चं चोः तथा स्य ष्टसर्वथा शालोटः अ
परिपक्व यत्किंचित्फलं भुक्त विंबिफलमेव वात स्य परिणतिः मति नी लप्ता तु स्या उचिता त द्योग्या स्तम्भुत्या अति नीलाः छद्मनः प
क्षाः पर्यस्य अपक्वा नि श्यामानि भक्षितानि यानि फलानि तानि विंबी फलान्येव वा तान्येव वा यदीय छद्माकारेण परिणतामीति
यावत् तादृश स्य अतिहरित पक्ष स्य परस्य चंचुत्वं नीलपक्षत्वं च जातिः पाठित शुकादि पंजरादि धारित्वा: सख्याः अपि ना
यिकानु गमनं जातिः भौजे मानं तरं पाठि त शुक सारि कादि प्रागल्भ्या गीत स्य च श्रवलेनन त्यादि वो स्तणेन दक्रीडनेन नाम विशे
तिः अमे फले शालाटु: स्यादित्यमरः १२३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ राम २५

95

विवेति एष नलः प्रह्वः सन् द्वारेण भोजनगृहं प्रवेशनमत्र त्वगृहप्रवेशो न जातिः किंभूतः विधिप्रपालिर्भुवनां नितान्तसंबंधिवस्तु
गोभ्रतिलदिरं एवा द्विवर्षस्येव शीलः तस्या पात्रसात्कृतं विधातपोऽस्त्र तपःकृतपन्नभ तत्रा ह्याणां धौनेदेयं कृतपित्रन्तु केवोनिस्यश्री
ग्रन्थपापितपक्षसर्वयोक्त्वं येन तथाश्रयमात्मानं देवश्यादिषि स्यश्रद्धोऽस्य कर्मानुष्ठानजन्येन पुण्येन भुष्माभिना च प्रदिक्षु
स्त्रीभेदेषु धावि प्रसृतिविस्तरूपनारायणं परिपश्यन्नुपस्थितिस्तत्र येनेनतेपरितो व्याप्नुवन्ति तत्रसः सन्नत्र प्रकारं कृत्वा तिस्पृशस्त्वानं प्रसाद्य
कृत्वा भोजनार्थं गृहं प्राविशदिति भावः हृद्वेोकृष्यो द्वेषपिप्ये रसमयः पात्रमादेयेत्रोवनितिस्मा तिः १२०॥ माध्यंदिनादिति सवसुधासु
धौम्यभैचंद्रे नलः माध्यंदिनात्मध्यंदिनेन विधयात्तेविधेः अनुपश्चात्पंचमहायज्ञनिर्वपणानन्तरं स्नात्वा स्वादितः अमृतमयः पा
कसंपादितं भोजनादिना अमृतरूपः ओदनस्तेन धवलितं तुल्यमभयो देवैः त्वोमोदमानः स्वात्त्वादितोन्नमृतमयः ओदनो येन

विधिप्रपालिषु प्रवणं वस्तु वर्षीयान्समात्कृतपित्र कृतकृत्यः प्रेयसा द्वारेद्वारोभूतिप्रकृत एष धारणं प्रविवेश ॥ १२०॥ माध्यंदिनादनु वि
धोर्वसुधाविवस्वादिताऽमृतमयोदनमोदमानः भैमीचमन्नियमविहरितिवेजयंतं वेश्म स्वलं निजरुचौभिरलंचकार ॥ १२१॥ भौ
मात्म्यमापितलदेवतभक्तिप्रजापतेश्च भुक्तवतिभुक्तवतीतनो तस्यां कमंकुरितनसारिरिषुमध्यप्रव्याप्तस्तभवनमभ्रराजितनालसा

अतएव मोदमानो हृष्यमानो हृष्यमनः एवंभूतः सन् भैमीयन्त्रैस्या सहपरिहासविलासं कृतवांस्तां रर्वंश्च यच्च वा सुधास्त्रेणयनस्थानं
भाव्यां कर्तव्यमित्युक्त्वा अनुत्पराजम सारासुपर्वदिव्यस्थानितले त्वनुक्तमङ्गलभुवनं तत्र यात्रपत्युत्त्वात्तशोभासाम्यात्त्वमेवविहरितोनि
केलीकुलेभ्वैजयं तेन तुल्यं वेश्म च लसमासादस्वयं प्रदेतं निजरुचोभिः स्वीयकायकीरलेच कारभिः तिभेजनं कृत्वा तेषां सादमाकृत्वोनिति
र्यःचंद्रोपयुदयम्ब्र्यारकादितम्प्रेयोदनो हेमेनमोदमानः सुधाश्लोकं मकुलनरुपंधावांकर्लमानत्वाउभ्रुसन्निहितवेजयंतेमावांश्च
मानमचलमुदयाचलेनिजकिरणैरलंकरोति अथचविश्वमिति विरोधादाः भूर्यंचंद्रोहिमपंदे यदिप्रभावमध्यंदिनसमभानंतरं अ
स्ताचलमेवकृत्विमिरलंकरोतिनतुधाचापचलेत्र्यपंतुचंद्रोपिमध्यास्तंनरमविभावपवलमलंचकारे नात्पूर्वमिसार्थः विरसानिति
पाठे एवं दव्यतःस्यात्वादिमसर्वेभोगदेतंयद्द्रतं क्लेतद्रूपेणोदनेन मोदमानः सर्वोपयेवम तमुदयाचलंविजदोषिमिरलंकरोति

का.नै.
२२ टी.
२६

साइति सा विपंचीध्वनावंस्यविलासी गीतज्ञाह्वेनुः अस्तिवल्लाकासौ दृष्टा शिरोमणीनां च समस्तोमाकुल्यस्य भूमिस्थानसंता
म्भैमीत स्यामस्तुलाधिगतये साम्यप्राप्तये स्वयमपि पर्वे तं प्रकारेण नाद धौम्भतो मैमीस्वरतुल्यत्वेप्राप्तये यत्नस्वैरैः सन्दूहिनिः
सममात्सं व कृत्स्नासीत स्म यच्च भैम्यासाई साम्यप्राप्तये स्वयमेवा सुष्ठुपाश्रिलावं गत्वा मत स्म यो भैमी तेसा स्ये स्वाञ्छदाश्रिलाव
संतेन भवितव्यप्राप्य स्पष्टानाप्यधम वदु पिलो कमुले स्फुटं दोषे प्राकृस्वं एतत्प्राप्य स्य चपरिवादे वीणा वादनसाधनतद्
पमविनयप्राप्य स्पष्टानाप्य घुयो वदु पिलो के परिवादिनी ति विदितास्रोतापरिवादयोगात् परिवादिनी त्यस्य विशेष्य तद्दूषयैः स्म
यच्च वीणाकादनसाधनस्य स्यास्य सतन्त्री युक्ता वीणा परिवादिनी भैमी नो भया विपद्यते ति न्यायेन सर्वैमपि लोकं दुहितां प्राप्ता
पनः पिपीत समस्य सुरस्तास्यागल्यं ते पानं रंशाकमानेवस्य मति मासतीति भावोन ह्मोकार्थे हितुतयो या पेड़्यपरिवादः कलं

सायद्रता विलक्लागुणसमभैमी तुलाधिगमये स्वरसंगतासीत तेषागमावलिनयं परिवादस्तलोके पुनापि विहिताप
रिवादिनीति १२७ नादं निषादमधुरं तन्त्रमुञ्जगारसाभ्यासमागतनिभ स्तनकुंजरस्य संवेरमीव ह्नतसम्प्रतिमर्दकं पा
वीणाविचित्रकरचापलभाग्भवंती १२८॥ के स्यादीणावादनवस्तुनीति विभ्रः १२७ नादमिति अवनिभ स्तनकुलांवयस्त
तनुंजरः शिवस्तस्य न स्पस्य स्याभ्यासमागम्य समीपवर्तिना साभ्रंयो वीणावाद्यस्त्रपरमाति नादस्वरेण मधुरं अवतं नादं उज्जगार उद्
र्णवती किं भूतान्हतः सम्प्रतीना प्रा वंशा लिप्रताना स्पद्रुमादी निम रद्रंति नि नाद मातंकेपः कं पितः स्वरो यया हृतः सद्द्युति मिं यथा
तथाम र्दं कं वीणा या एवमुपरि तनभागे कं पितः स्वरो यया वीणा धंद्वमसग्रांगुलि संयोगाद्विनाद स्वरो जायते ना दृशो म्रात्हतः
सम्प्रतीनां गतादि पानि विदितं स्पीतन पास्तवविदं मर्दनिकं पो यथा वातव्याधि विनं करवाणपलं नानाम स्य स्मारो हाव रोहपद्धक्रम
णस्त्रं गुलि ग्रान स्पर्शव शेन वादक पाणिचांचल्येन रमणेन वा ने कस्थाना वस्या चलसतं स्यासामे त्येन भर्त्रजे तो निषाद
स्वधावल लितादि संगलगोत्तम करी चकारेत्यर्थः केवलं सर्वे रमीहस्तिनी व सायि स्मव निभस्तवसः कुलं वंशो तपतिस्याने यं
स्पना दृशस्य पर्वत स्यम ववस्मरहस्तिनो ऽपि हस्पाज संवंधिनो वाहस्तिनः समीपवर्तिनी सकामा तथा जाति स्वभावात् हृतः

26

राम
२६

कृतेति एकासतो पिकेन कोकिलेन सह उपदिष्टा वा तां भैमीं अवर्णत् अनुल्लसी हत्यजगाम किं भूतेन पिकेन कूजया मधुरा
यमानेन सदृशात्मानं भुवनेषु निःक्षेपकेन कुहूशब्दं कुर्वता तथा वक्तुलोभ यान्नूयः परिपाल्यतीति मा कूजत्वं न स्मितीमा न्वेषिभूते न
अत एव विशेषणं कुहुरिति पदस्य तेषां पदार्थस्य तत्सदृशा च्छ स्यमानो स्यात्पस्य चानिषो ऽन्योन्य संबंधो मन्नताद्ये नैव स्य एं उम्मे
सायं कुहुपादयोगित्वात् कृतम त्वाच्छ अनावाविविधेपकू कूपदार्थयोस्तास्मान्नूपे तोति यमनन्तः मासा वासामपि कृतपदस्तैवेषि
नो मया स्या भवति अत एव कुहू शब्दवाच्या च तथा तियेक तिरश्चो नैकरेयतः स्फटिक दंडकः कृत्य दंडः मन्नवनितेना स्थितेमत तामः
दापिके न मदो न्यतेन दंड इति कृत्स्ने इति कन्कृत्यो दंड इत्यर्थः २२५ पीयूषा रति याः भी मभुवो मे ध्याः वयस्याः सत्वः कलनावि पिधुच
तुः स्वरि कलाकं तं मुदे येमैच्या एव शिष्याः नयोः वीणायः मधुकणात कोकिलामधुरमानं स्य येमाकार प्रयोगाः ताः गंधर्व राजो वे स्थाय

कूजा भुजा वदू सपचिति नमीमा स्यं कुकू पदपदार्थे मि यो न्वयेन तेन कूपं न स्फटिकदंडक वनिर्नैकाता मञ्चवर्ण पिके
न मदापि के न २२४ शिष्याः कला विधि भुमी मभुवो वयस्याः वो गामय भुलनव केगिलिया प्रवीणा आसीनेन भुवनीय वितुसु
भुस्तात् गंधर्व राज नत्तु जा मनु जापि रजं २२२ नामामभा सतकु रंग रूपा विवेची किं चित्रुरं अलि नदिः कलवीकलीनां मैमी
नया मधुरं कंठ लता पके ठेण ल्यापितु मनव मपमतिभावनीच २२६ ॥ मु स्तयात कुजा न्यस्याः नेत्रा पासा दस्यामीमं एनम कुजा
पिता जं नलं उपमीता यि ठेवो तायो पगन्तुं मधुः उपवीत नित्तुं मत्स्यायति नीच वर्णवत् २२९ नामानिति नामं कुरंग इत्यांवि स्याव
मुकं न्याभी विये वोता क्रमा सन भृकुंभे किंभूताकि चितुरं इति स्वमांभसेम ये कलिता स्यं गौ कूलानि कलामं गोरसं दृश्य स्थ
तैवली वि नेवाभि न्यानि प्रदिता कामकू लीस न्येम मधुराम्य कू रानवि शे वो यथा न्य मए वो म्मे दिते मैम्या न्यथानि वंचनो यमधुर स्वर
भुलायाः कंठ लताया: कं ठ उप कंठे नि कटे लोला पिनु न्यास्याः भारत्या कृत्वं कं नुभ न्य मे प्रारंभे न्यम नि मान नीय प्रीतेभा रदि ते नमः
प्र ठेक म्मो व्यधि कवि धस्य भुरस्तः ज्ञानिनं वा म्प पठ्यत्वाद् पाद्यः स नवष्ट मे दमन भाषे तेगाय तिवे तिलेगी न विद्या विद्या मे ध्ये
ना तिमध्यमं ज्ञायन प्रारंभे कालो मारवे यंति का क त्वादि संगीत शास्त्र रत्नोते वं कामकलीके तिन यत्नेन स्व तिकर पात्रयितुं शक्य

का॰ नै॰ २९ टी॰ २७

इत्यमिति यदुक्तं तदेवाह अस्माकमिति यद्यपि अतिपाथिता मितिः अनायथोसो अतिमतियुवां अस्माकमुक्तिभिः गायारूपाभि
रेव अस्मद्भ्यचनाभिः अस्माकं तु उक्तौ एव त्वानार्थत्वे अवस्य एवज्ञा स्यम एव तथापि वयं युवां त्वमदे स्तु मए व हि यस्मात् भवद्गा
नागवसरे त्वाव का द्विवचनाव सरे सत्याभिन्नवचनात् अस्मा मण्ड्हेतोये लावत् अयुक्तना नार्थं अत्यल्पम पि अस्मा दीयं न वधारित
मेव न स्यात् अज्ञातमेव न स्याम्मास्तु इत्यर्थः तस्मात् त्वमेव द‍र्शना यांभि सामा णयां अय मत्तानो वदुजम इति ज्ञात्रु मयेभसिद्धो
भवति तस्मादृशी यामइति भावः इत्थं वीणा निवद्धां घर्थे उनी अवर्ने एकोन्ववदति त्यर्थः एवमुक्तस्त्रा विशेषं एले नगौघ वंशजी भि
त्वमोद्वयंपरिहृतं २२१ अथेति साम अङ्कुवा हिमाचल सुता पार्वती गौरी वीमुखादि सर्वपक्षी रेः पुभोगे स्वअवित नस्य राजा चंद्रः
शिखामणिर्यस्य चंद्रमौलेः अंकभुवि उत्संगदेशा वर्तन इति शेषः प्रियलमत्वात् त्वं चमयि भोमण्डनीचेद्रनाहि सोगे मे नो दस्य राजा शम्भु

अस्माकमुक्तिभिरवेष्य एवं वक्रोक्ति गर्भ युवा प्रतिभागी सम्भवेत यापि ज्ञानं द्विवा अव सराव च नाइव दस्या मेलावदप्यन
वधारितमेव न स्यात् २२९ अथेड्वां कमुवि राजशिखामणेः सातं वा स्य मेआ स्य सम अ अमोयं यन्मावलनाविदितस्य
भर्तुरत्नादि जन्मनि सतीमवेतो समभेदः २२३॥ कुरुभोः येदृत भस्या स्यामलस्य उत्संगदेशो कौसे इत्यर्थ मः पादिपारेउ

विनाषार्वेत्याम देशस्य च तव मलस्य एतु कन्यायाः राजशेखर स्य च अयो न्यायं वेषः समुचित एवेत्यर्थः अथ च सम स्तुल्य
योपातयोः संबंधः तथा स्वयोरपीत्यर्थः अयवाय शाहे श्लेष रूपः संवेप स्तुल्यः एवं यद्यपि कृत्स्नः समस्तप्यापि सवुन मे
कोहिसरणत्वं यत्वाक पालस्येंद्रस्य वलानो एान्ये मणकोभवनं तथा कलितस्य रत्नात स्य राजत्वा दिंद्रो णात्वेन प्रतिष्ठस्य भ
र्तुर्लस्य संवंधीनी अन्या० पाशिन्यपि जन्मनि भवतीस तो पतिव्रता अपि यान्न केवलं मर्त्ये वलिं तु जेन्मा नारे पि त्वे सस्यैव
अन्य पात्रापि सती त्वानुपपन्नेः पार्वती तु भेस्तकपालस्य कलन यान रेण रणाया कलितो विद्विते नेभवतीति अकपालना
कलितत्वात् इ एणापिनभवतीति नाकपालकलेनाकलित सुत्स्य कपालित्वेन स्यात् स्य भर्तुर्मरेण स्यसंवंधिनी एवं जन्म
निदलापत्यत्वे एव सती न तु हिमवद्पत्यत्वे पीति महवैष अर्थर हस्य स्तलस्साच उक्त श्लेषसाम्यत्वे पिपार्वत्यास्तवर्किंचिदे

राम २७

सश्रुतिशिरःकंपाकृतः सशब्दः शिरःकंपो यया: तथा नानाप्रनामकाश्चं श्रुंगारं उन्नाउ वंभं मानासतोलनं श्रुत्वा स्वनि पाद्गतो
मतः इति णास्त्र मामात्यान्वि पाद्स्व रेण मंजुलं नादं उक्तिरेति चापलमाग्मवती यथि पाठः स्वंवकर्णयोरभिमुखोरिस्वद्विरूलेनादं त्स्मिलुकि
ज्ञातित्वाद्वीय १२८॥ ॥ आकृष्येति ब्रह्मणोध्यकोनां वीणानां श्रुतिलेश्रांतरं सारंभे प्रभागं आकृष्यतस्याः भैमयाः कंठनालं श्री
वादंतुः किं अस्य सर्जित स्वरं अभिवितु मे अभ्यास्य स्वयंतदोषं कंठनालं स्वरं च्यतामद्भुत्व रसकलं वीणा सा अनिर्मितत्वादेव भैमीकंठ
स्यम धुरत्वमत्वं ज्ञालमिश्रपणेः किल यस्मादेवं तेनैव हेतुना हृतसारत्वमेव वीणा श्रांतं इत्रलभावं गंभीरस्वरत्वं लक्षणं याम् देवा
न्दत्वे मवाप्य हीणा अभिमुखा जितेत्वं वीणालये भुस्वरवि श्रांतिस्तथा सुभ्रम ऊनाम सुविषये कोणं वालोलर्भनुःप्रहथाकारं वीणावादन
सांयत्नाम च द्विकर्ष इति तसारो भ्योतिः सारत्वेयीत वीणादंडमध्यगेन लरलः सन्नू आलयेषु गूढे भूको एकं अभागद्वयंस
आकृष्य सारमखिलं किमु वल्लकीनां तस्या मृदुस्वर मसर्जि न कंठनालं नेनोंतरं तरलभावमवाप्य वीणा हीणानको णमचु
त्किमुवालयेषु १२९ लेदपति श्रुतिमपरन्यपाचाट गाम्य वीणास्तथा अनुरति स्फुटवर्णवंधम इत्यथ यस्याव सुमति रतिशर
लोकस्ताः कीरः किरन्मुद्रमुदीरयति स्म तिष्ठः १३०॥ योजस्या नन मंचति णु कलेलं द्विरूस्य वीणादंड स्वरोति गंभीरः यथा
स्तत रोभवति मधुरत रं वीणा झणणति स्योति भावः वीणा स्वरापेक्षयाभैमी स्वरस्याधिक्यं येते नमस्वितो वीणादंडस्य सच्छिद्रत्वेन निः
सारत्वोक्ते वीणा द्विवादनेकोणे प्यच्छेद्रप्य हस्यवेतिविष्ठः १२९ लेदिति अपकाकुतस्मिं रमणेन तरंधमं राजकद्यानो वी
णाः तयोर्द्वं पतोः श्रुतेनांकर्णा नां सप्रभ्रिन्यम तलुल्याः भैमी स्वराप्रियस्तु लिका विरमेः चाटु गाथाः श्लोकानन्तवातेन प्रकारेण अ
ति स्फुटोव र्ण वंधः तंत्री विनि व सा स्वरविन्यासो यस्मिन्नतथात थाजगुः प्रथाये नप्रकारेण बहु मतां श्रमेण रतिश्रणावा भैम्याः श
कः मुद्रं हर्षं किरन् श्रोतॄणां स्वीयमुदादयन् विश्वाः सर्वाः तद्वर्णमात्रा दिसहिताः गाथाः अन्येव स्वस्याद्वेरीसा उदीरयति स्म तिर्यपो
निः प्रकोपियेषाम्भवम भावे ण सर्वामपि गाथां अनुक्षितुं शक्नोतितथा तेनो भूम्फुत कलरवेघन नभैमी ननलस्तवकथा को
नवीणा स्फुटं गायंति स्मतिभावः एतेन गंधर्वराजकं न्या अंकं वीणा प्रावीण्यं शुकस्या निपुणनाति एयश्च नल्वि ते तः गूढे सक्ताः पक्षीम

ग

का०नै० २१ टी० २८

दत्तइति जनितानि सर्वाणि कर्णयोर्द्विरचितानि पत्राणि येषां तानि मकरध्वजाकारपत्रवल्लीलिखितानि यस्यां सा यत्र वल्ली विरचि
तानि ताभ्यां सह वर्त्तमानः सालंकृतः सालंकृतः सालंकृतः एतेन तां प्राप्तिः सालंकृतः सचासौ विरूपश्च स एव वदनं यस्याः सा
तुंगस्त्रपिक्वदना इयं तन्वी स्तनयोर्भारेण मन्दा यजयं दत्ते एवं विधं मे मोदर्शनेन कामो विनाशमुपगतो मत्पक्षः अयञ्च कामापजयं
दत्ते एवं विधमे मोदर्शनेन वधीकृतस्त्वं कामेन जातःसेत्यर्थः यद्वा कामकां तामसि तो जितो मत्स्यकेतुः कामोयेन तत्समं तत्रत्त्रभेमा
विषये मुक्तिः एतत्करोत्येषभोगः एतन्मध्ये उद्भासो विद्युत्तस्य वर्त्तमानस्य दुर्बलत्वं अतिकार्श्यस्य फलं परिपाकः किमिति
प्रश्नः संभावनायां अतिसंदेहस्य तत्वेनेच्छरीरधारोणमिति कृशोनु उदरं मलीयकमेव मयोजकमिमस्यैः अयञ्च मध्यदेशाव
र्त्तिनोऽतिकार्श्यस्य फलं तदेव यदति सुदृढस्य तनवांतरम्भुक्तिर्नामे मुख्यैः कामेनतनवनिजये एतन्मनुत्वचेदस्य सा तन्त्रं १
यत्वा तस्याः सितंत्र अयञ्च कामेन जितमिति कामस्य जयपदानेमानी कृताः ईं उवदनाः स्वयं त्योपयंता अपि हि कामेन

28

दत्ते जयं जनितपत्रनिवेशनेयं सा स्तोकहेतुवदनायतन्वी मध्यस्य दुर्बलतमत्वफलं किमेतज्जितत्वतवमन्मितमत्स्यके
तोः १२५॥ नलो भैमीं वदाः कृतइतिजयमेति एवं सत्यपि क्रोधात्याद्दिनानजितः कामोयेनतस्यतत्र अन्यस्मिन्भैमीविषये
वा विवादविषये योभोगः लब्धजयं कामेकरोत्यासतत्जयेन दीयमनयं भैमीनृपेवातिषयेतं भुंक्ते नतदुदेरमध्यवर्त्तिनोका
र्श्यस्य फलं किं रमणीयकान्तिशय्यातारि सुमशालः सन्नजनः पदीयम विषयवलाद न्यायेनैव भुञ्जे इ इसपः अयञ्च मध्य
स्यानो मध्यभागो दुर्बलतमत्व सारान दौर्बल्यस्यानि यंतु मसामथ्र्ये स्तस्य तत्रजयप्रविवेहणशक्तत्वस्य वा फलं परिपाकः कि
मिथ्यमितिसंभावनायां अत्रापि विवादपदे सालि वाहनेसत्वाजयपत्रं दमभरः सरण्के भैमीजयपत्रं दीयतेतन्नतिर्णये हतो
पि मध्यस्याप्येद्दुर्बला भवतितन्हि पराजितोप्यकोलभ्यजयमपाप्तितोयं तिरस्कारं तदीयं विवादपदच्छेत्रादिकं बलाद्
नेकं स्यमव्ययासा तिजयच्छेकंये वमपि जितो भवति तत्र पन्न हन्तु त्तेभैमीसा मध्यस्य भगवन्भुक्तिं कर्त्तनीमयोपर्नाः सा
लं तेतितन्नसहतितुल्ययोगइति कृष्णे सो मध्यस्ता रिति षण्ढि पदे सा सा दृशगेतिनोक्ता १२५॥ ॥ ॥ रम

२८

एषेति एषो मे मीव स्य वन्ते विरतिः कामप्रियेति स्फुरति अपितु नव स्यापि अलं यस्याः एत स्याकांतिः काम्यकांतिः रतिः काम प्रियां सते
अयन अनुरागं प्रसते पोऽस्त्वपि अंगजत्वात्कांतिः पुत्री इति अवतन्तु त्रीसा पस्मानदी सेयं रतिः कस्य वाच्यतस्मि मृतिः स्यात्तकस्यापी
त्यर्थः अपवात्वयापि विपये अयन्ते एव रसमेव विना विन्दत्वेन नत्ती यने त्रेण रक्तिनो हतः न नीकृतः निर्जरत्वेन देवत्वेनासिको
मरस्वरूप आपुष्पेध्वां मार्गोय स्पतादृण समेव अंगजस्य कामस्य मेपायन पस्पादस्याक्ति मयं कामे शते से देहको वा तनो निरपि तनु
कोपिकरीति कामस्यारूपमाहृष्य त्वात्से देहमेतृणीति रिस्य पः आप्ये यस्ततकेऽगजाकांतिये स्मतो रतिः सा वापि तनु नस्त्रीसा कामस्य
स्त्री तस्मात्त्वपि काम मेसपायं कोपि नवकरो तीत्यर्थः इति न लूप्रतिनक्वचनपुकेनम नवादीनिवा रतिकामान्याना पिशुचा मति तनांसुद्दा
विति भावः नैपलेतिसेवेपेतितैन्ष्या मितसूक्तिनेवये एवंमेजामम १३३ एतत्मिति देहलत्वेएतांभेमी विभ्रतस्यांकेयारयन विभासि

एषा रतिः स्फुरतिचेतसि कस्यपस्याः स्तने रतिधृतिरपत्याप्ये वातनोति नैयत्तवोक्त एवविलोकलनेजे रत्वं सिद्धागरध्वम
करध्वजसखायेकः १३३ एतांपुरा मिवमरिकृ विदारिहाराप्रत्यासित स्वमिदमाननचद्रमासा विभ्रद्विभासि पयसामिवराशि
रेनवदिश्रियं जनमन प्रियमध्यदेशां १३४ ॥ विभ्रतां सरितांयदीनां कुविकांतिहरंतितत्कोला उच्चलन्तराः मौक्तिकसारः यस्या
स्तां नत्यावेधा अनेतः अत्रवेदिवेहितामध्यं नवदतिसूत्या श्रीः शोभा यस्याः नेत्रतमध्येवेदिचदनितया श्रीयस्या वा नत्याजनमनसां प्रियः (
आनंददायि मध्यदेशः या रोरमध्यभागो यस्या स्तां विभ्रत त्वमरमाननं चोदमा सा कृष्णे आप्याः भेष्याः आननं तस्य तन चंद्र स्तस्य भासा
कांत्या उल्लासितः हर्षप्रापितः कहवचंद्रमा सावर्द्धि प्रापितः पयसां राशिः समुद्र वि वका पिनु धरोभ विभित यथास्थ्यां नेकथार
यत्समुद्रः शोभते कि भूतां परांसरितान ये एव वक्रे या कांता मृदुहारिणा मनोहाराये हारीः यस्यास्तां नत्या अप्रैत वेया व्यायामाना यस्य नाम
ध्यभेवा श्रीर्यस्यास्तां नत्याजनमनसो प्रियो मध्योदेशो वैष्य हिमावलीतर मध्यभाग न पत्रापयो वलो परपर्याय ओलप्रमिरसो
मध्यदेशो यस्या स्तां हिमवदिक्ष्यये मेथ्यं यत्प्रा कृत कस्मादपि अपगतरवम्रया मोवमध्यदेपाः स्पकोनिर्मनः इति मनुः इदमान
नेषशेसमासः १३५ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

का॰नै॰
२१ मी॰
२६

नः मवि शः अस्मभेदोः का मस्य प्रभुत्व्यानुपाः शरा स्लेषां केस रैःपिठ्यायेर्द्द नु रुच्चा वचीलः तंग्यां गंपुस्प एवं भ न स्य स्वेदरो मां चोग्र कत्वाद्
तत्र स्यगमं न मनः समधु काम वाण प्रवेव्यिव हि रवस्थित यज्ञ गरा या यां स रुया भेमी वो गात्स ले द्रोमां चो रिनुः का म पास्तु णीरि
तः सुलरां णो भ से र स्मर्थः अथ च रोम रा जि रि तो स्थानो या त्या चे तव ह्रोम रा जिः हतनी प्रस्ता ना इत्येकाम श्री धाव दर्शी नां कर्तव्यस्मा
ज्जागरणादि नियमात्कुर्यो ति तेन का रणे विशि ष्ट नि मय काम बाणा पिच्छ संभ्र तांगरव णो भसे त्र्यापित्तरु णी ल तत्स्मानु रत्स्यर्थं का
ते न स ह स्वेद्यत्स कालां रा त्रिं जागर्ति १३८॥ ॥ प्रातेति देव प स्यां भुजा ही त वजो वि नदे काम माल श्च री इयं मे मय वि घमां वुमीक र
वरं वलं स्वेद जलविं दुभि श्च णं मार्गे प्राप्त इय म पि त्वदी यस्य पो व णान्मा त्वित्व स्वेदप्रुत्ता भ हि त्यर्थः नेके व लं तत्र मव ति नः अपि तु इय
म पि ना पेरर्थः अयच दे व ना याः स्वे हो नास्ति इय नु देवना पि मय स्य दे नि त्रि मि त्य वि पा द्वार्थः अन स्य कु मु मा भ्यां य प्रा ये न प्रकारेण

मा मा न वा पि न प जो वि न स्वे व ते यं घ मी न णी कर क रं न न मं कुञ्चा ती ते ते प थार त्रि ण ते ः रु सु मा नि वाणः स्वेद स्त चै व वि भु त स्य शर
त्तना त्तम १३९ राजे मती स्य भुवयोः त्त निमन्तीचो भानुश्च किं द्युयम जाय त र त्न भन नन ह्वो स्वां कि मि ह के लि स रे त्न रोजेः का
मेभुतो ह्यु त मुख त्व म यो यमाजः १४०॥ ते मे भी कर च र ण दि त्ये ल प्र सिद्ध पराक्रमः मोहनमो क्ष ला दि का म बाणः त थे व ते ने व
प्रकारेण यं स्वेद स्त स्य काम स्य स वं धि काम न रचितं शर स ता स्त्रु स्त्रो म वा ण भ्र ल रु धि र कि मु त स्याः का म स्या णि त्वि स्वे द ः त ज्ज न्य
त्वल रु धिर त्वे न ैव सं भाव यितु मुक्ता या ह स्यो प त स्मा र णो वनि सि रि त्यि त्या ये ये न चुम्ब वा णा न्मो थ क स्तत्वा ने जा न्य रु धिर म पि ता द्दग वल कं
रय मपि कामवाण विद्ध रि र सु र स्ती ति भावः १४१ नगमिति प्रती चीस्ति भानु श्च एत इयं युवयो ः ते सान्विक स्वेद रोमांच स त्वि त्वे इ मेय
त स्तं हे एवाधि अनु रागं प्र तीत्य किं ज्ञा त्वे वव रत्न भ्रा प त लो हि स्य णो म भ्री मे मो न ना वि द्य भो रि सं सु रा पि हि ला मे भु न नि षे ध भ्रि या
साश के ो व र्त्त ते त स्मा त्ता नि क रि ष्या मी ति स्त य म स्तु या प यि तु प्रि व प्रती चो र त्त व र्ण भ त इदानीं म या पि स्तं गं तु यो य मि ति भ व त्पि
रत्न व व तीं भ हि स्य र्थः अ प्र च स रा गो प्रु ग र द्भु त न दय म पि भ रा ग म भ त न्मे य वे गुव यो रे व के लि स रि त ः सरोजेः कमलेः त त भा नु मतो हि
चीन स्यं रत्न मि भु नं वी स्य या भे मो न्लौ न वी स्य किं रस्त्व र ह सं ध्यास म ये का म स्य इपुलो चि तं रा र त्व यो ग्ग व्य य ये षां त न्नि व स्तः

७२

राम
२८

चेतस इति तस्यैमीभवती चेतोभवस्य राजधानी कीदृशी कुचपत्रे पुराजाः श्रेष्ठाः पत्रवल्लयः इत्यर्थः नेलधानीयः स्थापनीयः यस्याः कुचपत्रे
वराजधानी ये राजधानी संबंधी केतुध्वजश्चिह्नः भूता मकरो मत्स्यो यस्यास्ता राज्ञो मुख्यावस्थाना नगर्यां राजधान्यां सा विज्ञानं चिह्नरूपः पता
कादि ध्वजो भवति तथा च केतुभूतस्य मकरस्य त्यक्तं स्थाने वर्तमानत्वात् त्वं काम राजधानी सा ह्यतो नाद्य न्नगरी मध्ये स्तस्य प्रवर्तते इत्य
र्थः अतः एव हेतुरूपं आरूढ यौवने भै मिके जनाः मीनकेतो मकरध्वजस्य संवेष्टिने महोदय न पमहं उत्सवमहान् अभ्युदयो यस्मिं
स्तादृशं वा उत्सवं स्मरं तस्या स्वस्वामिका मो त्सववत्यां अस्याम वह्नपायां राजधान्यां ते तवभ्रुवौ तोरणं न भवते अपि तु सर्वैः पि जनाः त्व
द्रूप गेका माभ्युदयोस्थित वन्ति तु पा चेत्प्रण श्वमने वक्त्र आदिमां गलिकसुनी लपल्लवकं पंतो रणमेव वदंति का मुस्तत्र देका अप्य तः स्मन्
सर्वोत्कर्षेण वर्तत इति भावः पत्र राजो स्या पि पाठः स्य शार्थः राजेति पाठो मुख्यः राजा हस्त्यादिना समासांतः १२६ आस्याइति हेन
चेतोभवस्य भवती कुचपत्र राजधानी यके तु मकरा स्तु राजधानी अस्यां महोदय महस्थानी नोनकेतोः केतोरणं न हलिन भ्रुवते
भ्रुवौ ते १२६ अस्या भवेत मनि शोभव नस्त वे ना कामः श्रमे वक्त्र महतु नाम गेहन क्वापि वामप्रगता गतमात्र रिह्नोत्तस्याः
जश्च महसा मकरध्वजस्य १२७ स्वेदाम्बु मण्डनी नीत्यसमराजो रत्नैय दश्चरति जागरितं च लानि श्वास भासितेन नरना यमयस्य
सो ह्यमयस मेणुशा रकेसरदं तुरांगः १२८॥ लभ्यस्याः भैम्याः सकाशात्स्ववंतेः स्मनि यो महन्त तथा भवतः सकाशात्व नं भैमी अनिपं
गच्छन्नप्रामु वन्नकामः श्वयं ना मश्रमं न गच्छस्तेव सदायातायां तं रूपं न श्रमं गच्छतीति भक्त भयस्य प्पवाम स्मात्वा पुवयोः स्वाभास्य
कोत्यागतो गमना वृरिस्तासु स्य मकरध्वजस्य अधुना जातं अमंहरति श्रम हरणे एवं भ्रता भवतीति शेषः दृश्यमान भवन्तो भावपादे
वपाता यातश्च मेवे नोत्पथः अस्य च इन्स कुत्रा दिनि मि तो वा याम गेभागं नागनेरूं वेतः ७ हमस्य समं हरं वेत्य व भैम्यास्त्व मात्र कोमलव चभे
म्यामेव काम्य ते त्वे वे पर स्यानुरागः कुत्रा पि नास्तीति भावः १२७ स्वेदेति तेन स्ना प्य स्वेदं पशजं तंत स्मिन तेव वाम्या श्रवः स्थानं तन्मण
मिनो पीतिमती सात्विक संजातस्वेद एव रत्ना भाति नव रोमराजिः रत्नैः सुरता पंजागरितं श्मउ कृष्ण अलानि उक्त शेषां विषमान एदाचयस्वार
निउ निश्वामवतीति या वत्तेन कारणेन रोमांचे व जात्वं मधुसाध्य रस स्यो स्वाने नो दय स्वाद्यः ७ प्य रस स्मरेण दनिरं नरं व्याः भाः न्त्वह्ने शेरां

का॰ नै॰ २१ टी॰ ३० अलकेति सख्या एवं मानीतः परम्परतः कोकिलो पि उन्मत्तत्वात्स्वभावात्तु मातः नेत्रयोः रागो मे दिव्यं पश्य एवंविधः मम स्तु हे स्तु हे मेवंन्
पे णात्म हेतत्पिकः स्वभावादेव स्तु हे स्तु हे मेव कुहूं मा र्थः तत्रो मे ललिते पठिता समार्पित प्रापितानल नुतिस्तु तिर्येनते स्तुति कल्याण लो
मन्ते नकीरेषु के मतो व उद्दिश्य वस्तु हे स्तु हे मे एकते रकोरवेति तन्त्री भक्तोसि इतः परं मलस्य स्तुति कुर्विते न लस्तुतो वुद्धि प्रावर्त्तयदि वे
त्यर्थः एवं वचने पि कस्य कण्ठ सामर्थ्य मित्याणां काह स्मृता कोमला निर कृष्णु कानुहितव वन लक्ष्मकृत स्याः अन्ततिः मवो नुवादतया किलापद्मे
श्रु प्रवीणा चेतुर्यस्यातादृशां प्रभुकानन्दिनं सर्वो पनरायूतः परम पि स्तु हे स्माहे माद मन रागोत्प्रमे ददते नलस्य नी वल सौ अनेव नातने नप्री
तिः मधुर रतरं न पवानंदकारिणोनल र श्रु जाननेत्र प्रीतिः स्तु हीत्प हेते त्यर्थः इति रागशब्दे नोत्य त्वा अनुरक्तिं चकुरिति नेन वितन्वतेः चुप १
मर स्तुगेति अपवीणा पुलनानुवादित्पुकाला पानंतरं भीमजा केलिकुल्यां कोपुनिमनदीं प्रसुसौ तु किमतो मेवाः स्तुगे उत्तर स्रा
मारे वामान्स्थितेहं तोः मशंप्रपणां अभातीं भामुव तो अपोदेश स्थितं स्वयं मरीय स्मृत्र नरेदेश स्थितं भैमी मेत्यगो व स्त्वेन प्रतिभास

अहत नपरम्पर न स्तु हे स्तु हीति अमलवचस्तागन् किं चैव चुचुंबु पविनगलनुतिं प्रतीप कीरं नमिव नृपं प्रतिजातनेत्र रागः १५३ तुंगप्रासादवा
३० सादयमपरमामापती केलिकुल्या मह सौद के विंब प्रतिकूल मकि ना भीम जा राज मया चक्रं चक्रं मजे नी फलितुं वलि रिति न स्तु भि
र्वक्त्र मुक्ता न्योन्यं विदुत्यतीरे रथपदमिथुने सविताम लितत्या १५४ ॥ भास्वा नौत या स्तुं गा मिनोऽर्कं विंबस्य प्रति कृत्या प्रति विंब
रूपेण महाप्रकाशेन मणिमाराज माग्नेत्या चक्रं व चं भावकहिलेन दुतीग उतो अतरव फलितुवति रिति कसंस्रावि णीय मिति
मस्तु भि स्नीस शीले रथपद मिथुने चक्रवाक स्त्रीप्रंस युगले यत्र स्पष्टं स्यरूक मन्योन्यं परस्परं यथा स्यादेवं भाना रे विषये विदुत्य पलाप्य कमम
ने वाके तीरे प्रतिगत्वा अस्मा लिकत्वा विरह पीडा सर्वव्यथिनानेन सेना सत्वि तो प्रमत्ते तौ केनान्तरस्य त्वा सौध मनमसा वृत्तत्वात्स्त्रम्पच्चनर मदृष्य
मानामपनदीयुभेति चक्रवाक जिनेन का फिना फलितुं वलिनि रितिन चिता मिति वा स्थसमर्पित्यपिते साभवति स्व विंववतुल्येन शिरस्ये
नमणिना शोभते व चं चक्रजलिनो वदर्शु जना पश्चिमेण पलाप्ये दी नस्व रोपलक्षिता परस्य रमसरवसंमुंचति स्वयं पत्ते जिगामिवुंदुस्थ राम
चक्रवाक मिथुनाति सां ध्य विरहपीडया कृतं कृत्वा न्योन्य मुक्तापलाप्य केलिकुल्यापरावरे तीरे रेतिरिष्टनीति भैमी ददर्शे त्यर्थः उभ्यते स्मिल्लि ३०

त्वं तीरात्यमनुभवते किं कामोऽरिरं सखी पुंसो रहसा तीरागभवेः एरेरवि ध्यती त्यर्थः अपाचतो भैमी नलौ प्रतीची भास्कारोऽचवदि समरो
गोतो नहीं दानींरात्रिः मत्रिहिता सती ति अस्या भिरपि मुकुली भावं मागु मचित इति लेरवि मुकुली भवं तप आनांस्के विनमु व्रतत्वं काम शरयोग्य
तीरा मुरवी भावेनो पेहितसं ध्याकालो जातः कमला नितानि इति भावः ॥ १४० ॥ ॥ अन्योन्येति आलिवर्गः अन्योन्यरागेण परस्परा
नुरागेण रमणाभिलाषेण च शयोः रिरंसया अन्योन्यामानयोः मुग्धयोः विलास सरस्वं वंदलानिः शान्तमभर्तिः पतिकाममोडा विप्रकारिय
स्मात् ततः अपयाति गृहात् हित्रिगे कु तु यस्मात्मदनः कामः निर्दयं वसनं प्रत्याजयन् अपरिहारयन् अपोतं स्त्रीपुंसो तयादंतनं रवेः प्र
रणाभलेः आजिपं यामणेन रूपलक्षितं बानानावं पररतेमलयु कंच स्त्रीपुंसो अकारयेन् सन् नेमा रव्यनीति मदनः कं पस्यात् स्मिते मे । वा मदकारि
वकारयेन् मदनो रुपकारी भवेदेवत स्मात् सखीवर्गोगृहान्निर्गुच्छति त्यर्थः मदनः कंपंस्यात् निपादित्वा त्युः १४१ इतीति नागंधर्वराज
अन्योन्यरागवशयोः मुग्धविलास रसं वंदलाधिरयणातु लहरालिवर्गः अन्याजयन्त्सि चयमाशिमकारयन्यादत्तेनं ते अमदनो मदनः
कं पंस्यात् १४१ इति पठति पक्षे मया पयुन्ता महुर्तपरततमदेत्यसावचेल कुपितं निजमसलीरहश्च इष्टः कमलनत्ये वत वानि
कोचवत्या १४२॥ ॥ अः मत्यक्षुकेरति पर्वोत्तं पठति पतिपुत्तं भावयाणे सतिं गेपर्वण्ये वीणानिर्वकृपापाः स्वरूपमनुवद
ति सति सांयिवेलो हि न रात्रिसंपि वेलायां भवेव दुन परुते संध्यावंदनं पापं होमादिके न न सानितं कर्म आवेस्तानाम पालोके
मेव अग्रेदर्शीभवतो भिः नस्यातयापि तिपुको स्मात् नाम पुतिनारि वयं पामः इति प्रियमात्रेण यद्दः गृहाश्चाक्रिनि जग्मुः रिरंस
रपि नलः सेध्यासमये निः प्रकमाति कस्मात् से मांगन करोतिरिरंसुमेम पिस्वैयसं नकरो तिइति य सणिताः जानतितत्यापि भैमीपरिहार
सार्थी तारहशक्षुकवचनं मेवाजौ रुत्यवस्त्रे निगीता इत्यर्थः किं मृता स्ताः कमलनये कमलनपत्वेने वतदसो ध्यासमयेनिर्वध
वत्यास कुचत्याकमलानि मध्याया संकुचंतिनाहृपया तुष्यागमनारंभगमीः श्लोकं नानकुपितायाः निज सख्या भैमाः इष्टा रैन
एकवेणोनदृष्टाः विलोकिताः संकोचवत्या नेन तत्वोदयभागेति यं व्यापार गौवदृष्टाः कुपिताः हिमादिं तिनो इंग तेनपश्यतीति
कोचः भावेयत्र १४२॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

का. नै. अपीति। हे प्रिय सख्यानि ष्ठजपि विविरहसाचरं तौ स्वयमेव कु। नौ तौ तास्त्वानि क रणलभनावे सभविष्यत इत्यन्वयः। अपि सभोक्तानुन
२१ सै. स्पर्शिका। पूर्वाहि रहाचरणात्सात्वीनाः सर्वाश्च ष्टाः कर्त्तीयतामयोस्तोऽस्यपि गमोलाभो हि तमिति प्रावतन्तत्स्पर्शिका स्तु देयाः पूर्वाश्च
३१ ष्टाः। यथोक्तोऽह पोवान्तु स्थिर्यकारी हि त्वहि तेन प्रवर्त्तने को कपोश्च हि नेभोजनाद्यः सकलाः श्रेष्ठाः ज्ञावे प्रवेकाः स्वहि तोएवं सखो अ
नेनैवं स्वभावाव प्यैतो संपायां अकस्मादेवान्योन्यं विरहस्य यमय यस्माल्लाव रतः तस्माद्धि पिवपादेवाधीनं चेत्तमानां प्राणिनां चेष्टितं सर्व
कर्मापाणं प्राणिनामाचरणमिति तं तत्पेक्षानुमाने कार्यान्तकारणविषयेऽन्नं विषये यावेतौ विशिष्टौ विहंगौ कोको इव हमेव निदर्शनं अ
यमेव दर्शीत तः अन्वर्ह अश्नुते विदेवो तस्मात्साध्वी सकर्मसुकारेणे यथा लोकदाचिति हि तेकदाचेष्टा विहितमन्वरं तौ तिभावः प्राकृतः
दैवाधीनचेष्टिताः प्रतिकूलतयो नात्र निप्रवर्त्तने प्राप्तत्वात् इत्युपनम् १४८ अंपीति स्फुरमुत्से इहने हे प्रियरथांगमिथुनं विछेत्तुं।

अपि विरहमसिष्ठमाचरं तावदिदमपर्वकपर्वमर्दचेष्टैः इदमहह निदर्शनं विहंगो विधिवशचेतनचेष्टितानुमाने १
थठअंग्रिस्याः स्फूर्त्तिचेष्टकाविशरलोः ध्येलेकूपाणः स्फुटंकालोपविधिनारष्टवं विछेत्तुमन्विष्टतारपि प्रियाह गरुमद
गजसमारंध्याविरामप्रदेदंमाजिनिभानुराणवल्लयेसंसज्यतिक्रियते १४९॥ वियोक्तुं अयं च विशेषेण विदारयितुं अ
न्विष्टमविधिनान्वसाणादैवे वा अयं कालः सायं संध्या समय एव स्फुटं व्यक्तं गुणयोगात्काः तसः लोह स्मयः कृपाणः भानुराणव
लये अस्मर्षकृपेक्षाणो च के से सज्य संयोज्य ते निज्यते किं नीहणी क्रियते किं पितिन्यान्वयः किंभूतेवलये अस्तमयकाल सान्निध्यातस्त्वं
प्रिस्यः किरणस्यो अरुणी भासएव इष्टकाविशरणानिरष्टकाः चरणि प्रकारणानि तैः शोणेरक्तवर्तीनया रष्मिष्वाद्दिताशतमतो
गजेन अरुणेन समारं ध्याविरामानि तराभ्राभिभ्रमणेयस्यतस्मिन्सदारुणेन कृतभ्रमले अपवा आकर्षणरज्जुग्राहिभिः अरुण
समेस्तदक्षेजस्विभिर्वलिभिः पुरुषैः आस्थानिरंतरभ्रमणेन यादृश सेन केन स्वयं पार्श्वे वर्त्तिनाभ्राजितैर्वोभमशीले अयं च शाण
वेकाधारभतेऽन्याकर्षणरज्जु संयुक्ते नदारुमयेन दृढेन शाणसानेऽस्मिन्निहितास्तेमय सूर्ये सायंसंध्या सूर्ये सायंसंध्या मतपसान्नि राम
ध्याश्चकेवाकप्रागलीढणानरत्वरूं विदारितमिव विधिवशाद्दि युक्त सर्वययतइति भावः अन्यापि किंचिच्छेत्तुं वस्तुं उक्त विशेष ३१

31

अयेति अयि केलिकुल्यादर्पणं नावतरं सा भैमी रतौ परस्परानुरक्तौ स्वभावेन रक्तवर्णौ च अतिविरहसहत्या नितरां वियोगासहिष्णू तौ कामप
रैर्विद्धो स्मरशरघातेन अतिआर्त्तिरूपैः रथाङ्गैः चक्रवाकौ विलोकितवती प्रतिपन्ना नासुमितकालं संकोचसमये सायंसमये विर
हपीडितकोकदर्शनदुःखेन मज्जालपदसनो निष्वासमरसविगमेन कृत्वा विकीर्णं सरोजसौरभं यस्मिन्ना तु कृत्वा कुन्दलदं एसमये पङ्कोदा
नेसौरभासंभवे निष्वासमयो च तेन पद्मिनी त्वात् स्वसोगन्धं तदानीमपि विस्तारति स्म तत्पर्यः कोऽतो ना हृदो हृत्वाभरणोनि श्वासेन पर्यः अपो
पसव्यस्ततरस्य आसं रस्तृ प्राप्तं निष्क्रियति विरहासहन्नो हत्वा विवासे रितिपाठः सुयो न्यः अनुरक्तानसक्षतधरणे लोपुमानुस्त्रियो रक्तयोः
१५५ अमीति मे मोपतिं प्रति इति अभिनय तिस्म आवोचत इति किं हेसदय सकलमणवं कोकयोरवस्थाविरहविकलत्वे विलोहा कष्टं इ
मौ कोकौ गिरतीरे कृदृष्टा रक्तिस्तौ तौ तुलेती मनरव ममभैमा गापिहृदयं च एतत्वौ वेनविदारयन्तौ इमां कोकयोरवस्थांविरहविकलत्वंवि

अपारपचरणौ विलोक्य रक्तावविरहासहिताविवासैः अपिनमकृतपयसुमकालं नसत्विर्णसरोजसौरभं सा १५५ अ
भिलपति प्रति स्मभैमी सदयविलोकय कोकयोर्वेस्थां ममहृदयमिमौ च भिंदतो हक्कं इव विलोकामहो न रोदतीमाम् १५६ कुमुद
मुदेष्यतीमसान्द्रा रविरश्विलेतिमुकामतामतानीत् प्रतितरुविरुवंतिनिकिणकुलाः स्वहृदिनिवेशितकोककाकुताः १५७

लोकितश्वनरः रचेतामनुष्योमरोदितिमिति अपि तु सर्वोपि पदे वनेकरोत्येव महृद्यत्वा सवदुःखं भविष्यतीति किं वक्तव्यमितिपर्यः १५६
कुमुदेति हे प्रिय रविः उदेष्यति उदयस्यमानामुमुद्रा मांमुदं विकाशनं पदंर्थं अपाणो देवसोदयकृत्वनि वत्सं विलोकितुं सत्यं तं तु
कामायस्पतेशव स्वतातां अतामो ते विसारि तमाम अयं भेत्यास्तमयो वनितेर इत्यर्थः तस्यात कृता पक्षिता प्रतितरुविरुवंतिनिविरोधे
ष्णरूतेकुर्वतिन्या मन्नने विनिमीलनावसाय अर्थ्यमोरविस्तवंतसंतः स्वस्वनिवासप्रदेषमतिगच्छन्तोत्यर्थः तत्रो वेतसवह्नदिनिवेशिताः
कोकाना काकवः शोकविरूतानि विरावारवः अतिपीडाकारित्वा नकुमाः मत्तायेस्तार्ह पक्षाः किं च कोकवाक्तयोकपीडितास्तव पक्षिणः अंतो
उत्येतान अन्योऽपि वैरिणं उदेष्यन्तीं अभिरहिमअसह्यमानः मत्वसं कुन विरुद्धुविरहपरः मत्परः कश्चित्तुं विनेतं कं चिरं स्त्रांकरति १
सोऽत्र तन्मुदं न तोकेषुशोनि वेधः उदेष्यतीं आपीन पोरिति विरचनानुभावः १५७ ॥ ॥ ॥ ॥

का. नै. २१ टी. ३२ भिन्नत्विकोसमस्त्वारे क्रियोत्रैएवायअंसामादेवते सर्वे गुणः स्तुति १५ पीतइति इमे भिन्नवर्णेगुणस्त्वमादि गुणगुणोवैशेषिकादि
भिगुणत्वदर्शत्वेनेति दिक्ष्वः पीतो वर्णः तेपि तनवापि कायदेदेवने ते अयुक्तमयापि देदे पार्थितत्वात्स्य मत्तु त्वमा इत्यर्थः अपवर
नरापेक्षया गुणत्वस्यस्वैव अप्रधानत्वात्स्यैवो त्वाप्रधानत्वात्तवर्णेगुणगुणग्रयाप्रमतोपि हरिद्रभोवर्णः मधुरपिमधुरः प्रथामधु
तइत्यर्थः यस्मादृयंतेकायेवत्तते अप्रधानस्याभिधेयं त्विदंस्तुत्तमेनांगोकतत्वात्प्रधानमंम वल्लित्वात्केव यांगोकृतत्वात्माधान्ये
उक्तंमेवेत्यर्थः अथवचगुणः पीतत्वेनान्येगुणः पीतवर्णएवगुणान्तपोन्येतु द्राक्षेत्यादित्यर्थः मधुरत्वमतिमधुर उमयत्रापि देनुः
यतो यतवकायेवर्ततेतस्माद्गुणः अतिमधुरस्वैत्यर्थः अथवचतवकायेवर्तमानेनैवमयुक्तमस्योतिमधुरमोयथापीतः ते
मधुत्वमस्यात्तवेनास्वादितः तथातवकायमोतिमधुरत्वेवर्णगुणोगोरोत्यादौ समासहत्त्वेसिद्धितायवत्तदिहार्थमत्यर्थः चोपिवा
मोन्यसमुच्चयेमोतिमधुरोपयोपपापीतत्वपायेवर्णगुणोपि पीतएवेति वा संबंधः अथवतवअतिमधुरोवर्णगुणोवर्णोमधुः
पास्वलस्तयोपपापीतःआस्वादितः अतिमधुरतवपाणिपीतेतत्त्वंएवंकलेनोत्कामस्तपीतस्यपूर्वण्येवमुक्तिमाद्रत्तछवीरणप्रथमो
तवर्णविभ्रमतकनकंचयकशोमनोवर्णोयस्यतत्सुवर्णमिति केचित्स्त्रानास्वादेरणनोक्तौयतेनोत्रोष्यतेतुयदंगेषुतसुवर्णतुल
वर्णधारणादेवचंपकंमित्युच्यते कोपने अपनत्वत्वतुसीदान्यपीतवर्णधारयत्वामीकरं शोभूनोवर्णोयस्येतिवृत्तमस्यासुवर्णमिति
केचित्नैरादरेणनोघोष्यतेअपितुत्वकुरीराशितपीतवर्णतुल्यधारणादेवसुवर्णमिति कोर्निलेमइत्यर्थः अयचशोभनोवर्णो सुनि
यंसूत्वदंगवर्णविभ्रमदंतितरांतत्तुमततुल्यत्वतइतिसुवर्णयाहमासुवर्णमितितैवसेयमवर्णमिविकनकंतुत्वद्वर्णसाम्यधारणादेवत्वादृशा
कोकेतप्यतइत्यर्थः अतएवयोतववर्णस्यपुरस्तातअप्रधानत्वंवर्णतरतुगोतीत्यरक्तादेनातवर्णानाकांअपितुसाभेकत्वाप्य
यमुलतेतत्कृपायैवन्यायेतयतःकारणातयःपृथ्वीपाप्तिलपणः षडिषुधेषुपेषुमधुराजतेवक्षोटतमएवविमलत्वात्माद्दितनवा
नुरूपविभागवैशेषिकैःप्रयत्नोत्तारितत्वात्संप्रथाकृपतस्यापियोगात्सर्वधात्र्ताउत्तसमीचीनोवर्णोयस्यात्स्वभावस्तताबदुवल
राशोच्यतदूषं उयशः अकौशिल्एतिनोलादिवर्णान्तरोत्रेअनुवृत्तिंतोप्रधानोतितिकिंवासमित्यर्थः यावतत्सकलरजनमितिवाअप्रधा
मानस्यापिपीतस्वयस्य भेमोपारोरणमोकृतःत्वातएवउत्तमत्वंतयोगात्कांचनेसुवर्णमितिकोर्त्तिःप्रेमोपाहैरिणंमोरुतत्वादेववउत्तम राम ३२

णविपिदे पाणन्त्र न्रे तीदानवरोति दग्धं करोति वितरण प्रयत्नो शयिमाठरः पिंगलो दंडुमुंडी दोःपारिपार्श्वकाः इति चामरः अमावि
लिभाविलपं धं एण्जपते णिजिर्योग्ये चेद्रस्य स्यात् स्मर्मलि पुंकारत्का रश्मांत्यैविन्यतइति पहंतिलद्द तु १४८॥ ॥ तुलीतिसमलो
पिनां मे मीं इति अवदत इति किं दंभिपोत्थयथाऽस्या ल्यतनदंस्फुटे निश्चितेरदं शंसत्यमेवेत्यर्थः किमेवतः इति एवोन्नत सीमाविधु
मुख्याभे स्यामुखे नापितेदंतमुग्धे मनोहारि स्मरालपितं मंजु भाषितं मेवमुधासर्वरसवादुत्वाद्मतं तु अमोदकत्वात्मपगीनिपीयमाना
स्वाद्यसादरमासादरमाकर्णोच स्मितेमस्वले मिथ्यितं चलन्मे मीसन्मुखं वपस्यसः कामिनोदिका मिमोमुखा पिलंभ्रो साशयोनेवि
लिस्मर्वलरचलितमुखाः सहासं निविडं तिच १५० स्मोति अपि प्रियेअदवकतरतद्भुवी इति अधुपसं तपारः कामधर्मतपोन
मांस्त्री जयाय यस्याः ओं जयायच्च कामेनम्याकर्णं ताक्रपावकिलाचार्य कृपी पेदित्यद्भावे वदयोर्हेतुपो स्थैर्यः किंस्मरयोः संवधि

इति मविधुमुखीमुखेन मन्धालपितसु धासवमर्पितं निपीय स्मितपराचलचलन्मुखोवदत्तां स्फुटमिदमीदृशोदृशं यथास्यु १५१ स्त्रोपुंसो
प्रविभ्रमप्रजनुमत्केलाच्यालोचितो चित्तं मनोराधे शिवतिमसन्प्रराणोध्यापक्वोतेद्रवोन्नामासाक्लिनेकुंतोक्लिलकोनालीवमुमेवे
षिणोलं निर्यासलते मुग्धसन्जंवायमसेन पोः १५२ पोतोवृणं गुणलत्वानि मधुरंकायेभिगेयं यस्यामं विभेत्केन कनकं सुव
र्णं मिति वैराद्युमनेत्वो यते कावर्णोतास्वर्णनाथचलिमारा जेवत्येअस्त्याधाऽऽगादापि पावदेतिरजतं दुर्वर्णं लधुर्यपाः १५३॥

अपिलोजगतिबलं मानोमनन्तातोपेस्त्रीणं पुंसो प्राहिभन्यविभागं स्त्वापृथ्वकृजेतं तुम्यालोचितं भविचारितं स्त्रोचितं यथाध्यांतयोस्त्रियाः
स्नेवजेतं येभ्याः पुंसभ्युपमानेवेति आलोचितो विहिताया तथानालीकानांविलतिमात्रनालीकाव्यापारविशेषाणां मुक्तिमोक्त
णमिच्छत एवं यणोलयोः रतिकामयोः संबंधिक्रिल किंकानालीकमोचनोपायमतथा रथवेणवृयपर्वतेवेमन्ना सा उक्ले नत्वरीत्यर्थः
मरदिणनमस्या पुरकृयव्याजेन किंकृतांगोपितां जानामि त्वन्नासापुटं न्यस्तलनभवति किंतुनालीकरूपमुखनृपायमतासतिकामयोः
क्रियलिकीत्यवोहंरामरइत्यर्थः तथा त्वन्निःश्वासलतेवामदृष्टिणानासानिः श्वासयात्र प्रयतयोः रतिकामयोः प्रत्येकं मधुसस्मजव
संतकालिकमलयानिलयसेवायकंवायुदेवतोके अस्त्रमेवादृष्टिसंदरत्वकृतामाप्यववदर्शनमात्रेणकामवशत्वं भवतीति

का० नै०
२१ टी०
३३

निर्मितो वाणेति अत्र कृपा तत्स्पर्शात्पूर्वे कमाकार ये तत्त्विभ्रमतः स्पर्शः उत्प्रेक्षा तत्त्वमिति मन्मथमानः स्मृति साधित ताः गुड स्पर्श दूर सविकास्यापा
कः तज्जन्यावेतेन वक्त्रे श्रीर्ध्वपसावितमुन्मिर्गतद्वारकाः तदेव देघी हस्तावर्थे वरच्या मेघमध्य मण्डले रक्तेण स्तत्वाद्दाना तेनु लाभ रूपद्रा
नादि मध्येनापुरारो गेयस्पर्शा दिफलकः श्रुतन्त्वा केराचलः सएव वसुधा मंदरः तत्स्पर्शमोऽस्य मनोनिः अत्र मनतया स्वाद कैराचलस्पर्शा
नं चालयत् अति मधुरसाम्यश्रीसंपादितं हि मधुरतमं भवतीत्येव विषमधुरस्नामग्रो हत्वा मधुरतमापि सुधा भवद्या लेति तुल्याम्
वेद्वानगान्यस्यात्तु नैवेत्यर्थः अथवाः रंभव स्तामिपार्श्वरा च सम्भूतम् यस्य मृतादिके रुद्रास्तुष्यन्ति स वेदेति हन्त देहे अस्येतस्पर्श
यामाइ इतितत्त्व ९५४॥ ॥ अपरनिर्दिष्टेयेन तु वासेन्या भारतो मरस्वती वसति किं भते आस्य तस्य भारत्याः वदस्तेस्थितस्यलीला
रविंद स्थिते उल्लेखनम्प्रसरन्वासो गन्धोयस्य न्याय्यैनीत्वा तदनु स्यवर्णमले तथात्मस्याः एव कलोत्रेणोनिक्षणः मधुरा स्फुटा वीणा सर्व ९

अस्येयात्र तथा भारती यूसतिलली लारविंदोल्लसद्वासे तत्कलवेणं निक्वणे मिलद्वाणी विलासमेते तन्केलिम्य मणाई गौरि
कसुधानिर्भा णाहृन्याथरे तन्मुक्ता मणिद्वार येन विमध्यं दलस्यौराजतः ९५५ वाणी मनमयतीर्थ मुज्वलरससलितस्विनौकापि
ले खेडुः खेडु इतोद्रौ मध्यपलितस्यालप्यतेवालुका एतन्नीर मदेव किंचि रचितः एताः स्त्रिया अग्निकाः किंपीरव मिदंपयां सिक्कि
मिदं तीरे तवैवाधरे ९५६॥ धीनाद्रः तद्वदुमिलत्संवेध्य मार्ग वाणी विलासत्वं स्त्रोतादिना नाविर्थवाकू विलासत्वं स्य मतंय
स्मिन्न लपानस्थाएव केलि भ्रमण कृलीलाम्भेन वो मांगेरि केतरस्था तद्विषेषेण सुधया यथवलनसाधचेऽ श्लोल च चित्रादिनि
मीणं यत्र ताहृशायत्वं स्यर्थग्रहे तत्त्वे स्त तुल्यो वाय तोषो यस्मिन् ताहृशोऽस्या स्त्वम्मूव्रो हृश्यमाने ये दंतस्ते तौ द्वेतमलेरजतः मो
भवत्ते तुल्याः स्वच्छे हृश्यमानः तेषां भारत्याः मुक्तामणिरचितोद्धारस्य किं तदन्ते रेजा तेरत्यर्थं स्वरस्वती वीणा ध्वनितुल्या त
ववाणीत्युपर्यः अत्र माधान्येन वीणा वली नैत्रास्सोगिव प धंगधा हि मिथुन भारती वासो भूमी यते ईश्वरा लंम्रहं गौरिका विवि
चित्रं भवति गौरिस्त्रि युक्ता सुधेति ९५७ वाणीति हमिमितव्राणीका वि वलयतमत्रा भ्रान्त्वा वलोकोन ताः स्य च वानि हि एवम भाउज्व
लरससौ तस्वती मुंगाररस संबंधि नौवानरी स्थ च निर्मलजलानि मंल संबंधिनो वाक्त्तोस्य तरव मम्मयमतीर्थ दीपि कातथा

पप
३३

स्तानीनवभिः श्लोकैर्भेमीमुत्प्रणयति खंडेति हेमे भैमि पुंड्रकः स्थले तु विशेषः पयसा पिंडेन ऽुग्धानाम तत्ताग्नि संयोगात् द्रवीभूतेन
गोलके नेव दोह्देन एवंभूते न स्थले चेत्ते चेन ऐदृते सा कुरोभवति किं भूते स्थले खंडः शर्करा तस्याः क्षोदः चूर्णमेव मृत्तया स्मिन् तथोम
धुरमध्यं सा लिकै मृवचायोयस्याः तयानीदेविस्वामेघ मालामासपर्णास्यर्जलत्व कारणात्केलोदितु णत्वेमे घमालावृष्टिजलेहिते
न पुनः कृष्णे तादृशो समीस्तेउ पारि वीजश्कुरपर्वः पुनः पयो ऽपेक्षते तस्याने न्नुद्भुगोलकः दोहदेनैव निरातंकमभिरुचि ऽऽ
चिताश्ववेलंचत्रां नुरः मन्पुंड्रकः पेलोस्ति समयपर्यंतं यत्रां ध्वाणं भवः फल फलनिपीडितास्य संस्क संबंधैः कृत्वा ईक्षुदंडुं द्विपरि
णनमापुर्यति शाधै फलं मद्विपंक्षे तद्रान हितनो पिविस्रोहे तु फलत्वयी सकाशान्न्वकिरिं स्मवलाणोनामुड्राया नहि पाम निहं णयम
ृ१॥ ष्टः आधारो म्लमकृ लियैस्ता नाहू शास्तश्रपत्ययः उद्दि तिउत्पद्यते कोस्मै ध्यानाणोतिद्वरे उत्कृ निषिधा शादि सुफलादितिमधुक्ते

खंडुक्षोदमतिस्थले मधुपयः कादंविनीतर्पणाल् अंकुरो दलितैदोह्देन पयसां पिंडेनचे त्पुंड्रकः सद्यो दासूववेस मनैवैदिफलं
यत्तेत्र सत्व किरापुड्याय ततोपुदेति मधुरोधारस्तोम शल्ययः १५३ उन्मीलत्कृउयाकतंतुलतेयाच्च्यार स्त्यासमीरजैयन् समेत
फुल पार्क्षरा चलमप नवेनामतोधाः स्माः न व्याभि न्नुरसोस्येयैदिस्तु धामुख्यापयेत्ताभवजिकायाः कृतिमा कायेनप्रसमेकाणे
योः पारणं १५४॥ मेतितरा निर्दिर्ष पाकात इतिज्ञातिपा यनेतमपत्त देव संगकृतरस्यचे: एवंविधेरिक्ष फलं यदि भवेत्तर्हि नदेव
मावदतिमधुरंतस्मात्कृष्ण पिमधुरं वस्तु विधेस्कं रति ए श्रेनिः सो ममधुरतमस्या भावात्तम मत्वागं मथुरपाद्वे न भवता णोतितमेन
दानं योग्यान तु विधेरुमपि तु फलानि साममाधुर्यभावात्तम मधुमस्यानुपपत्तेः किमुपमधुर तिर्द्वा तालो त्वसुकनव मधुरत्वं च
स्तु किंचि ईवनरहं इति भावः एवं विधेन न यद्विपरकोपेदंतिस्तु पयसां पिंडेन दोहदेन सद्यो दासूवसेच नेश्च दोहदेनयादिफलं भ्रतेइ
तिवाकादंविनोमेघमालेत्यमरः प्रकटेदं पालितात्ते त्तु पेदे इति विश्वः ततः श्लोकेन १५२ उन्मीलदिति आमृत मवाप्यो त्वं पयस्वेव
त्वा सारधोमश्वसमरः मसिद्ध नु रसंएवोदस्थित्य स्मास्का णतन्मांने तां देवा सुते त्वापि नस्त्वेनु भाषा आस्यादर्सणसुपायस्मा ने
नेस्य्यपयेति गमय न हि सामधुरतमसुधामत्मर्योः पर मा पारणं आमिलोयन्नु फिरे तु भवेभ्या जिकायाः कृति त्वदस्नानि

का॰ नै॰ २१ टी॰ ३४

योग्यइत्यर्थः तथा देमत्किं प्रकारकमिति प्रश्नं कुर्वाणेजमेविद्यये यत्त्वत्पदयोरेव उत्तरं न क्षेत्रेसमवेरंध्यानांचतुराणां समदिसभायां सदनंस्वय
मेयतां पृक्षिव द्विमत्सत्वंगणाति त्वमा छतितेषां पंक्तौ नोपवे प्य नेम्पे प्य चतुरइत्यर्थः तथा सुधानामकीदृक्शति पृच्छन्ते प्रश्नं कुर्वा पेक्ष
लेयः कृतिरं च उत्तरं ने दत्ते स्मरस्य वि भीवास्तत्व पुरुषं प्रसू पवि वि गा नोन्मुखोः जगृह्माया ये हसानो मानोर सो यमि लि जगु स्मयातं
नस्पृष्टंतिवर्षिं दन्तीनितिं वाच्यं सोप्य चतुरइत्यर्थः त्वद्यं वा तोमसुधाया अपि मधुरतमेति भावः अथ रादि वर्णनं तत्प्रासंगेनं याम्य
श्यामाधवजो इति भवार्थेयः पांत्नु यः नग्रा विलावृक्षः ६५८ मध्यमति दृश्ये ये तयत यस्मा जेनो मध्ये उदरभागे व स्त्रोधनः अस्ति
मासो स्यानि शयो यथा सा हृष्टोदेति तथा तारमपदि मध्या गुरुत्वमदत्वाध्यं सद्वृत्तं सान थों ति नि तेव वेदोजपुष्पं मृत्तद्युगं चैव
स्याः सागुरुस्थलमिति वामहोत्रकुचाच तथा जायते स्फुरद्रूपं च नसिव पोत्वजितेन्द्रियता पस्याः साय तिन्नताम्र पामिते इंथका

संग्राम्यः स विदग्ध मसमदिसलागइत्यपो लेयतां तेच स्तुत्वमपि स्मरस्यवि पि त्वामुग्धे विभाससोन्मुखः यः किं मनिमिति मा
धरत्वकर्थ इत्येतिन तद्वपुः कीदृग्ना मुसुधेति पृच्छतेन तेन दत्ते गिरं चोत्तरं ६५८ मध्ये वका लिमा यत्संगरि पर्वदे मध्यो त्रि
वलोजयुग्मा जाग्रत्वे तो यपि त्वा सिनरच्तलघि मा मा प्रति क्षित्वम विमतो प्राक्रामर स्यादि पि विदिशेषयशो ले प्रकामा
वसायाभ्रं तीर ष्ट्यवयी सत्यदितमदिलः स्वस्वा शिल्पा य तु भ्य ६०॥ स्ये पिथ्रतालघिमा स्पत्वं यथा साम्य ल्प इसम प्पा मो प्रत्युदि
यधु इपित्वं स्वामि नोणि समयेपाणेप्सरात्या स्त्रलो वचन चातुर्य विषये प्राक्प्रेनप्रकारं वाक्त्स्येन रस्याव प्रोक्त्या दिना नाप्रकारा
वाणी वक्तुं योग्य या वा छलितया वक्तुत्वमेव जानाः सेना स्यात्या प्रिय पाप्या रोयशः सोदर्यादि विषये को तेषो यो बालत्वालक्ष्म
का मनस्व द्याः प्रति दृत प्रसरो वसा यो गति यथा यात्रे लो लप्रसर को र्तिं एवं विधा यस्मात्त्स्मात्कारणात्मुदितो हसुद्गृहा
इत्यरः त्वा निमोयसोदर्यादिनामुदितः पवितु शुः मत्वस्मरणे साक्षी अष्टा वयि मतो मत्हो सेश्ची तुष्य स्वस्य शिल्पाय त्वदुपायेन ६५
जेमे मोणय स्वादि तपाय उत्तत शादि पिन्नादि अपयादेः स्वय रुतमलुकारादि हृदा इति तथेवस्वेत ला त तुष्य स्वयं धत म णि माम ३३
हि भाग रिमा ल्लेषि मा व लिंगे मोसा त्वप्राप्य कामा व मग्ये ता चे से व मह विधगेष्वे उपदत्त त्वम्न यथाए तत्व प्रिवरया दि सर्थः

इरमौ यस्य असमान यासे वेष्टितः त्रुलितस्य संबंधिनी वालुकेव इस्तु विका रत्न पः त्वं उत्वं उ इति मालप्योते गीयते तत्पाश्रताः नि।
मेलाः सिताः शुभ्राः चन्द्रिकाः पार्के एतत्त चक्राणि एतस्यास्तीरस्य मदे वेव धक्लेम इति कथ्ये व रचिताः किं तथा प्रसां अमृतं अस्या
संबंधि निपयासि इदं पिवासि किं अस्याः अन्यान्य कस्मतत्वे नाल प्योते किमर्थः न पानं वा पराजवेव इदं तीरे अस्या नेया तीरे ८
उभौ सेतो किं त्वमारस्स यथा नाकामो हि पिकाभव वाणीमधुरत्वमेति भावः १५६॥ ॥ परति हेतरु लिमधुर्मे तयोवने सुधासिंधुवे
णी सुधानदी प्रवाहस्तापालव इयं वाणी परभृतयुवतीनां मनस्यया पातुं पातुंभाषितेनापालिय स्मा इतो स्ताभिः कोकिलाभिः असे त्वं वा
णीभवत्पारुपवनेस्थितोयं आम्रवृक्षः तस्मिन् स्थित्वा रसालां करास्वादेन रसिको इति मधुरेम माप्येवं वाणीभवत्वेयं तामिलाषेवं
ठकर्कं कंठस्याकर्तुं आम्रेउ तेन प्रवनः पुन घो षणे नकि तिवाराना भ्यसते अपितु बहुवासमभ्यसते एव तस्मात् कथा पिला साभ्यवाणी

परभृतयुवतीनां सम्यक्त्याय निगातुं नल वनस्तेगावाणीं सुधासिंधुवाणी कृति नरसिककंठे कर्तुं मभ्यस्यते सोभवदुपविविना
स्रोताभिराम्रेउतेन १५७ अर्थवलोरत्न इदः स्मरधनुर्वेधकमालामयमौवी तन्त्र वाय राधरलराथः सोमलेखामता एवावा
गपिताक्षीन तु धनुर्वेदं प्रिये मन्मथः सोयं कोण धेनुष्मतीभिरचितं वाणीभिरारभ्यते १५८॥ सम्यक्त्वायातोति ज्ञायत इत्यर्थः को

किलालापादि पित्वं वाणी मधुरत्वमेति भावः भिनदृते नविधाभ्यासः मकुरइति स्वचनार्थं परभृतपदं मपेदत्वात्ते तां विशेषनत्तरणमि
स्वचनार्थं प्रवतिपदं १५७ अर्थवेइति दे प्रिये तेअर्थ्योरदन्द्रदः ओष्ठएवधक् मालामयं स्मरधनुः तवाधरलतस्य अर्थस्त्तनो भाग
स्य अधः सौमाम्यां प्रर्ये लमर्यादायां वर्तमाना लेखा सैव देर्घं लता तत्र कामस्य धपैपी ईएषा नाव कोवाऽगपि मन्मथः कामसंवंधीका माबेत
प्रतिपाल्कः धनुर्वेदो नतु धनुर्वेद एव सोयं विधि इस्त कारणेन णो मान्मथा धनुर्वेदं उचितं यथा यथान पाकोण धनुष्मतीभिर्वीणवादन्सा
धन धनुर्धेरुकाभिः वीणाभिः आरभ्यते आभ्यस्यते परमथापि नायानी त्यर्थः त्वकौशली वीराणकणि ताक्षपि मधुरत्वमेति भावः धनुर्वेदस्य धनुर्धर
एवाभ्यस्यतइत्यो चितं अभ्यासोल्लडुचिनमिति नाथ स्वास्यसैना यातितस्तागमनार्थं अभ्यासो प्युचित एवेत्यर्थः १५८॥ सारति ॥
हेमुग्धे सुंदरि यत्कुरूपः मधुलिंनाम्नेति एहनि प्रश्नं कुर्वाणो अनेविधयेनवाधरसेवउत्तरं दत्ते सेगमपाः यामरोञ्च तुएनतु नगरनिवास

का०नै०
२१ टी०
३५

भावः मुक्तीसाने नोन्मनेनतरं इंशादंतन्किरणप्रकाशेनमहानंदोजनिष्यते न तु पूर्वं स्याहेरेतिप्राप्ताःसइति सन्यते इत्वेनिपाठे अस्य द्वादश्यामाएं
गमध्यादीडोलङ्गानच ६२॥ ॥ वत्तदिति सोयंनलःस्वयंसायंतनंविधिविष्णुपूजनादिकंकर्मविधिस्सःकर्तुंकामाःसन्मासा
कष्टहिरभ्युत्तिरगाद्रियर्थःकिंकृत्वाइतिआज्ञादेविप्रकारेणसर्वानप्रसन्नोगवेषेणमिषेणसहचरीभैमीमालिङ्ग्यसखीषुविषये
चलितंगवेषोस्तुकंचिन्यस्यास्ताइशीकृत्वाइतिविदेप्रियेन्मदंसंयोनुगम्याप्रमादीप्रतिभामिष्याभिभवतीचनिजालीनिजसखीनोइ नो
हास्यैवकस्मिंश्चित्प्रदेशेन्यथानद्रष्टव्यमितिलीनां स्थितिं तस्येत्तंत्वाकर्मकंवापरिहसितंपरिहासितेप्रियस्मकौतुकवकेस
हलं अपनिद्रतुयस्यास्ताइशानायतज्जेनितायताःसखीनामानमीह्यामुहूर्तंमिमगयतांगवेषयताइति एवंतद्वचनाङ्गेमीकंचिलीनां

तदापंलक्ष्मायसाहिसितवृंदम्यभवतीकिंसालीनांस्थितिविदंमुहूर्तंमगयतां इति ब्याजात्कृत्वालिङ्ग्य चलितचित्तां सहच
रीं स्वयं सोयं सायंतनविधिविधिस्सुर्बाहिरभवत् १६३॥ ॥ श्रीहर्षंकविराजराजिमुकुटालंकारहीरः सुतं श्री
हीरः सुषुवे जितेन्द्रियचयं मामल्लदेवी च यं तस्यागादयमेकविंशगणनः काव्येतिनव्ये कृतौ नै
षधीयचरिते सर्गो निसर्गोज्ज्वलः॥ १६४॥ समाप्तोयमेकविंशतिसर्गः॥ २१।

मखीगवेषितुं निर्गतानलोपि सायंसंध्यां कर्तुंबहिर्निरगादित्यर्थः सायंतने सादिनान्तर सर्गसंगतिः सन्विताः विविधिविधिस्सुर्दि
तीयेति योगविभागात्समासः १६३॥ श्रीहर्षमिति तस्य कुलेश्रीहर्षकृतेस्मिन्निषधे नव्येत्यपूर्वेतरप्रबंधेमपपाङ्कलेभैमीभर्तुः
चरित्रवर्णनप्राङ्गुण्येणप्रस्तुतमत्रलोहयेकाव्येएकविंशतेःपूरणःएकविंशःगणनासंख्यायस्य यथाएकविंशतितमःपूरणीएक
विंशगणनासंख्यायस्यसः सर्गःसमाप्तःसमाप्तः १६४॥ ॥ इतिश्रीवेदकरोनामकश्रीमन्नारसिंहपंडितात्मजनारायणकृ
तेनैषधीयप्रकाशेएकाविंशतितमःसर्गःसमाप्तिमगमत् २१॥ ॥ श्री ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ राम
॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ३५
॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

एवं भक्तिरूपस्य किंचिदपि नास्तीति भावः ॥ तदेव पाक्तिछलेन एतत्तत्सर्वं मुक्तमिति ज्ञेयं वाणीवर्णन एवतात्पर्यं म धारित्वर्णनं भासंगि
कं भवति मार्गेणगुणवचनत्वादिम वसुइंद्रियाणां स्वाधीनत्वं तदस्यास्तीति विग्रही है तद्भावेन ग्रहित्वं चित्तेंद्रियत्वं ईशानमीश ऐश्वर्यं तद
स्यास्तीति ईश्वरीत तद्भावः ईशित्वम् १६०॥ ॥ त्वदिति हे प्रिये वयं तु दासाः गरुडस्यापि हेमस्य च समरः आजनिस्थाने मुक्तत्वे
त्वरं जानेम्येना मयस्मात् हेतोः अन्योऽन्यं तवाप्यायास्मिन्नमस्ते निजनिजपादयोः प्रक्षालनेनानुग्रहोऽधः ततः कृतः किं भवतया त्वा
पानकरस्य पङ्कजा तासेवं चिन्तः संलग्नरस विषोपस्य मानोऽहं कारस्तस्य मर्दनं वदनेस्थनीति भयात ध्यानोरेऽन्ये विषयेऽ १६८।
अभयेन स्पर्शितुमप्यकां अभवत्तायस्यास्तया अपहेयं स्मिन्नीये भवतानभक्तमावाप्य स्त्रीयमुपतिङ्लनणोपदमाप्रक्षालनात्
अनुपम्या तया हृदये दुःखलोऽस्येव अन्तर्नालितये वनिर्देश मधुरं च वदसे स्पर्शः हानोरे निश्चितापोषणादीपुत्यवाणिम पुरतम
तिभावः पमार्थो मिन्नयोय हातिशयः स एव हालनादिकरोति १६९ गो[illegible] हृदये नि कोऽपि विरहजनितः शोकः स दयस्तु हृदयत्वा

36 त्वदाचः स्तुतये वयं न पदत्वः पौरुषमेवं स्तुमस्तस्यार्पोगरुडामरेन्द्र समरस्थाने सज्जानेजनिः ह्यात्मपानक मानपदं नस ज्ञातोरेद्ध
वस्तया यस्मिन्नाम धनेन यानिजपदप्रक्षालनानुग्रहः १६१ गोवनोत्कोकवोस्त्रया मुदक्तितु रतित गाहरमाकर सैन्यवाक्रुत्वाम
नस्तं जलं तमनुनयेभानुपेन नजलस्य वदेयंजलावण्ड्रने यदिवमुदिः स्याम्मैकमहोयं रत्नेवाऽपानं तदंभोजलि सिरह भयवो
ण वाप्यमामे व्यमाणं १६२॥ तस्यां चेतुदृति तद्विआत्मा ज्ञापयति स्तेयाज्ञाकरः अहं कर्ता गत्वा एतस्याः कृत्याया जलंरथो उदकं प्रति
विंदि तं भानुमर्थं अनस्तं प्रसादा भावं धर्मजलं मार्ग अस्तेभगे तेषु एवाभ्यन्तरं मस्ता चलनप्रतियो किं भलं उद्याचलं गतं अनुनयेनापि
इत्यागीत्यवास्तेम भाप्रव्यः अनुदयाचले गंतव्यं इत्येवं सर्पिक रसंप्रत्याजनमर्हणं घनः आचोत्रप्रमोति यावत् इति भयात्मे
जलाव के नियमित्यर्थः मामनुनये प्रार्थना यां विमुक्ताः स्यानयतः एकः वेवलोऽयं द्वावितिवेणोयस्य एवं विधः अपचेएकोमुख्यो
होयद्राजः तस्मिन् हि यो पौरवानं संवसिंधुभोजनलिंगमा ध्यानोकामप्रमन्वत्वाद्द स्यामादाप्देन वतोप्रतिज्ञनः एव प्रमाण प्राग्निमिष्यं
तमोपवश्य एवंकोकनन्याजेन बहिः संभमुणासैनेतिवजेनानसायं संध्यापासनानि मिलितं वदेनिर्गमनार्थम तु लायाचितेनानेति